

**GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE
İÇ MEKAN BEZEMESİ**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI**

Zafer OSMANLIOĞLU

**Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalında
Hazırlanan
Yüksek Lisans Tezi**

LEFKOŞA, 2018

**GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE
İÇ MEKAN BEZEMESİ**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI**

Zafer OSMANLIOĞLU

**Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalında
Hazırlanan
Yüksek Lisans Tezi**

LEFKOŞA, 2018

**Zafer OSMANLIOĞLU: GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN
BEZEMESİ**

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Nadire ÇAVUŞ

**Bu çalışma jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans tezi
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Hakan SAĞLAM

Danışman,
Mimarlık Bölümü, YDÜ

Yrd. Doç. Dr. Simge Bardak DENEREL

Jüri Üyesi
İç Mimarlık Bölümü, YDÜ

Dr. Hassina NAFA

Jüri Üyesi,
Mimarlık Bölümü, GAÜ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İsim Soyisim: Zafer OSMANLIOĞLU

İmza:

Tarih:

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmamın ortaya çıkmasında baştan sona bana çok büyük destek, yardım ve katkıları olan tez danışmanım çok değerli hocam Sayın Doç. Dr. Hakan SAĞLAM'a, tezime ilgili verdiği fikirleri uygulamamdaki yardımlarından dolayı çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Kutsal ÖZTÜRK'e, tezimin iskeletini oluşturmamda yardımcı olan çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hasan Çetin TÜRKÇÜ'ye, seminer derslerindeki sunum teknikleriyle tezime katkı sağlayan çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Enis Faik ARCAN'a, tezime katkılarından dolayı çok değerli hocalarım Sayın Yrd. Doç. Dr. Sema Semra UZUNOĞLU ve eşi Sayın Yrd. Doç. Dr. Kozan UZUNOĞLU'na, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'ne, Gaziantep Şehitkamil Belediyesi ve Şahinbey Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'ne, Gaziantep Müze Müdürlüğü'ne, Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü'ne, Gaziantep Kudep Bürosu çalışanlarına, Gaziantep geleneksel evlerindeki bezeme konusunda ve konutlar hakkında bilgi sahibi olmamı sağlayan çok değerli Gaziantep'li koleksiyoner ve yazar Ali ATALAR'a, başta kuzenim Restoratör Yük. Mimar Murat OSMANLIOĞLU'na ve Gören Mimarlık Ofisi çalışanlarına, tezime başlarken izleyeceğim yol konusunda beni aydınlatan ve yönlendiren Yük. Mimar Aysun KALEOĞLU'na, eğitim hayatımda ve diğer zamanlarda da her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen başta babam Uzm. Dr. Muzaffer OSMANLIOĞLU'na, annem Makbule Serap OSMANLIOĞLU'na, ablam Esen KADIOĞLU'na ve eşi M. Evren KADIOĞLU'na, tez yazım kuralları konusunda beni aydınlatan ve tezime katkılarından dolayı eniştem Prof. Dr. R. Levent BÜYÜKUYSAL'a,

Teşekkürlerimi sunarım.

Canım Aileme...

ABSTRACT

Throughout the history of architecture decoration, took place at the beginning of the most discussed topics. The different arduousness decoration debates determined the architecture agenda to contemporary architectural debate from Vitruvius. Decoration was named with the styles including that period features like Baroque, Art Nouveau by adding emotions to the techniques conditions of the period. Using the natural construction elements which exist in that area was cared in decoration that was done. Decoration with the guidance of the main elements of decoration has become one of the main debate topics of that architecture. The applications in the historical process on the brink of understanding and giving a meaning the dominant formation in urban environment today has become an important source. The purpose of working in this context can be specified as an indication of reusability potentials, classification and determination of the decoration types used in traditional Gaziantep houses.

Keywords: Gaziantep houses; traditional; interior space; decoration; adornment

ÖZET

Mimarlık tarihi boyunca bezeme en çok tartışılan konuların başında yer almıştır. Vitruvius'tan günümüz mimarlık tartışmalarına kadar olan mimarlık gündemini farklı ağırlıklardaki bezeme tartışmaları belirlemiştir. Bezeme, yapılan dönemin teknik şartlarına duygular da eklenip Barok, Art Noveu vb. gibi döneme ait özellikleri içeren üsluplarla adlandırılmıştır. Yapılan bezemelerde daha çok o bölgede var olan doğal yapı elemanlarının kullanılmasına özen gösterilmiştir. Günümüzde bezeme sanatı en çok konutlarda kullanılmaktadır. Tasarımın temel unsurlarının rehberliğinde bezeme, mimarinin ana tartışma konularından biri haline gelmiştir. Bugün kentsel çevrede egemen oluşumu anlamak ve anlamlandırmak üzere, tarihsel süreçte yapılan uygulamalar önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, geleneksel Gaziantep evlerinde kullanılan bezeme özelliklerinin belirlenmesi, tasnifi ve yeniden kullanılabilme potansiyellerinin ortaya konması olarak belirtilebilir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep evleri; geleneksel; iç mekan; bezeme; süsleme

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ABSTRACT.....	iii
ÖZET	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii

BÖLÜM 1: GİRİŞ

1.1 Çalışma Alanının Belirlenmesi.....	2
1.2 Çalışmanın Amacı.....	2
1.3 Yöntem.....	3
1.4 Çalışmanın Kapsamı.....	3

BÖLÜM 2: MİMARİ BEZEMENİN TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

2.1 Bezeme ve Malzeme.....	5
2.2 Bezeme ve Estetik	6
2.3 Modern Öncesi Dönem.....	7
2.4 Modern Dönem.....	7
2.5 Modern Sonrası Dönem.....	8

BÖLÜM 3: GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ

3.1 Gaziantep Geleneksel Evlerinin Genel Özellikleri.....	9
3.1.1 Ahşap İşçiliği	10
3.1.2 Demir İşçiliği	12
3.1.3 Taş İşçiliği.....	15
3.2 Kapılar.....	16
3.2.1 Kapı aksesuarları.....	19
3.3 Cepheyi Bezeyen Elemanlar.....	23
3.3.1 İç cephede etkin olan bezeme elemanları.....	24
3.3.2 Dış cephede etkin olan bezeme elemanları	35
3.4 Dış Mekan Bezeme Elemanları.....	46

3.4.1 Bahçe (Avlu, Hayat).....	46
3.4.2 Çeşmeler	51
3.4.3 Gane	52
3.5 İç Mekan Bezeme Elemanları.....	54
3.5.1 Sofalar.....	54
3.5.2 Odaları bezeyen elemanlar.....	56
3.5.3 Tavanları bezeyen elemanlar.....	64
3.5.4 Duvar resimleri	74

4. BÖLÜM: SONUÇ & DEĞERLENDİRME

4.1 Sonuç.....	78
4.2 Değerlendirme.....	79

KAYNAKÇA..... 80

EKLER

EK 1: Tescil no: 3-4 olan Konut Örneği.....	83
EK 2: Tescil no: 1 olan Konut Örneği.....	87
EK 3: Tescil no: 18 olan Konut Örneği.....	91
EK 4: Tescil no: 23 olan Konut Örneği.....	95
EK 5: Tescil no: 24-25 olan Konut Örneği.....	99
EK 6: Tescil no: 229 olan Konut Örneği.....	103
EK 7: Tescil no: 230 olan Konut Örneği.....	107
EK 8: Tescil no: 231 olan Konut Örneği.....	111
EK 9: Tescil no: 232 olan Konut Örneği.....	115
EK 10: Tescil no: 237 olan Konut Örneği.....	119
EK 11: Karşılaştırma Tablosu.....	123
EK 12: Seçilen Mahalle ve Konutların Kent Ölçeğinde Gösterilmesi.....	125
EK 13: Bey Mahallesinde Seçilen Konutların Mahalle Ölçeğinde Gösterilmesi.....	126

EK 14: Yaprak Mahallesinde Seçilen Konutların Mahalle Ölçeğinde Gösterilmesi.....	127
---	-----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3. 1:	1 Numaralı evdeki ahşap işçiliği.....	10
Şekil 3. 2:	2 Numaralı evin kapı ve pencerelerindeki ahşap işçiliği.....	11
Şekil 3. 3:	3 Numaralı evin korkuluğundaki demir işçiliği.....	12
Şekil 3. 4:	4 Numaralı evin şaharlarındaki demir işçiliği.....	13
Şekil 3. 5:	5 Numaralı evin şaharlarındaki demir işçiliği.....	13
Şekil 3. 6:	6 Numaralı evin merdiven korkuluğundaki demir işçiliği.....	14
Şekil 3. 7:	7 Numaralı evin giriş merdiveninin korkuluğundaki demir işçiliği.....	15
Şekil 3. 8:	8 Numaralı evin köşebendine yapılan taş işçiliği.....	16
Şekil 3. 9:	9 Numaralı evin duvarındaki taş işçiliği.....	16
Şekil 3. 10:	10 Numaralı evin kapı örneği.....	17
Şekil 3. 11:	11 Numaralı evin kapı örneği.....	18
Şekil 3. 12:	12 Numaralı evin kapı örneği.....	19
Şekil 3. 13:	13 Numaralı evin kapı tokmağı.....	20
Şekil 3. 14:	14 Numaralı evde kullanılan kapı tokmağı.....	20
Şekil 3. 15:	15 Numaralı evin kapı tokmağı.....	21
Şekil 3. 16:	16 Numaralı evin kapı tokmağı.....	22
Şekil 3. 17:	17 Numaralı evin kapı tokmağı.....	23
Şekil 3. 18:	18 Numaralı evin oda penceresi.....	24
Şekil 3. 19:	19 Numaralı evin oda penceresi.....	25
Şekil 3. 20:	20 Numaralı evin sofa pencereleri.....	26
Şekil 3. 21:	21 Numaralı evin sofa pencereleri.....	26
Şekil 3. 22:	22 Numaralı evin bodrum penceresi	27
Şekil 3. 23:	23 Numaralı evin çatı katı penceresi.....	28
Şekil 3. 24:	24 Numaralı evin kuş pencereleri.....	29
Şekil 3. 25:	25 Numaralı evin dikdörtgen kuş pencereleri.....	30
Şekil 3. 26:	26 Numaralı evin oval kuş pencereleri.....	31

Şekil 3. 27: 27 Numaralı evin yuvarlak kuş pencereleri.....	32
Şekil 3. 28: 28 Numaralı evin haç şeklindeki kuş pencereleri.....	32
Şekil 3. 29: 29 Numaralı evin kubbeli kuş pencereleri.....	33
Şekil 3. 30: 30 Numaralı evin çift alemlî pencereleri.....	34
Şekil 3. 31: 31 Numaralı evin madalyon kuş pencereleri.....	35
Şekil 3. 32: 32 Numaralı evin parmaklıklı penceresi.....	36
Şekil 3. 33: 33 Numaralı evin parmaklıklı penceresi.....	37
Şekil 3. 34: 34 Numaralı evin düz parmaklıklı pencereleri.....	37
Şekil 3. 35: 35 Numaralı evin cumba parmaklıklı pencereleri.....	38
Şekil 3. 36: 36 Numaralı evin yarım parmaklıklı pencereleri.....	39
Şekil 3. 37: 37 Numaralı evin şaharlı parmaklıklı pencereleri.....	39
Şekil 3. 38: 38 Numaralı evin kafes parmaklıklı pencereleri.....	40
Şekil 3. 39: 39 Numaralı evin şaharlı penceresi.....	41
Şekil 3. 40: 40 Numaralı evin kanatlı pencere panjurları.....	42
Şekil 3. 41: 41 Numaralı evin kafesli panjurları.....	43
Şekil 3. 42: 42 Numaralı evin girişinde bulunan kitabe.....	44
Şekil 3. 43: 43 Numaralı evin duvarında bulunan kitabe.....	45
Şekil 3. 44: 44 Numaralı evdeki kitabe örneği.....	45
Şekil 3. 45: 45 Numaralı evde görülen kitabe.....	46
Şekil 3. 46: 46 Numaralı evin bahçesi (avlu, hayat).....	47
Şekil 3. 47: 47 Numaralı evde bulunan kayadan oyma sal ve dibek.....	48
Şekil 3. 48: 48 Numaralı evin bahçesi (avlu, hayat).....	48
Şekil 3. 49: 49 Numaralı evin bahçe taban döşemesi.....	49
Şekil 3. 50: 50 Numaralı evin bahçe taban döşemesi.....	50
Şekil 3. 51: 51 Numaralı evin bahçe taban döşemesi.....	50
Şekil 3. 52: 52 Numaralı evin bahçe taban döşemesi.....	51
Şekil 3. 53: 53 Numaralı evin bahçesinde bulunan çeşme.....	51

Şekil 3. 54:	54 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane.....	52
Şekil 3. 55:	55 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane.....	53
Şekil 3. 56:	56 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane.....	53
Şekil 3. 57:	57 Numaralı evin sofa girişi.....	54
Şekil 3. 58:	58 Numaralı evin sofa girişi.....	56
Şekil 3. 59:	59 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler.....	57
Şekil 3. 60:	60 Numaralı evin odasının girişindeki eşiklik.....	58
Şekil 3. 61:	61 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler	59
Şekil 3. 62:	62 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler.....	61
Şekil 3. 63:	63 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler.....	61
Şekil 3. 64:	64 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler.....	62
Şekil 3. 65:	65 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler.....	63
Şekil 3. 66:	66 Numaralı evin direkli tavan görünümü.....	65
Şekil 3. 67:	67 Numaralı evin motifli düz tavan görünümü.....	66
Şekil 3. 68:	68 Numaralı evin tekne tavan görünümü.....	67
Şekil 3. 69:	69 Numaralı evin aynalı tavan görünümü.....	69
Şekil 3. 70:	70 Numaralı evin kubbe tavan görünümü.....	70
Şekil 3. 71:	71 Numaralı evin çıtalı tavan görünümü.....	71
Şekil 3. 72:	72 Numaralı evin çıtalı tavan görünümü.....	72
Şekil 3. 73:	73 Numaralı evin resimli tavan görünümü.....	72
Şekil 3. 74:	74 Numaralı evin madalyon ve resimli tavan görünümü.....	73
Şekil 3. 75:	75 Numaralı evin resimli tavan görünümü.....	73
Şekil 3. 76:	76 Numaralı evdeki duvar resmi.....	74
Şekil 3. 77:	77 Numaralı evdeki duvar resmi.....	75
Şekil 3. 78:	78 Numaralı evdeki duvar resmi.....	76
Şekil 3. 79:	79 Numaralı evdeki duvar resmi.....	77
Şekil 3. 80:	80 Numaralı evdeki duvar resmi.....	77

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tarih boyunca farklı ihtiyaçlara yönelik farklı çözümler sunan toplumların gelenekleri, örf ve adetleri, yaşanan kültürün bir ifadesi olan ve yaşam biçimlerine göre farklı şekillerde biçimlenen konutlar yapılmasına öncülük etmiştir. Konutların oluşumunu sağlayan sosyo-ekonomik koşulların değişmesinden kaynaklanan kültürel kopukluk, söz konusu mimari mirasın korunmasını engellemektedir (Bilgin, 1996). Batılılaşma hareketlerinin tüm dünyada etkisini göstermeye başlamasıyla birlikte, geleneksel konutların oluşma sürecinde etkili olan sosyal yapı değişmeye başlamış, değişen alışkanlıklar konut mimarisinde fazlasıyla hissedilmiştir. Günümüz yaşam biçimi ve aile yapısının gerektirdiği ihtiyaçları yeteri kadar karşılayamayan geleneksel konutlar zaman içerisinde, daha iyi koşullarda, daha lüks ve daha konforlu konutlarda oturma isteğiyle kullanıcıları tarafından terk edilmeye başlamıştır. Bu terk edilmiş bir dönemin tarihine ışık tutan geleneksel konutların zamanla yok olmasına sebep olmaktadır. Genellikle toplumsal istek ve beklentilere bağlı olarak yapılan bezeme, bireysel estetikler de katılarak gerçekleştirilmektedir (İzgi, 1999). Süsleme ve bezeme kelimeleri anlam bakımından çoğu kez karıştırılır. Ama bu iki kelime tamamen birbirinden farklıdır. Süsleme kelimesi, daha geniş bir anlam taşırken, bezeme daha dar anlamda kullanılır. Örnek vermek gerekirse; “Süslü kadın” ibaresine bakıldığında o kadının makyajından giyimine kadar genel görünümünü içine alır. Bu örneğe sadık kalırsak, kadının üzerindeki tüm aksesuarlar, bunların renkleri ve biçimleri bezeme alanına girer. Sanat terimi olarak kullanılan bezeme, bir nesne üzerinde süsleme yapmak için boya kullanarak veya boyasız, resim, kabartma vb. çalışmalara verilen isimdir (Hasol, 1993). Bugün konutlarda yeniden bezeme gündeme gelmiştir.

1.1 Çalışma Alanının Belirlenmesi

Tarihi kültürümüzün simgesi ve sosyal yaşamın belgesi olan sivil mimarlık ürünlerinin başında geleneksel Türk konutu gelmektedir. Türk konutu, Türklerin göçebe dönemlerindeki yaşadıkları mekân olan çadırın iç düzeninden kaynaklanmış olup, yüzyıllar içerisinde üzerinde yaşanan Anadolu kültürleri ve İslam dini ile belirli oranlarda etkileşim içerisinde gelişip, olgunlaşmış ve bir senteze ulaşmıştır (Eldem, 1987). Türk konut'undaki tasarım ve bezeme prensibi Gaziantep evlerinde de görülmektedir. Türkiye'nin İpek yolu üzerinde en eski yerleşim yerlerinden biri olan Gaziantep, geçmişten günümüze kadar değişik kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanında coğrafi özelliklerinin sağladığı avantajlar sayesinde bilhassa konut yapılarında iç ve dış bezemeler ön plana çıkmıştır. Çeşitli tarihi ve kültürel yapıya sahip olması, aynı zamanda konut mimarisindeki işlevsellik ve bezemenin birlikte kullanıldığı yapıların en güzel örneklerine rastladığımız Gaziantep Geleneksel Konutları çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Gaziantep'in tarihi konutlarının fazla olduğu yerleşim yerleri belirlenecek ve bu yerlerdeki konutlar incelenecektir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Coğrafi konumunun sağladığı avantajlarla farklı etnik grupların izlerini taşıyan Gaziantep'te, bunların etkisinin en fazla konutlara yansıdığını görmekteyiz (Ceyhan, 1999). Gaziantep ve çevresinde hâkimiyet kuran uygarlıklar kültürlerini bu bölgeye taşımışlardır. Gaziantep'teki konutların geneline baktığımızda sahiplerinin ve ustalarının çoğunluğunun gayrimüslim vatandaşlar ve azınlıklar olduğu görülmektedir. Bu yapıların çoğu 19. yy sonu, 20. yy başında yapılmıştır. Bu dönemde en verimli işçilik taş oymacılığı, ahşap oymacılığı ve demir işçiliği olarak bilinmektedir. Ahşap işçiliğinin, resim ve boyama sanatının, demir işçiliğinin en iyi örnekleri bu dönemde görülmektedir. Kurtuluş Savaşı sırasında çoğu top atışları ve konutlara isabet eden kurşunlardan dolayı tahrip edilmiş geleneksel konutlardan günümüze kadar ulaşanları ise değişen yaşam koşulları karşısında zamana karşı direnmektedir. Bu çalışmanın amacı, bütünlüğünü ve mimari özelliklerini günümüze dek koruyabilmiş az sayıda kentlerimizden biri olan Gaziantep'in, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelen geleneksel konutlar ele alınacaktır. Bu bağlamda geleneksel konutlar yapı elemanları, malzeme, aksesuar ve süsleme özellikleri, mekânsal özellikler incelenerek

Çıkarılacak sonuçların yeni tasarımlarda nasıl kullanılabileceği üzerine yeni bir bakış açısı getirilmeye çalışılacak ve konutlara yansıması irdelenecektir.

1.3 Yöntem

Çalışmanın yapılacağı bölge ve konutlarla ilgili genel bilgi toplamak için Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri, Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İmar ve şehircilik Müdürlüğü, yerel niversiteler ve bölgeyle ilgili restorasyon çalışmaları yürüten mimarlarla görüşülerek kaynak taraması yapılmıştır. Tarihi eser niteliğindeki konutlar yerinde incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Büyükşehir Belediyesi ve Kültür Bakanlığı tarihi eserlerle ilgili birçok restorasyon çalışması başlatmıştır. Günümüz yazılı belgeler, akademik yayınlar, eski fotoğraflar, haritalar, hava fotoğraflarından yararlanılmıştır. Yapılan araştırmalarda ve örneklerin incelenmesinde Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Koruma-Uygulama ve Denetim Bürosundan (KUDEB) ve şehitkmil Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nden faydalanılarak niteliksel veya nicel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Konut mekanlarında kullanılan bezeme türleri malzemesi, biçimi üzerinden yeniden okunmaya çalışılarak, elde edilen verilerin yeni tasarımlarda kullanılabilmesi adına, yeniden kullanım olanakları ortaya konmuştur.

1.4 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma alanını belirlemek adına yapılan araştırmalar neticesinde, farklı dini grupların bir arada yaşadığı kesimler göz önüne alınmıştır. Eski yerleşim birimleri içinde sit alanı olarak kabul edilen bölgede bulunan mahallelerdeki konutlar seçilmiştir. Ağırlık olarak çalışılan konular, konutun tarihsel süreçteki gelişimi, Gaziantep'te bulunan geleneksel konutların tarihsel gelişim süreci ve Gaziantep geleneksel konutlarında süsleme ögeleri adı altında sürdürülmüştür. Belediyelerin sağlam kalmış tarihi eserler niteliğindeki konutlar için yaptığı ve halen sürmekte olan restorasyon çalışmalarında belirlediği önemli mahalleler ve bu mahallelerde bulunan özellikli konutlar belirlenerek çalışma alanı oluşturulmuştur. Söz konusu bu konutlarda, özellikle göz ardı edilen iç mekan ve bu mekanı anlamlandırmak adına yapılmış bezemeleri saptamak ve bunları gelecek projelere aktarmak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

BÖLÜM 2

MİMARİ BEZEMENİN TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

Tarihi süreç içinde yapılan bezemeler dikkat çekme, farklı olma, sembolleşme, çeşitlendirme gibi kavramlarla karşımıza çıkmıştır. Bezemenin tarih süresince uygulanmasına baktığımızda, 12. yy'ın son döneminde başlayan Gotik mimarlığı, 17.yy'da yerini Barok üslubuna bırakırken, onu 18. yy da Rokoko üslubu takip etmiştir. Bu dönemlerde kullanılan üsluplar, bezeme özellikleriyle beraber anılmaya başlanmıştır. 19.yy da Art Noveu ise sadece estetik olarak gelişim göstermiştir (Hasol, 1993). İslam kültüründeki bezemelere baktığımızda, geometrik biçimler kullanılarak soyut kavramlar anlatılmıştır. Anadolu'ya baktığımızda cephede bezeme en çok Selçuklularda kullanılmıştır. Bu bezemelerde; yapının mimarisine uygun olacak şekilde niş, taç, kemer vs. yapılarak yapı vurgulanmak istenmiştir (Ögel, 2002). Genel olarak bitki desenleriyle beraber taş malzemelere verilen şekiller, sembolleşmeyi kuvvetlendirmiştir. Bir diğer yaygın olarak kullanılan bezeme çeşidi olarak da Mukarnas' ı söylemek mümkündür. Mukarnas bezemesi, prizma şeklindeki cisimlerin yan yana ve üst üste gelecek şekilde oluşturdukları bir bezeme çeşididir. Mukarnasın özelliği ise bir geometrik formdan farklı bir geometrik forma geçişi gösterir (Ödekan, 2002). Bu kendine has özelliğiyle ayrı bir yeri olan Mukarnas, özellikle vurgulanmak istenen yerleri taçlandırmak için kullanılmıştır. Selçuklulardan sonra gelen Osmanlı da, 19. yy mimarlığında kullanılan üslupları I. Ulusal Mimarlık akımının başlamasına kadar devam ettirmiştir. I. Ulusal Mimarlık döneminde kullanılan bezemelerin atası olarak 15.yy ve 16. yy Osmanlı mimarlığı gösterilebilir. Görsel etkiyi arttırmak için Osmanlı'nın geleneksel mimarlığından faydalanılmıştır. Mimarlıkta kullanılan bezeme ile daha çok ulusal bilinci oluşturması amaçlanırken, bezemesel amaçla da yapı öğeleri kullanılmıştır (Ödekan, 1997). Bu dönemde yapılan yapıların dış cephesine baktığımızda genel olarak taş ve çini süslemelerine rastlanır. Bu süslemelerin en sık kullanıldığı yer olarak kemerler görülmektedir. 1965 yılına gelindiğinde bezemelerin artık yapılarda değerini kaybettiği, buna karşın yapının estetiğini yapının şekli ve yapıların düzeni belirlediği görülmektedir. 1965 yılından sonra batıda olan mimari gelişmelerin bir parçası olarak görülen resim ve

heykel sanatlarının mimarlıkla bütünleşmesiyle tekrar mimarlıkta bezeme gündeme gelmiştir. Günümüze geldiğimizde ise endüstrinin ve teknolojik gelişmelerin yoğunluğuyla bezemede daha fazla imkanlar sunularak yenilikçi, farklı malzemelerin kullanılması söz konusu olmuştur. Betonarme yapılarda görülen oldukça geniş ve sade duvarlarda artık renk ve biçim unsurlarıyla çeşitlendirilmeye gayret gösterilmiştir (Ödekan, 1997).

2.1 Bezeme ve Malzeme

Tasarım aşamasında oluşan soyut düşünceler, malzemeler kullanılarak somut hale gelmektedir. Mimari ögenin oluşmasında rol oynayan bu malzemeler uygulama şekillerine ve kendilerine has doku ve görünür özelliklerine sadık kalarak, tasarım yapılmasında büyük pay sahibidir. Bu malzemeler aynı zamanda tasarımın meydana gelmesindeki süreçte planlara uyacak biçimde şekillenir ve birbirinden farklı olan malzemeler biraraya toplanarak kurgulanan bütünlük oluşturulmaya çalışılır. Dönemin el veren imkanları neticesinde kullanılan yapı malzemelerinin üretim yöntemleri, boyutları ve uygulama teknikleri vs. gibi özellikler de göz önünde tutulmuştur. Yapı sürecinin ilk örneklerinden günümüze kadar incelendiğinde en çok tercih edilen malzemenin toprak ve onun türevleri olduğu gözlenmektedir (İzgi, 1999). Diğer taraftan kerpiç, ahşap, doğal taş vs. gibi geleneksel saydığımız malzemeler de soyut düşünceleri somutlaştırma da etkili olmuştur. Endüstrinin gelişmesiyle beraber bu malzemelerin ileriye dönük olan özellikleri artmış, farklı iskeletlerin oluşumunda çelik, cam vs. gibi yapı elemanları dikkat çekmiştir. Sanatsal açıdan bir seviyeye gelmek adına, toplumun beğenilerini ve isteklerini sunmak maksadıyla yapılan bezemelerde kullanılan malzemeler farklılık göstermiştir. Malzemelerin doğallığı korunarak yapılan bu bezemeler yüzeylere uygulanmış veya bu yapı ürünleri farklı malzeme ve şekillerle süsleme amacıyla kullanılmıştır. Yapılan bezemelerin birbiri ile farklılık göstermesinin temel sebebi, malzemelerin bulunduğu çevre ve/veya o toplumun kültür etkisi sayılabilir (Kuban, 1992). Farklı taş ve renklerin beraber kullanıldığı kemerler, taşların düzenli dizilimi, süsleme yapımında kullanılan sıvalar, buna en iyi örnektir. Yapı tamamlanma aşamasında karşımıza çıkan silme, profil gibi detaylar, malzemeye şekil verilerek yapının bir bütünü haline getirilmesi, bezemenin uygulandığını gösterir. Kullanılan yapı malzemesinin işlenmesi, oyma tekniğinin kullanılarak bezeme yapılması, görüntüsünün hoş olmadığı büyük duvarlarda kullanılan seramik, çini, ahşap vs gibi malzemelerin farklı

renklere boyanarak iç ve dış cephe kaplaması olarak kullanılması en belirgin bezeme şeklidir.

2.2 Bezeme ve Estetik

Mimarlık ürününün meydana gelmesinde ihtiyaçlara göre çok fazla elaman vardır. Yapının bütünlüğünü meydana getiren bu oluşumda elemanların birlikteliği, mimari ürünün karakteristik özelliğini göstermektedir. Mimarinin sağladığı görsel etki, bütünün ve o bütünü oluşturan parçaların arasında olan ilişkiyi güçlendirmekte ve bu durum biçim olarak estetiği etkilemektedir. Kendine has veya düzenlenmiş olan çevrenin görsel etkisi geometrik bir şekil olarak düşünüldüğünde, biçimi ve oranı, ritmi ve dengesi, karmaşıklık derecesi ve ölçeği, dokusu ve rengi, gölgede kalan ve aydınlık olan kısımları ile neticelendirilmektedir (Aydınlı, 1993). Çevresinin kendine has olması, eski, insan ve yapının bir bütün olması, başka bir ürüne benzemeyen, düzenli, kullanışlı, özenli olan mimari ürünler estetik bakımından güzel olarak sınıflandırılır (Şentürk, 1995). Mimarideki bezeme de, eskiden günümüze kadar her çağda güzel ve estetik olanı uygulamayı amaçlamıştır. İç cepheye uygulanan bezeme örneklerinde, mimarideki sembolik ve iletişimsellik zaman zaman öne çıkmış, ancak dış cephede bu durum zirveye ulaşmıştır (Özer, 1993). Mimari bir ürüne bakıldığında ilk göze çarpan dış cephedir. Dış cephenin şekli, düzeni, diğer nesnelerin durumu, bunların birbiri ile olan ilişkileri, kullanılan malzemeler ve detaylar cephenin kimliğini oluşturur ve bize ne anlatmak istediğini söyler. Bu nedenle bütünlüğe bağlı kalarak iç ve dış cephelere yapılan bezemeler, estetik olarak önemli bir yere sahiptir.

2.3 Modern Öncesi Dönem

Paleolitik Çağ'dan itibaren süs ve bezeme doğayı taklit ederek oluşturulurken, günümüzün dijital ve parametrik tasarımları, bezeme üretiminin kaynağında önemli bir yer almaya başlamıştır. Günümüzde bezeme geleneksel sınırlarının dışına çıkmış ve yüzey, malzeme, biçim ve teknoloji gibi girdilerin bir birleşimi haline gelmiştir. Bezemenin tarihi paleolitik dönemden günümüze kadar uzanmaktadır. En erken dönemlerde kurban edilen hayvanların parçaları ve görsel organizasyona dayanan geometrik soyutlamalar, bu dönemin bezemelerini oluşturmaktadır (Venturi, 2005). Bezemenin yadsınmadığı modern öncesi dönemde Vitruvius (Mimarlık Üzerine On Kitap, M.Ö. 25), Leon Battista Alberti (Yapım Sanatı Üzerine On Kitap, 1452), Gottfried Semper (Teknik ve Yapısal Sanatlarda Üslup, ya da Uygulamalı Estetik, 1860) ve John Ruskin (Venedik'in Taşları, 1853) bu alana kuramsal katkıda bulunan önemli mimarlar arasında yer alır. Bu mimarlar arasından Alberti, bezemeyi doğal ve içsel olmaktan çok, sonradan takılabilen ve eklenebilen bir eleman olarak tanımlarken, çirkinliği maskeleydiğini ve çekiciliği arttırdığını da savunmuştur. (Vitruvius, 1998). Bu nedenle çağdaş mimarlıkta bezemenin Alberti'nin tanımından ne kadar farklılaştığı, ya da onun geleneğini ne ölçüde sürdürdüğü tartışmaya açık önemli bir konu haline gelmiştir. Yirminci yüzyıla kadar bezemenin oluşturulmasında doğanın etkisi sürmüştü, Bauhaus'la birlikte ise bezeme karanlık, kirli ve sağlıksız olması nedenleriyle reddedilmiştir (Venturi, 1984).

2.4 Modern Dönem

Modern mimarlıkta süs ve bezemeye eleştirel yaklaşım, Adolf Loos'un "Ornament und Verbrechen" (Bezeme ve Suç, 1908) adlı makalesiyle ve Le Corbusier'nin "Les arts decoratifs d'aujourd'hui" (Bugünün Dekoratif Sanatı, 1925) adlı kitabıyla başlamıştır. Hem "Bezeme ve Suç"ta hem de Bugünün Dekoratif Sanatı'nda, modern insanın hayatında süs ve bezemenin yerinin olmadığı açıkça belirtilir. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru postmodernizm ile birlikte bezeme, mimarlık pratiğinde Venturi ve Scott Brown'ın yapılarında ön plana çıkarken, mimarlık kuramında yine Robert Venturi tarafından yazılan Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki (Complexity and Contradiction in Architecture, 1966) ve Venturi'nin Denise Scott Brown ve Steven Izenour'la birlikte kaleme aldığı Las Vegas'ın Öğrettikleri (Learning from Las Vegas, 1977) adlı kitaplarda temellenmektedir (Venturi ve

diğ, 1991). Basit, yalın ve saf mimarlığa karşı olduklarını belli eden Venturi ve Scott Brown, yapılarının bezemeli cephelerini, tektonikten bağımsızlaşan, sembol ve işaretleri taşıyan bir temsil aracı olarak görmüşlerdir. Çağdaş mimarlık kuram ve pratiğinde bezeme ve süse geri dönüş, dijital gelişmelere ve ileri teknolojiye hakim olmakla yakından ilişkilidir.

2.5 Modern Sonrası Dönem

Günümüzde bezemenin üretiminde analogdan dijital bir geçiş söz konusudur; bu nedenle kimi zaman tamamen dijital ve sanal, kimi zaman da dijital ve analogun birleşimi olarak üretilmeye başlanmıştır (Venturi ve diğ, 1984). Loos'un bezemeyi iş gücü ve zaman kaybı olarak görmesine karşın çağdaş mimarlıkta bezeme, seri üretim teknikleri sayesinde ekonomik olarak uygun ve kolay elde edilebilir hale gelmiştir . Mevcut literatüre bakıldığında modern dönemden sonra bezemeye eleştirel yaklaşımın temeli 1980'lerde oluşmuştur. Ananda K. Coomaraswamy'nin "Bezeme" (Ornament) adlı makalesi, bezeme sözcüğünün etimolojisini derinlemesine inceleyerek günümüzdeki kullanımına eleştirel yaklaşır. Çağdaş mimarlıkta bezeme konusu oldukça gündemdedir ve en çok tartışılan konuların arasında yer almaktadır. Bu çerçevede bezemenin tarihsel gelişimi içinde bazı bezeme çeşitleri ve anlayışı Gaziantep geleneksel evlerinde görülmektedir.

BÖLÜM 3

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ

3.1 Gaziantep Geleneksel Evlerinin Genel Özellikleri

Gaziantep geleneksel evlerinin gelen özelliklerine baktığımızda, dış mekanlardan soyutlanmış, yüksek taş duvarlar arkasında avlu (hayat)'a bakan yapılar olduğunu görürüz. Ana giriş, sokaktan avluya girişle sağlanır. Hazna (kiler), ocaklık (mutfak), hela (tuvalet) vb. gibi mekanlar da burada konumlanır. Genelde evler iki katlı olarak karşımıza çıkar. Hayat, gün boyu evde olan kadınların özellikle yazları burada geçirmelerinden dolayı önemlidir. Bu nedenle bezemeler ilk burada karşımıza çıkar. Tabanda kullanılan işlemeli taşlar, kenarlarda çiçeklikler, ortada 'gane' adı verilen küçük havuz bulunur. Üst katlara, dıştan merdivenlerle çıkılır. Sofaya açılan odalar yeme, içme, oturma, yatma gibi işlevleri sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. 'Eşik' denilen girişte banyo işlevi yapılır. Odalarda yatakların konulduğu döşeklik, bilhassa kalaylı bakır kaplar için 'kübbiye' denilen işlemeli ahşap dolaplar vardır. Bu güzel ahşap işçiliğine ve bu işi yapanlara 'nacar' adı verilir. Bu odalarda merdivenlerle çatı arasına çıkılan bölümler vardır. Önceleri topraktan yapılan bu yerler, yerini yöresel dilde 'bardak' denilen kiremite bırakmıştır. Ayrıca 'bardak altı' denilen çatı katları kiler olarak da kullanılmaktadır. Odaların tavanlarında genellikle ahşap kalaslar kullanılırken, bunların üzerine boya ve resimler kullanılarak tavan süslemeleri yapılmıştır. Sosyal yaşam koşulları yapılar da yansımıştır. Örneğin mahremiyeti korumak için sokağa bakan pencere açılmamış, bu pencereler hayata yönlendirilmiştir. Yola bakan üst katlardaki oda pencereleri kafeslidir. Bu pencerelerin üst kısmında ışık ve hava akımı sağlayan 'kuş taçası' denilen ufak pencereler yer alır. Bu pencerelere binada oturanların sosyal ve dini yapısını yansıtacak şekilde süslemeler yapılmıştır. Yörede ahşap malzemenin az olmasından dolayı, yapılarda çoğunlukla taş kullanılmıştır. Bu taşlar kıymih, havara taşı ve karataş'tır. Hayat süslemelerinde en çok karataş kullanılmıştır. Bu taşların da kışları sıcak, yazları serin tutma özelliği vardır. Evlerin bodrum katında, serin olmasından dolayı 'hazna' adı verilen kilerler kullanılmıştır. Gaziantep geleneksel evlerinde gerek süsleme, gerekse mimari anlamda

taştan sonra en çok kullanılan malzemelerden bir tanesi de ahşaptır (T.C. Gaziantep Valiliği, 2005).

3.1.1 Ahşap İşçiliği

Gaziantep evlerinde kullanılan malzemeler arasında en önemlilerinden birisi de ahşaptır. Düz ahşap malzemelerin yanında ahşap üzerine işlemler de önemli bir yer tutmaktadır. Ahşap iç mekânlarda yoğun olarak kullanılması yanında, dış mekânlarda süs olarak da kullanılmıştır. İç mekânlarda ahşap süslemeler görsel olarak yer almasının yanı sıra, esas olarak ihtiyaçtan kullanılmaktadır. İç mekândaki kapılarda, pencerelerde, pencerenin iç kapaklarında, dolaplarda, kübbiyelerde, camekânlarda ve duvar kaplamalarında da hep ahşap kullanılmıştır. Dolap kapaklarında, duvar kaplamalarında ve iç pencere kapaklarında birbirine benzer tasarımlar yapılmıştır. Üzerlerinde uygulanan oyma, süsleme ve motifler birbirini tamamlayacak şekilde yapılmıştır. Üzerine yapılan oymalar, süslemeler ve motifler birbirinin devamı şeklindedir. Ahşap kaplamaların göbeklerinde desenler, selviler, hayvan ve çiçek motifleri bulunmaktadır (Şekil 3.1 ve 3.2) (Ülker, 1994).

Şekil 3. 1: 1 Numaralı evdeki ahşap işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Duvarları ahşapla kaplanmış odalara ‘nacarlı oda’ denir. Nacarlar, yeni bir ev yapılırken tüm ahşap işlerini üstlenen ve yapan kişilere verilen isimdir. Kendilerinin yapamayacağı özel süsleme veya oyma işi varsa da o ustayı kendileri bulur ve birlikte çalışırlardı (Başkan, 1985).

19. yy'ın ikinci yarısı ile 20. yy'ın ilk çeyreğinde Gaziantep ve civar illerinde ahşap işçiliğinin önemli mesafeler katettiğini ve önemli yapılara imza attığı görülmektedir. Günümüzde olduğu gibi farklı malzemeler bulunmadığı için tüm yapılarda mutlaka ahşap kullanılmıştır. Bunun sonucu olarak da nacarlık mesleği gözde bir meslek dalı olmuştur. Daha özellikli ahşap işleri yapanlara ise 'ince nacar' denilirdi (Sönmez, 1997).

Şekil 3. 2: 2 Numaralı evin kapı ve pencerelerindeki ahşap işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Ahşabın yoğun olarak kullanıldığı diğer bir alan ise tavanlardır. Tavanlarda hem görsellik için, hem de ısı yalıtımı sağlamak için mutlaka ahşap kullanılırdı. Dış mekânlarda ahşabın kullanıldığı yerler ise, pencere panjurları, çatı kenar süslemeleri, kuş penceresi kapakları ve büyük pencere alın süslemeleridir. Çatı alt kenarlarında geometrik motiflerden oluşan süslemeler yapılmıştır. Yine çatı kenarlarının eteklerinde ahşap oymalar bulunur. Kuş pencerelerinin kapaklarında panjurlu ahşap işlemeciliğinin güzel örnekleri sergilenmiş ve çatı kenarlarının eteklerindeki süslemelerle bir bütünlük sağlanmıştır. Dış mekânlarda göze çarpan en güzel ahşap işçiliği ise panjurlar ve pencere kasalarındaki işçiliklerdir. Panjurlar yalnızca sokağa bakan pencerelerde uygulanmıştır. Cumbalı pencere modellerinde de uygulanmış örnekleri bulunmaktadır. Kanatlı pencere tipi olan panjurlar ise jalûzi gibi sık aralıklarla tahtaların dizilmesi ile oluşturulmuş olup, dışarıdan içerisinin görünmesi engellenmiştir. Buna benzer sabit panjurlarda ise örgü denilen çیتالardan yapılan modelleri de vardır. Panjurlar sayesinde güneş ışığının direkt olarak içeri girmesinin engellenmesinin

yanında, esas olarak evin iinin görünmemesi ve aile mahremiyetinin korunması amaç edinilmiştir. Bu mahremiyeti korumak için yer yer demir kafes ve korkuluklara da rastlanır.

3.1.2 Demir İşçiliği

Gaziantep evlerinde kullanılan malzemelerin önemli bir kısmını da demir oluşturmaktadır. Gaziantep evleri yığma bina tekniği ile yapıldığı için, demir binanın temelinde kullanılmaz. Ancak bazı yerlerde bağlantı için kullanılmıştır. Taşların birleşme noktalarında basınçtan veya yükten dolayı ayrılmalar olmaması için bağlantı amaçlı kullanılırken, genelde dış mekânlarda pencere ve korkuluklarda da kullanıldığı göze çarpmaktadır. Gaziantep evlerinde dış kapının çeşitli yerlerinde demir malzemesi değişik amaçlarla kullanılmıştır. Genellikle kapıların st kısmındaki boşlukların kapatılması ve içeri girişin engellenmesi için, demir parmaklıklar veya ‘şahar’ denilen bir tür demirden örülmüş perde yapılmıştır (şekil 3.3 ve 3.4).

şekil 3. 3: 3 Numaralı evin korkuluğundaki demir işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 4: 4 Numaralı evin şaharlarındaki demir işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Görsel olarak göze hoş görülen bu şaharları ustalar büyük özenle hazırlamıştır. Demirin bükülerek şekil almasından ve sac ile bağlanması ile yapılmıştır. Bu işlemde perçin veya herhangi bir kaynak yapılmaz. Bükülerek şekil verilen demirler şaharın çerçevesinde açılan deliklere sokularak parmaklık şeklini alırlar. Aralarının kapanması ve mukavemet için sac ile bağlamalar yapılır. Kapı üzerindeki bu şaharlara demirci ustaları çeşitli modeller yaratarak ağırlıklı olarak da bitkisel motifler yapmışlardır. Birçok şahar üzerinde çiçek desenleri bulunmaktadır. Bazılarının üzerinde ise pirinç döküm çiçek şekilleri eklenerek ayrı bir görüntü verilmiştir. Şaharların ebatlarının büyük olanları ise kemerli binaların üst kemer kısmının kapatılmasında kullanılmıştır (Şekil 3.5). Özellikleri küçük olanlarla aynıdır.

Şekil 3. 5: 5 Numaralı evin şaharlarındaki demir işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Gaziantep evlerinde demirin yoğun olarak kullanıldığı diğer bir alan ise pencere korkuluklarıdır. Dış mekânlarda yapılması yanında, bahçeye bakan büyük pencerelere ve

bodrum pencerelerine yapılan koruma amaçlı korkuluklar ‘belbet’, yassı demir çubuk ‘lama’ veya yuvarlak demirden yapılır. Enine konulan yassı çubuklara ‘lama’ denir. Lamaya pencerenin büyüklüğüne ve dikine konulacak demir sayısına göre delikler açılır. Dikine konulan yuvarlak demirler lamadan açılan deliklerden geçirilir. Lama ve yuvarlak demirin uçları duvara açılan oyuklara sokularak işlem tamamlanır. Bazı pencerelerde korkuluklar dışarıya çıkıntı olarak yapılır ve pencere içerisinde bir alan kazanılmış olur. Daha rahat bir kullanım alanı elde edilmiş olur. Sokağa bakan ve yol seviyesine yakın olan pencerelerde hem korkuluk yapılır, hem de pencerenin yarısına kadar olan bölümüne ek olarak şahar da yapılırdı. Bu şaharlar panjur görevini de üstlenerek, içerinin görünmesini de engellenmiş olurdu. Demirin kullanıldığı diğer önemli bir alan da merdiven korkuluklarıdır (Şekil 3.6 ve 3.7).

Şekil 3. 6: 6 Numaralı evin merdiven korkuluğundaki demir işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Binanın dışından üst katlara çıkılan merdivenlerin korkulukları ile iç mekânda üst katlara çıkılmak için kullanılan merdiven korkulukları işçilik olarak farklılıklar göstermezler. Dış mekânlardaki korkuluklarda düz veya bükülmüş demirler dikine konularak kullanılır. Korkuluğun üst kısmı ve alt kısmı kalın lama demirlerden yapılır.

Şekil 3. 7: 7 Numaralı evin giriş merdiveninin korkuluğundaki demir işçiliği
(Osmanlıoğlu, 2018)

Merdiven başlarında ve merdiven köşelerinde bronz topuzlar bulunur. Topuzlar yuvarlak köşe demirleri üzerine oturtulur ve vidalanır. Gaziantep evlerinde kullanılan demirlerin çeşitli şekilde karşımıza çıkmasının temelinde demir işçiliğinin gelişmesi önemli yer tutmaktadır (Özdemir, 1998). Yapılan şaharlarda çiçek motifleri ve geometrik motifler dışında bir şekle rastlanmamasının en önemli sebeplerinden birisi, İslamiyet'te hayvan figürlerinin resmedilmesi, demir veya başka bir madenden yapılmasının yasak olmasıyla yakından ilgilidir (Öney, 1978). Cumhuriyetten önceki dönemlerde demircilik mesleğini yapan ustaların büyük bir bölümünün gayrimüslim olduğu bilinmektedir. Gaziantep'te yaşamış en iyi ustalardan birisinin Demirci Gövşen usta olduğu ve 1917 yılında Halep'e göç ettiği belirtilmektedir (Başgelen, 1999).

3.1.3 Taş işçiliği

Gaziantep evlerinde çeşitli özelliklerdeki birçok taş çeşidi, evlerin değişik yerlerinde kullanılmıştır. Taşlar, dayanıklılıklarına göre duvarlarda, pencerelerde, merdivenlerde ve kemerlerde kullanılmıştır. Gaziantep evlerinin iç mekânlarında taş oymacılığı daha çok sofa girişlerindeki sütun başlıklarında göze çarpmakta olup, pencere üstlerinde ve kapı taçlarında da taş işlenmiş motifler bulunmaktadır (Şekil 3.8 ve 3.9). Bazı evlerin çatı eteklerinde veya evlerin iç bölümlerinde bitkisel motiflerden oluşan oymalar vardır. Taş işçiliğini en iyi sergileyen örnekler sütun başlıklarıdır. Birçok sütun başlığına mukarnaslar yapılmış ve oymalarla süslenmiştir.

Şekil 3. 8: 8 Numaralı evin köşebendine yapılan taş işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 9: 9 Numaralı evin duvarındaki taş işçiliği (Osmanlıoğlu, 2018)

Bazı kemerli dış kapıların üstünde taş oymalar bulunmaktadır. Gaziantep evlerinde taş işçiliği ve oymacılığı ahşap gibi çok fazla gelişmemiş ve bu konuya önem verilmemiştir (Gür, 2002). Ancak Gaziantep evlerinin yapımı sırasında taş ustalarının çalışmaları bu konunun dışındadır. Oymacılık, taşları yontan bu ustaların işi değildir.

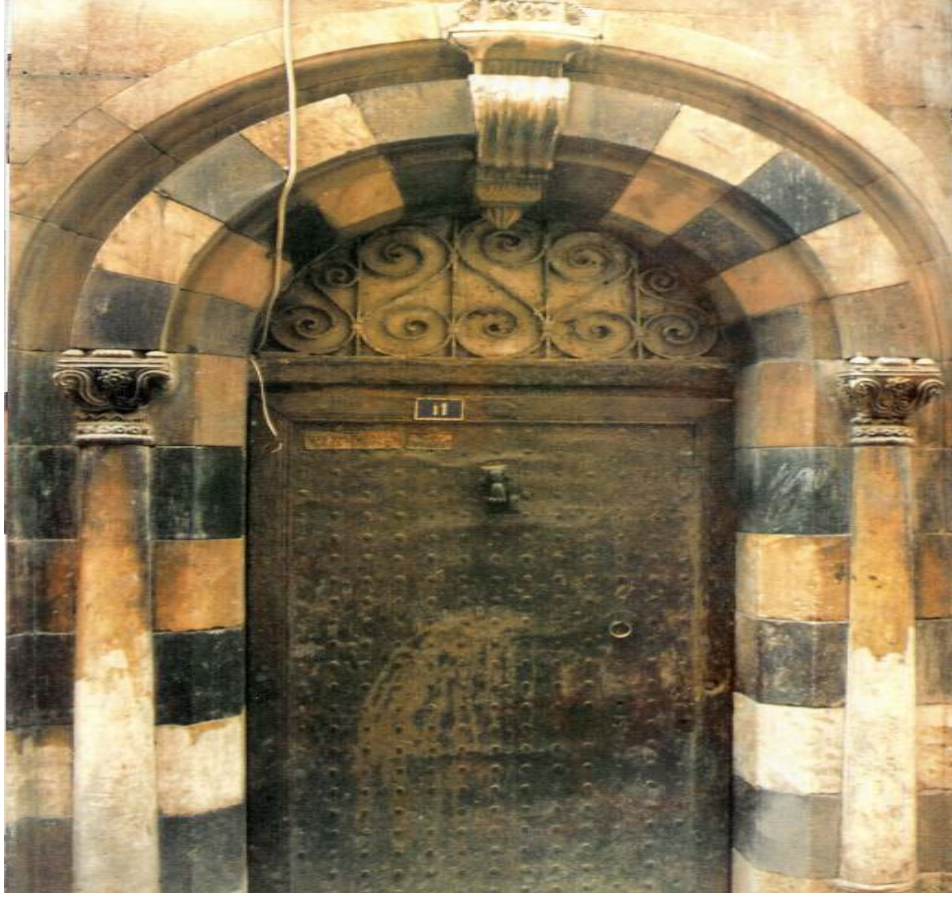
3.2 Kapılar

Gaziantep evlerinde ilk göze çarpan büyüleyici kapılardır (Şekil 3.10). Bahçe kapısından eve girmeden sizi karşılayan, dış cephede yer alan diğer tasarım elemanlarının yanı sıra, tasarımındaki detaylara dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri olan kapılarda, ustanın emeği açıkça görülmektedir. Boyut ve biçim olarak farklılık gösterirler.

Şekil 3. 10: 10 Numaralı evin kapı örneği (Osmanlıoğlu, 2018)

Dış kapılarda kullanılan ahşap, doğa şartlarından olumsuz etkilenmemesi için üstleri ‘tudya’ denilen kalın sac ile kaplanmıştır (Şekil 3.11). Tudyanın üzerinde ise kapının ölçülerinde ahşap çerçeve uygulanmıştır. Tudya kaplama başı geniş olan çivilerle ahşap kapıya monte edilmiştir. Bu kalın başlı çiviler ile kapı yüzeyinde çeşitli desenler oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu çivilerle üzerine çeşitli motifler de çıkarılmıştır. Bu motiflere baktığımızda ise genellikle; çiçek, selvi ağacı ve geometrik şekillerdir. Kapıların iç tarafına baktığımızda dış yüzeydeki dikey tahtaların aksine yatay kalaslar kullanılarak sağlamlaştırılmıştır. Kilit mekanizmasının yanı sıra çeşitli ebatlarda sürgüler bulunur. Ayrıca duvara monte edilmiş büyük bir demir kapı mandalı vardır. Ev halkının tamamı eve geldikten sonra, duvara sabitlenmiş mandalın diğer ucu kapıya takılarak kapının açılması engellenir. Bu sistem odalardaki pencere iç kapılarında da kullanılmıştır. Kapıların çoğu tek parça olarak yapılmış ve dikdörtgen şeklindedir. Kemerli yapılarda üst kısmı yarım daire şeklinde yapılmış kapı örnekleri de vardır. Kapı giriş kısımları büyük olan evlerde kapılar iki kanatlı olarak yapılmıştır. Bazı konak tipi yapılarda dış kapılardan at, deve gibi hayvanların da girmesini kolaylaştırmak için çok yüksek ve geniş ebatta kapılar da yapılmıştır. Ancak bu kapıların orta kısmına normal kapılardan biraz daha küçük bir kapı eklenerek ev halkının bu kapıdan girip çıkması sağlanmıştır.

Şekil 3. 11: 11 Numaralı evin kapı örneği (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu model kapılara konak tipi evlerin yanı sıra han kapılarında da rastlanmaktadır. Bu tip kapılara ‘enikli kapı’ denilmektedir (Şekil 3.12). Kapıların taş çerçeveleri kapılarla uyum içerisinde. Kapıların kemerli yapılmasının yanında, atlama taşı kullanılarak dikdörtgen kapı olarak da yapılmıştır. Atlama taşı kullanılarak yapılan bazı kapıların üst kısımlarında küçük kemerli pencereler bırakılmış ve bunlar demir şahar ile örülmüştür (Şekil 3.12). Kemerli ve atlama taşı kullanılarak yapılan modellerde genellikle keymih taşı kullanılmıştır. Ancak keymih taşı ile birlikte karataş da kullanılmış ve birer atlamalı dizilerek güzel görüntüler elde edilmiştir. Atlama taşı üzerinde kabartmalar, tarih ve yazılar olan örnekler de vardır. Bu kapıların dışında çok özellikli kapılar da mevcuttur. Kapının iki yanına sütun konulan kapılar veya çift sütun konulan kapı örnekleri de mevcuttur (Şekil 3.12). Sütunlu kapılar genellikle; çift kanatlı kapılardır. Sütun başlarında çeşitli taş işçiliği örnekleri görülmekte ve mukarnaslı örnekler de vardır. Kapılarda; yapan ustanın maharetine göre çok çeşitli modeller ve süslemeler yapılmıştır.

Şekil 3. 12: 12 Numaralı evin kapı örneği (Osmanlıoğlu, 2018)

3.2.1 Kapı Aksesuarlar

Gaziantep evlerinin bahçe kapılarında kullanılan kapı aksesuarları tokmak, şakşakı, çark, kilit ve sürgülerdir (Güzelhan, 1959). Üretiminin yapıldığı yörenin veya bölgenin kültürel özelliklerini taşıyan kapı tokmakları genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yoğun olarak kullanılmaktadır. Çeşitli şekillerde olan kapı tokmakları demirden veya döküm olarak tunç ve pirinçten yapılmıştır (Şekil 3.13 ve 3.14). Demirden dövülerek hayvan figürleri şeklinde olanları da bulunmaktadır. Figürler arasında aslan başı ve kuş en fazla yapılan modellerdir. Dış kapılarda en fazla dikkati çeken ve sanatsal değeri olan aksesuar da kapı tokmaklarıdır. Kapı tokmakları Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de önemli bir sanat göstergesiydi. Bazı dini yapılarda kapı tokmakları yapıldığı dönemin kültür düzeyi konusunda fikir vermesi bakımından önemlidir. Gaziantep evlerindeki kapı tokmakları da bu anlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki sanatın hangi düzeyde olduğunu anlatması bakımından önemlidir. Dökümcülük ve demir işçiliğinin 1900'lü yılların başında en iyi dönemini yaşadığını, günümüze kalan bu eserlerden anlaşılmaktadır.

Şekil 3. 13: 13 Numaralı evin kapı tokmağı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 14: 14 Numaralı evde kullanılan kapı tokmağı (Osmanlıoğlu, 2018)

Kapı tokmaklarını çeşit olarak incelediğimizde en fazla kullanılan modelin, avuç içinde top veya elmaya benzer bir meyve olan ‘el’ olduğunu görmekteyiz (Şekil 3.14). Pirinç, tunç veya demirden yapılan el şeklindeki kapı tokmakları kapının büyüklüğüne göre yapılmış olup,

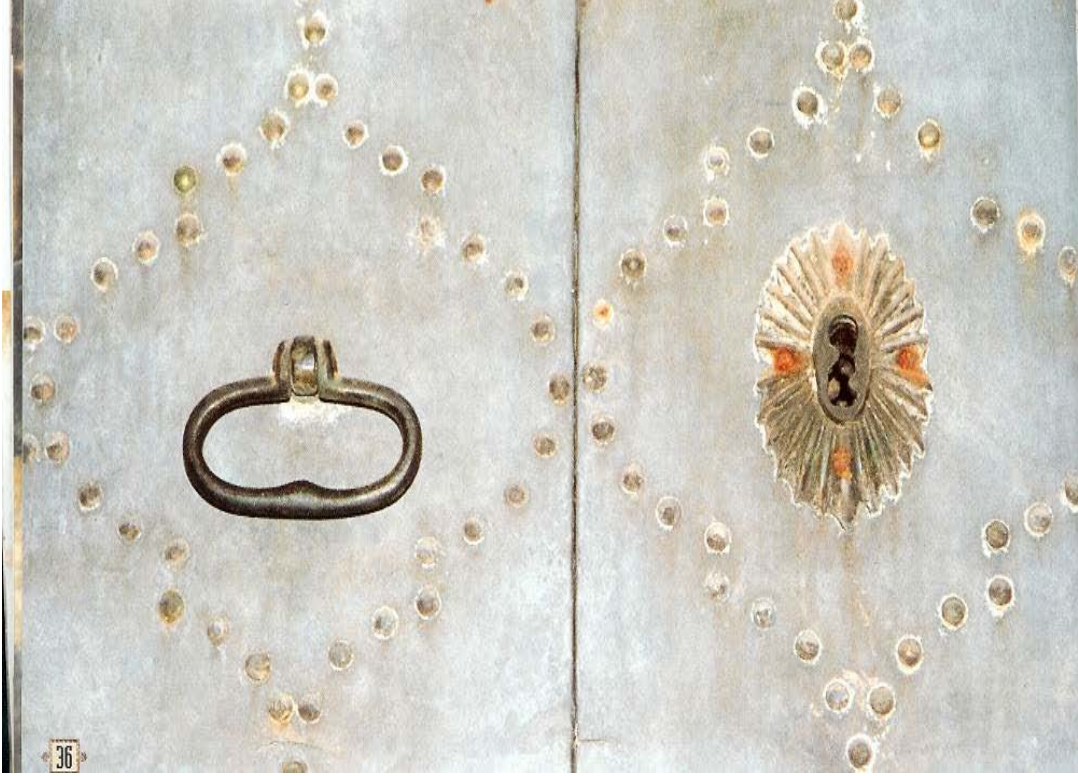
kapının üst kısmına ve ortasına monte edilir. El şeklindeki kapı tokmakları mutlaka sağ el olur, orta parmakta yüzük bulunur. Sağ el kuvveti, yüzük ise o evde bir aile yaşadığını ifade eder. Büyük kapılar için yapılan iri kapı tokmakları şekil olarak erkek elini andırır. Küçük kapılar için yapılanlar daha küçük, zarif olur bir kadın eline benzer. Kapı tokmaklarının monte edildiği noktadaki tokmağın kapıya vurulduğu yerdeki aynı madenden yapılmış aynalar, geometrik ve bitkisel motiflerle süslüdür. El şeklindeki kapı tokmaklarının yanı sıra çekiç şeklinde kapı tokmakları da vardır. Hayvan figürlerinin yoğun olarak kullanıldığı demirden yapılmış kapı tokmakları, konak tipi evlerden çok daha basit evlerin kapılarında görülmektedir.

Şekil 3. 15: 15 Numaralı evin kapı tokmağı (Osmanlıoğlu, 2018)

Kapı aksesuarlarını incelerken yalnızca kapı tokmaklarından bahsetmek doğru bir yaklaşım olmaz. Gaziantep evlerinin dış kapılarında, kapı tokmağının yanı sıra ‘şakşakı’ denilen bir halka bulunmaktadır (Şekil 3.15). Şakşakının dip kısmındaki aynası, kapı tokmaklarından farklı olarak büyük yapılmış, geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Yuvarlak olan şakşakıların yanı sıra, oval olan da vardır. Kapı tokmakları gibi kapının çalınmasında kullanılan şakşakı, aynı zamanda kapının çekme koludur. Çift kanatlı kapılarda iki adet şakşakı bulunur. Aynı kapı üzerinde; hem kapı tokmağı hem de şakşakı olmasının çok ayrı

bir özelliği vardır (Şekil 3.16). Bu özellik eve dışardan gelen kişinin ev halkı tarafından kadın veya erkek mi olduğunun belirlenmesi için kullanılmıştır.

Şekil 3. 16: 16 Numaralı evin şakşakı (soldaki) ve kapı tokmağı (sağdaki)
(Osmanlıoğlu, 2018)

Eve gelen kişi eğer erkek ise kapının üst kısmında bulunan kapı tokmağı ile kapıyı çalar. Ev sahibi böylece gelen kişinin erkek olduğunu anlar ve ona göre giyinerek kapıyı açar. Eğer gelen kişi alt kısımdaki şakşakıyı çalar ise gelen kişinin kadın veya çocuk olduğu varsayılarak giyinilir ve kapı açılır. Bu bir kural olup, herkes tarafından bilinir. Bu uygulama bu yöreye ait bir özelliktir. Şakşakının hemen yanında ‘çark’ bulunur. Çark, bir kilit değildir. Kapının kapalı durması için kilit içerisinde bulunan sürgüdür. Çark, bazen oda ve sofa kapılarında da kullanılmıştır. İşçilik ve sanatsal yönden bir özelliği yoktur. Kapılardaki en önemli mekanizma, kilitlerdir. Kapının büyüklüğü ve kilidi yapan ustanın sanatkârlığına göre modeller yapılmıştır. Kilit mekanizması kapının iç tarafındadır. Kilitler, yine bir ustalık göstergesi olan çeşitli modellerde yapılmış anahtarlarla açılır. Kapıların bir diğer aksesuarı

ise dış yüzeyini kaplayan tenekenin üzerindeki çivilerdir (Şekil 3.17). Bu çivilerle çeşitli geometrik ve bitkisel desenler yapılmıştır. Vazo içerisinde çiçek motifleri kullanılmıştır.

Şekil 3. 17: 17 Numaralı evin kapı tokmağı (Osmanlıoğlu, 2018)

3.3 Cepheyi Bezeyen Elemanlar

Gaziantep evlerinin önemli özelliklerinden birisi de çeşitli ebatlarda ve modellerde yapılmış olan pencerelerdir (Şekil 3.18). Kullanıldığı yere ve ihtiyaca göre pencereler yapılmıştır. Hava ve ışık sağlaması açısından yapılan pencereler, bezeme elamanı olarak da kullanılmıştır (Güzelbey, 1960). Oda pencerelerinin şekillerine baktığımızda kemerli, dörtgen şekiller kullanılmıştır. Ama kuş pencereleri ve bodrum pencerelerinde farklı biçimler görülmektedir. Bu biçimlere baktığımızda havalandırma ve ışık sağlaması amacının yanında, her yapıda farklı olarak binalara özellik katmıştır. Ayrıca oturan kişinin hangi dine mensup olduğu pencerelerden anlaşıldı. Pencereler nerede ve ne amaçla konumlandırılmışsa oranın ismini almıştır. Sofa penceresi, bodrum penceresi, çatı penceresi, kuş penceresi gibi. Odaların büyüklüğüne göre eşit olarak pay edilip, aynı ölçülerde yapılmıştır. Bu pencerelerin çoğu avluya bakarken, az da olsa sokağa bakanları da vardır. Sofada kullanılan pencereler ise sofa kapısının yan taraflarına yapılırdı. Pencere sayılarının fazla olduğu evler iç sofalı ve orta sofalı evlerdir.

Bodrum pencereleri ve çatı katı pencereleri daha çok havalandırma için yapıldığından, odaların pencerelerinden küçük, kuş pencerelerinden ise büyük olarak yapılmıştır.

Şekil 3. 18: 18 Numaralı evin oda penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

3.3.1 İç cephede etkin olan bezeme elemanları

- **Oda pencereleri**

Oda pencereleri odanın büyüklüğüne göre eşit aralıklarla yan yana yapılmıştır. Binanın tüm odalarının pencereleri model ve büyüklük olarak aynıdır. Pencereler kemerli veya atlama taşı kullanılarak düz yapılmıştır. Pencerelerin köşelerinde zevye (zaviye) taşı denilen taş kullanılmıştır. Pencerelerin yapımında binanın dış cephesinde kullanılan taş çeşidi, bazı binalarda pencere ve kapıların etrafına desen vermesi amacıyla karataş ile birer atlamalı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bir genelleme yapmak gerekirse pencerelerin çevresinde kullanılan taşlar keymih taşıdır. Oda pencereleri ister bahçeye baksın, isterse sokağa baksın, mutlaka demir parmaklık yapılmıştır. Demir parmaklıkların modellerinin çeşitli olması yanında, bahçeye bakanlarda şahar veya panjur kullanılmaz. Ancak oda pencerelerinin bir veya birkaçı sokağa bakıyorsa, demir parmaklığın yanı sıra mutlaka sık döşenmiş demir şahar ile en az yarıya kadar veya tamamı ahşap panjur ile kapatılmıştır (Şekil 3.19). Oda

pencerelerinin içeriye bakan tarafında ise; ahşap pencere kanatları mevcut olup, odanın nacı (ahşap kaplaması) ile uyumludur.

Şekil 3. 19: 19 Numaralı evin oda penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu pencere kanatlarında, ahşap işçiliklerine rastlanır. Kapakların birbirlerini tutması için üst çengelleri ve porselen tutamakları vardır. Bu pencere kanatları kış günleri soğuktan korunmak için kapalı tutulur. Oda pencerelerinin derinliği yaklaşık 80 cm civarında olup, duvar kalınlıklarına yakındır.

- **Sofa pencereleri**

Gaziantep evlerinde odalara girişler genellikle sofalardan yapılır. Sofadan odaya girilen kapının bir veya iki tarafında pencereler olur. Bu pencereler odanın diğer pencereleriyle aynı büyüklükte ve aynı model yapılmıştır. Pencereler iç mekân olan sofaya bakmasına rağmen demir parmaklık ve hemen arkasına camlı kanatlı pencere yapılmıştır. Sofadan kaç odaya gidiliyorsa, tüm odaların girişindeki sofa pencereleri sayısı birbirine eşittir. Bir simetri ve düzen vardır.

Şekil 3. 20: 20 Numaralı evin sofa pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

Sofalara girişler büyük kemerli bir kapıdan yapılır. Bu kemerli giriş büyük olduğu için boydan boya ahşap camlı bölme ile kapatılmıştır. Ortasında sofaya girilen yine camlı bir kapı vardır. Bu camlı bölmenin özellikle kemere yakın bölgesindeki camları renkli olarak yapılmıştır. Hem görsel açıdan güzel bir görüntü elde edilmiş, hem de sofaya girecek ışığın kırılması sağlanmıştır. Bu bölmelerin yanında ayrıca bir pencere yoktur. İç sofalı evlerde sofa pencere sayısı daha fazla olup odaların karşılıklı olmasından dolayı ince uzun bir alan ortaya çıkmıştır. Bu nedenle pencere sayısı fazladır. Ama pencere modelleri ve yapısı aynıdır (Şekil 3.20 ve 3.21).

Şekil 3. 21: 21 Numaralı evin sofa pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Bodrum pencereleri**

Bodrum pencereleri havalandırma amaçlı yapılmış olup, oda pencerelerinin alt kısmında yer alırlar. Oda pencerelerinden küçük, kuş pencerelerinden büyük olarak yapılmışlardır. Bodrum pencerelerinin tamamı bahçeye yönelik yapılmış olup, ya bahçe tabanı ile aynı seviyede, ya da daha düşük seviyede yapılmıştır. Bahçe tabanından daha düşük seviyede yapılanlar için pencere önü pencere seviyesine kadar indirilmiş ve pencerenin rahatça kullanılması sağlanmıştır. Bahçe ile aynı seviyede olan bodrum pencerelerinin ağız kısmında barts benzeri bir yükseklik bulunur. Bu sayede bahçede biriken su veya tozların girmesi engellenmiş olur. Bodrum pencerelerinin bahçeye bakan kısmında mutlaka demir parmaklık veya demir şahar bulunur (Şekil 3.22). Demir şahar ile kapatılmış ise kuş pencerelerinde ve merdiven korkuluklarında da aynı şahar kullanılmıştır.

Şekil 3. 22: 22 Numaralı evin bodrum penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu pencerelerin iç tarafında camlı veya ahşaptan bir pencere tertibatı bulunmaz. Sürekli hava alması için bir şeye gereksinim duyulmamıştır. Bodrum pencerelerinin sayısı, üzerindeki odanın pencere sayısı ile aynıdır. Bodrum pencerelerinde dikdörtgen, kubbeli veya kesik kubbeli modeller çoğunluktadır.

- **Çatı katı pencereleri**

Çatı katı pencereleri bodrum pencereleri gibi yalnızca havalandırma amaçlı olarak yapılmıştır. Çatıya yakın yerlerde yapılır ve dışı demir şahar veya ahşap oymalı kapakla kapatılmıştır. Genellikle yuvarlak, oval ve dikdörtgen modelleri vardır. Çatı arası oda gibi yüksek yapılmış ise çatı katı pencereleri normal ebattan daha büyük yapılmıştır (Şekil 3.23). Çatı katındaki pencereler, çatı arasında yere yakın mesafededir. Büyük olan bu pencerelerin dış cephelerinde, şahar yerine demir parmaklık kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca iç taraflarda ahşap veya camlı pencere kanatları vardır. Bunun amacı içeriye kuşların veya tozun girmesinin engellenmesidir. Çatı katı pencereleri binanın en üst pencereleri olduğu için bazı evlerde pencerelerin etrafı kabartma olarak yapılmış ve çeşitli desenlerle süslenmiştir.

Şekil 3. 23: 23 Numaralı evin çatı katı penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

Az da olsa bazı evlerde çiniyi andıran küçük tabaklar, bu pencerenin çevresine konularak süslemeler yapılmıştır. Çatı katı pencerelerinin sayısı oda pencereleri sayısı ile her zaman aynı değildir.

- **Kuş pencereleri**

Keymıh, havara, minare kayası, karataş ve benzeri birçok taş kullanılarak yapılan evlerde kuş pencerelerinin asıl amacı odanın ışık alması ve havalandırılması içindir. Kuş pencereleri genellikle odadaki pencere sayısına eşit olup, oda penceresinin hemen üzerine yapılmıştır. Oda içerisinde ahşap kapakları veya camlı pencere kanatları olan kuş pencerelerinin dış tarafında kapalı kapak olmaz. Dışında genellikle demir şahar veya ahşap oymalı kapakları bulunur. Kuş pencerelerinin yüksekte olması ve derinliğinden dolayı rüzgâra yağmura karşı korumalı olması nedeniyle kuşlar bu pencerelere yuva yaparlar. Bu nedenle bu küçük havalandırma pencerelerine kuş pencereleri denilmiştir. Daha önceleri bu pencerelere ‘kuş tağa’sı denilirdi. Osmanlıca’da ‘tağa’ pencere anlamındadır (Atalar, 1998). Kuş pencereleri binanın büyüklüğüne ve binanın özelliklerine göre çok çeşitli modellerde yapılmıştır. Bazen aynı binada farklı kuş pencerelerine dahi rastlanmaktadır.

Şekil 3. 24: 24 Numaralı evin kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

Onlarca modeli bulunan kuş pencerelerinin en çok kullanılanı oval, dikdörtgen ve kubbeli olanlardır (Şekil 3.24). Oval pencereler eğer binada tek ve orta bir yerde yapılmış ise kabartma olarak süslenmiştir.

Bazılarında ise pencerenin etrafında ayrı ayrı motifler yapılmıştır. Konak tipi evlerin bahçeye veya sokağa bakan ön yüzlerinde, iç içe girmiş üçlü yuvarlak kuş pencereleri de yapılmıştır. Kuş pencerelerinin ölçüleri odanın büyüklüğüne göre değişmektedir. Kuş pencerelerinin eni ortalama 35 cm., yüksekliği ise 60 cm.'yi bulmaktadır. Yuvarlak olanların çapı ise 40 cm. civarındadır. Binanın durumuna göre ölçüler değişkenlik göstermekte ve ikiz kubbeli pencereler gibi özel modeller yaratılmıştır.

- **Kare kuş pencereleri**

Tek katlı veya iki katlı binalarda kullanılan kare kuş pencereleri daha çok ikinci sınıf yapılarda görülmektedir. Ortalama kenar ölçüsü 40 cm. civarında olup, düz yapılmıştır. İçinde, kenarında veya çevresinde oyma işleme görülmez.

- **Dikdörtgen kuş pencereleri**

Küçük ve tek katlı evlerde çok kullanılmıştır. Gaziantep evlerinde en çok görülen modeldir (Şekil 3.25). Kare pencerelerde olduğu gibi kabartma ve oyma kazıma olarak süslemeleri bulunmaz. Bazı büyük binaların kuş pencerelerinde bu modele rastlanır. Bunların ölçüleri de büyüktür. Genelleştirmek gerekirse en ölçüleri 30-40 cm. arasında değişirken, yükseklikleri 60 cm. civarındadır (Bektaş, 2007).

Şekil 3. 25: 25 Numaralı evin dikdörtgen kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Baklava dilimi kuş pencereleri**

Adını şeklinden almıştır. Bir eş kenar dörtgendir. Bu model kuş penceresinin iç kısmına gelen bölümünde çeşitli şekiller yapılarak süslemeler konulmuştur. Kenar ölçüleri 30 cm veya altındadır. En küçük kuş penceresi modelidir diyebiliriz. Alt ve üst kısmında delikler olan modelleri varsa da en yaygın olanı iç kenarları oymalı olanlardır.

- **Oval kuş pencereleri**

Çok kullanılan bu pencerenin hem konak tipi evlerde, hem de tek katlı çok basit yapılarda kullanıldığı görülür (Şekil 3.26). Bazı evlerde birkaç model kuş penceresinin arasında tek olarak yapılır. Cumhuriyet döneminde yapılan birçok taş evlerde bu model kuş pencerelerine rastlanmaktadır.

Şekil 3. 26: 26 Numaralı evin oval kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Yuvarlak kuş pencereleri**

Yuvarlak kuş pencereleri Gaziantep evlerinde nadir kullanılmıştır (Şekil 3.27). Cumhuriyet döneminde yapılan evlerin bir kısmında bu tip pencereler soba bacası olarak kullanılmıştır.

Şekil 3. 27: 27 Numaralı evin yuvarlak kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Haç şeklindeki kuş pencereleri**

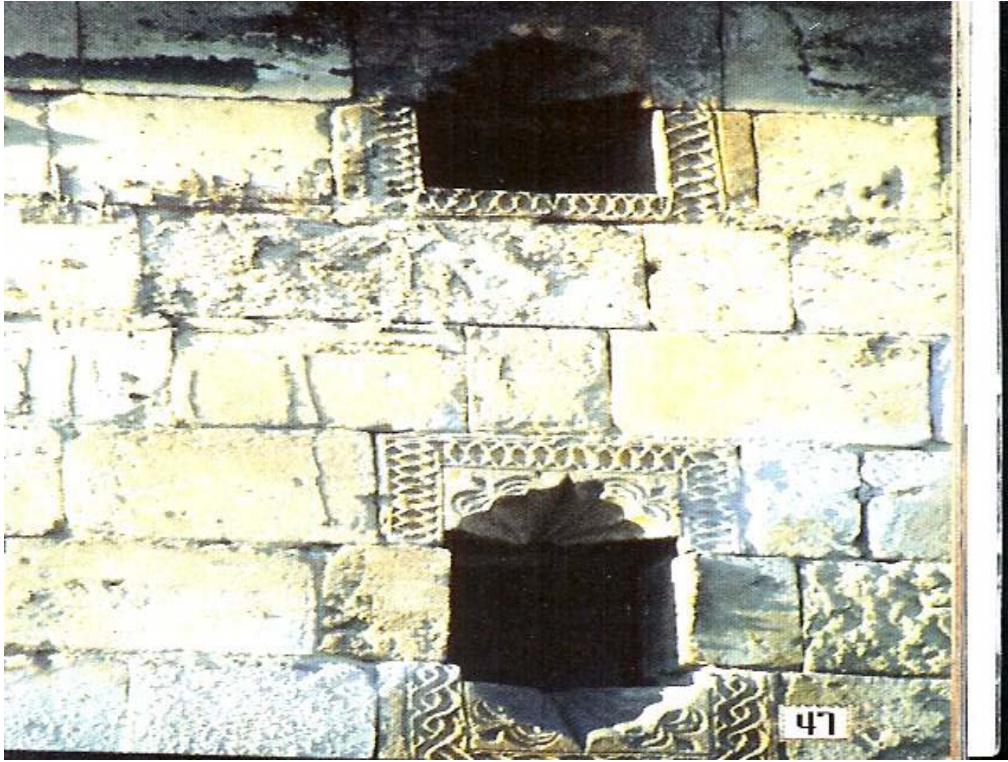
Bu tip pencereler Hristiyan ailelerinin oturduğu evlerde bulunmaktadır. Bu evleri yapan ustalarında çoğunluğu Ermeniler olduğundan, bu tip dinsel işaretler çeşitli evlerde ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.28). Haç şeklinde kuş pencereleri havalandırma amaçlı kullanılsa da, odanın ışık alması için çok fazla cazip değildir. Bu pencereler birer sembol niteliğindedir.

Şekil 3. 28: 28 Numaralı evin haç şeklindeki kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Kubbeli kuş pencereleri**

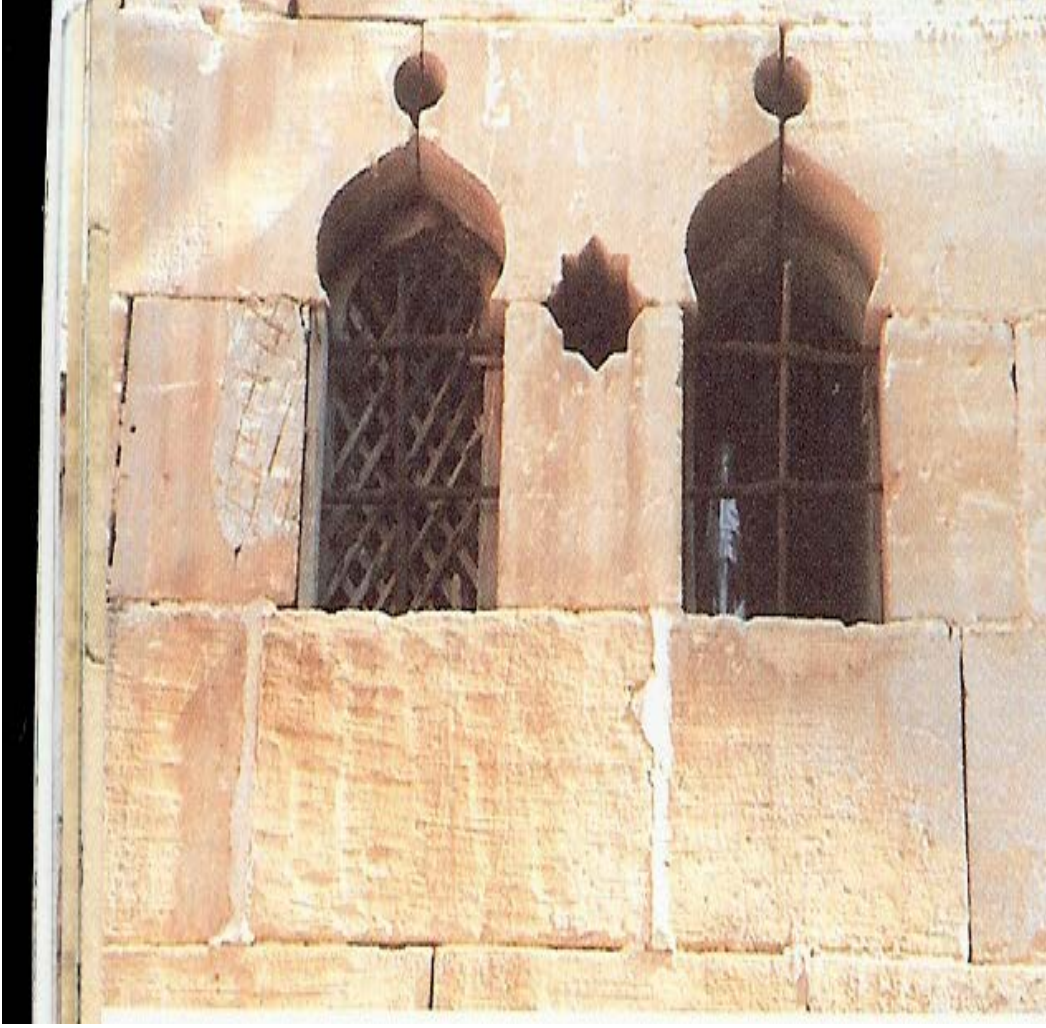
Kubbeli kuş pencereleri, dikdörtgen şekilde dikine yapılmıştır (Şekil 3.29). Üst kısmı kubbe şeklinde olup, üstteki en uç noktası yukarıya doğru çıkar. Kubbenin eni bazen pencere eninden daha geniş olabilir. Genellikle kubbenin ilk geniş göbek kısmı pencere eninden biraz daha geniş görünse de, küçük ölçü değişiklikleriyle bu model birbirine benzerlik gösterir. Kubbeli kuş pencerelerinin üst sivri kısmı enine kesilmiş şekilde yapılanları da vardır. Bunlar oda pencerelerinde görüldüğü gibi bodrum pencerelerinde de görülürler. Bunlara ‘kesik kubbeli pencereler’ denir (Çam, 2006).

Şekil 3. 29: 29 Numaralı evin kubbeli kuş pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Çift alemli pencereler**

Gaziantep evlerinde çok kullanılmış pencerelerdir. Kubbeli pencerelerin üst kubbe kısmına benzerler. Ancak sivri kısmı bir alem (minarelerin en üst kısmına takılan metal) gibi duran pencerelere bu ad verilir. ‘Alem’ şekli simetrik olarak altta da bulunduğu için ‘alemlî kuş pencereleri’ de denilmektedir. Bir odanın penceresi çift alemlî ise tüm pencerelerde aynı model yapılmıştır (Şekil 3.30).

Şekil 3. 30: 30 Numaralı evin çift alemli pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Madalyon kuş pencereleri**

Konak tipi evlerde özellikle köşk ve saçakların orta göbeğindeki kuş pencereleri, diğer kuş pencerelerine göre daha büyük ve farklı yapılmıştır. Bunlar oval, yuvarlak ve üç ayrı yuvarlağın iç içe girmesinden oluşan özel modeller olarak kullanılmıştır (Şekil 3.31). Madalyon kuş pencerelerinin çevresi kabartma olarak özel işçilikle süslenmiş veya etrafına değişik motifler, figürler işlenmiştir. Az görülen ve her biri ayrı bir model olan pencerelerdir. Ölçüleri diğer kuş pencerelerinden büyük olur. Yukarıda özelliklerini sıraladığım kuş pencereleri modelleri dışında küçük değişiklikler yapılarak tasarlanmış pencerelerde bulunmaktadır. Ancak nadir olan ve fazla bir özelliği olmayan bu pencereleri sınıflandırmaya gerek yoktur.

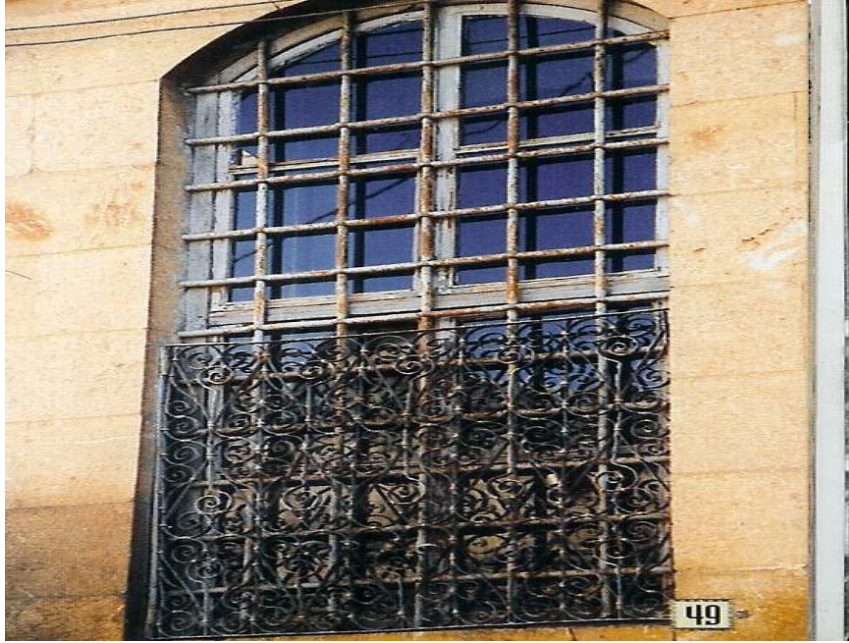

Şekil 3. 31: 31 Numaralı evin madalyon kuş pencereleri

3.3.2 Dış cephede etkin olan bezeme elemanları

Pencereleri yapılış şekilleri, kullanılan malzemeler ve aksesuarları bakımından ayrı ayrı incelemek gerekir. Pencere konusu daha önce bulunduğu mekânlara göre gruplara ayrılmıştı. Burada pencerelerin, kullanılan malzemeler ve aksesuarları bakımından gruplandırılması yapılacaktır. Gaziantep evlerinde pencerelerde dikkat çeken bir diğer detay ise ahşabın, demirin, camın, kilit düzeneklerinin ve porselen düğmelerin kullanılmasıdır (Özen, 1969). Oda pencerelerinin iç kapakları tamamen ahşaptan yapılmış ve odanın ahşap kaplamasıyla aynı model yapılarak bir bütünlük sağlamıştır. Pencere kapakları genelde göbekli model olup birçoğunda oymalar, desenler ve simetrik motifler bulunur. Çok özel yapılarda bu pencere kapakları birer sanat eseri olarak karşımıza çıkmaktadır. Pencere kapaklarının bir tanesinin arkasında pencere içindeki duvara monte edilmiş bir büyük çengel bulunur. Pencere iç kapakları kapatılırken önce arkasında çengel bulunan kapak kapatılır ve arkasındaki çengel kapağın arkasına bir dayanak gibi çengellenir. Diğer pencere kapağı kapatıldığında ise dış yüzeyinde küçük bir çengel vardır ve diğer kapak ile sürgü gibi çengellenir. Böylece pencere kapaklarının küçük darbelerle açılması engellenir ve sıkı sıkıya kapatılması sağlanmış olur. Bu pencerelerin dış cephesindeki diğer pencere ise; camlı ve ahşap çerçevelidir. Bu pencereler iki katlı olup cam bölmeleri pencere büyüklüğüne göre değişir. Camlı pencerenin dışında ise mutlaka demir bir parmaklık bulunur.

Ayrıca bu pencere sokağa bakıyorsa, demir parmaklık dışında birde ahşap panjur yapılır. Bu ahşap panjurun yapılma işine ‘Bağdadi’ denilmektedir. Panjurların da pencerelere göre farklı modelleri vardır (Bozgeyik, 1996).

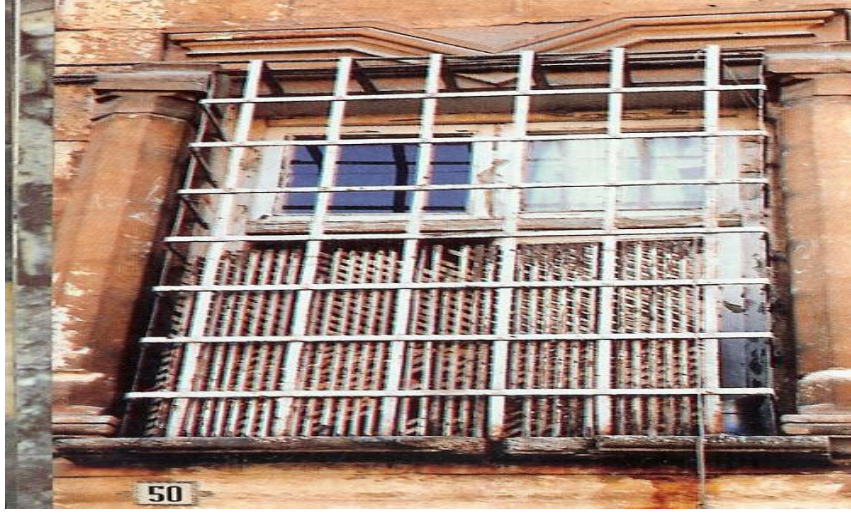

Şekil 3. 32: 32 Numaralı evin parmaklıklı penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

Pencereler kullanılan malzemeler ve aksesuarları açısından iki gruba ayrılır: parmaklıklı pencereler ve panjurlu pencereler. Her iki pencere modelinde de pencere kemerli, düz kafesli ve cumbalı olarak yapılmıştır. Buradaki ayırım kullanılan malzeme ve aksesuarlarından dolayıdır.

- **Parmaklıklı pencereler**

Gaziantep evlerinde pencere parmaklıklarına, sofa ve balkon korkuluklarına ‘belbet’ denilmektedir (Bozkına, 2001). Belbetli pencerelerde enine lata demirlere veya yuvarlak demirlere delikler açılır. Dikine gelen demirler bu deliklerden geçerek belirli aralıkları olan demir parmaklık oluştururlar (Şekil 3.32 ve 3.33). Bu aralıkların ölçüsü pencerenin büyüklüğüne göre değişkenlik gösterir ancak ortalama 20 cm. civarındadır. Demirin uçları yanlardan, alttan ve üstten pencerenin dış çerçevesinin 5 – 10 cm. içerisine doğru taşınır gömülür. Böylece demir belbet sağlamlaştırılmış olur. Belbetli pencereler yapılışına, şekline ve malzemelerine göre çeşitli isimlerle anılırlar.

Şekil 3. 33: 33 Numaralı evin parmaklıklı penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Düz parmaklıklı pencereler**

Kemerli veya düz yapılmış pencerelerde genellikle düz parmaklıklar kullanılır (Şekil 3.34). Pencerenin tamamı standart enine ve boyuna demirlerle örülmüştür ve hemen hemen her evde aynı model kullanılmıştır. Konak tipi evlerde de kullanılan bu pencere parmaklıklarında özel bir işçilik bulunmaz.

Şekil 3. 34: 34 Numaralı evin düz parmaklıklı pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Cumba parmaklıklı pencereler**

Cumbalı pencereler düz pencereler gibi demir parmaklıklarla örülmüştür. Ancak cumbalı pencerelerin dışarıya doğru çıkıntısının ve yuvarlaklığının şekli demir parmaklıkta aynen

uygulanmıştır. Demir parmaklık yarım daire şeklinde yanlardan duvara, alt kısmından pencerenin çıkıntısına ve üst kısımlardan ise; bir huni şeklinde duvarla bütünleşerek monte edilmiştir. Bu model pencereler çoğunlukla konak tipi evlerde göze çarpmaktadır (Şekil 3.35).

Şekil 3. 35: 35 Numaralı evin cumba parmaklıklı pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Yarım parmaklıklı pencereler**

Yarım parmaklıklı pencereler sofalarda, iç merdivenlerin üstüne denk gelen bazı pencerelerde ve bahçeye bakan ikinci katlardaki oda pencerelerinde kullanılmaktadır (Şekil 3.36). Parmaklıklar pencerenin yarısına kadar yapılır; yanlardan ve alttan uçları duvara gömülürken üst kısmı kıvrılarak yarım daire şekline getirilir ve merdiven korkuluğuna benzer bir şekil alır.

Şekil 3. 36: 36 Numaralı evin yarım parmaklıklı pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Şaharlı parmaklıklı pencereler**

Gaziantep evlerinde sokağa bakan bazı pencerelerde demir parmaklığın yanı sıra pencerenin yarısına kadar demir şahar da yapılır (Şekil 3.37). Demir şahar, hem görsel olarak pencereye değişik bir hava vermesi, hem de odanın içerisinin görünmemesi amacıyla yönelik kullanılmıştır. Bir nevi panjur görevi de görmektedir (Ceyhan, 1999).

Şekil 3. 37: 37 Numaralı evin şaharlı parmaklıklı pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Kafesli parmaklıklı pencereler**

Kafesli parmaklıklı pencereler cumbalı pencerelere benzemekle birlikte, dışarıya çıkıntısı yalnızca demir parmaklıklardan oluşmaktadır (Şekil 3.38). Pencerenin çevresinden ortalama 25 cm. dışarıya doğru çıkıntı yapılır ve ön yüzeyi belbet olarak yapılır. Bu model bir dikdörtgen kafesi andırır. İsmini de buradan almıştır (Balkan, 1947). Bu kafes pencere içerisinde kullanımı kolaylaştırmak, dışarıyı ve yolu daha iyi görmek amaçlı yapılmıştır. Ayrıca alt bölümüne düz bir tahta konularak bu alan çiçeklerin konulması içinde ideal bir yer elde edilmiştir. Bazı pencerelerde alt kısmı dışarıya doğru çıkıntı şeklinde taş olabilir.

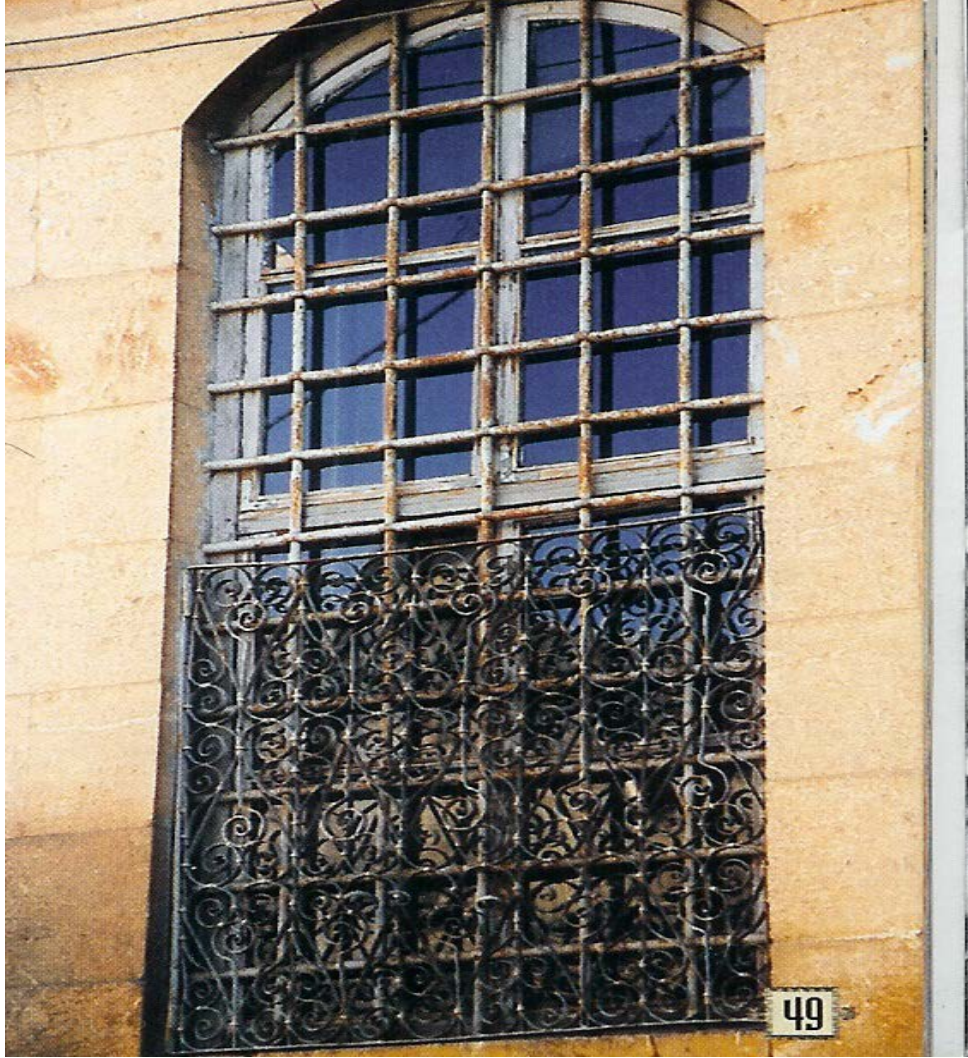

Şekil 3. 38: 38 Numaralı evin kafes parmaklıklı pencereleri (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Şaharlı pencereler**

Şaharlı pencereler normal oda pencerelerinde çok az rastlanılan bir modeldir. Daha çok ara katların, merdiven boşluklarına denk gelen pencerelerin, bodrum pencerelerinin, kuş pencerelerinin dış yüzeyinde kullanılmıştır. Şahar, hem koruma amaçlı yapılmış hem de içerinin görünmemesi düşünülmüştür (Şekil 3.39). Oda pencerelerinde belbet kullanılmadan tamamı şahar yapılanların yanı sıra, yarıya kadar şahar yapılanlar çoğunluktadır.

Bodrum, çatı katı ve kuş pencerelerinde şahar tüm pencereyi kapatacak şekilde kullanılmıştır.

Şekil 3. 39: 39 Numaralı evin şaharlı penceresi (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Panjurlu pencereler**

İslam kültüründeki kadını saklamak anlayışından yola çıkılarak ve iç mekânların görünmemesi amacıyla pencereler üzerine ahşaptan korumalıklar yapılmıştır. Bunlara ‘panjur’ denilmektedir. Panjurlar genellikle ‘Bağdadi’ denilen sistemle yapılmış ve bu isimle anılmaktadır. Yalnızca sokağa bakan pencerelerde kullanılan panjurlar dış mekânda olması, su ve hava ile temasından dolayı korunması gereken malzemelerdir. Ahşap olması nedeni ile boyanarak veya ahşap koruyucu bir madde ile korunmaya çalışılmıştır.

- **Kanatlı pencere panjurları**

Dışa doğru açılan pencere kanatları vardır. Örgü şekli yalnızca enine doğru çıtaların üst üste dizilmesinden oluşur (Şekil 3.40). Aşağıya veya yukarıya doğru 45 derecelik açı ile belirli aralıklarla dizilen çıtalar, hem içerinin görünmesini engeller, hem de güneşe karşı koruma görevi yapar. Kanatları kapandığında içeriden çengel ile sabitleştirilir.

Şekil 3. 40: 40 Numaralı evin kanatlı pencere panjurları (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Örgülü bağdadi panjurlar**

Pencerelerin dış yüzeyi boyunca sabit olarak yapılan ve bağdadi çıta örgüsü sık olan panjurlardır. Daha çok alt katlardaki, sokağa yakın pencerelerde kullanılır. Çapraz olarak ters yönlü çıtaları üst üste bindirilerek yapılır. Çoğunlukla boyalıdır.

- **Kanatlı örgülü bağdadi panjurlar**

Örgülü panjurların aynı sistemi ile yapılmıştır. Pencere kanatları gibi iki parça olarak yapılır ve dışa açılırlar. Örgülü yapımı aynı olup ahşap çerçevesi vardır. Kapalı dururken içten çengel ile sabitlenir.

- **Kafesli panjurlar**

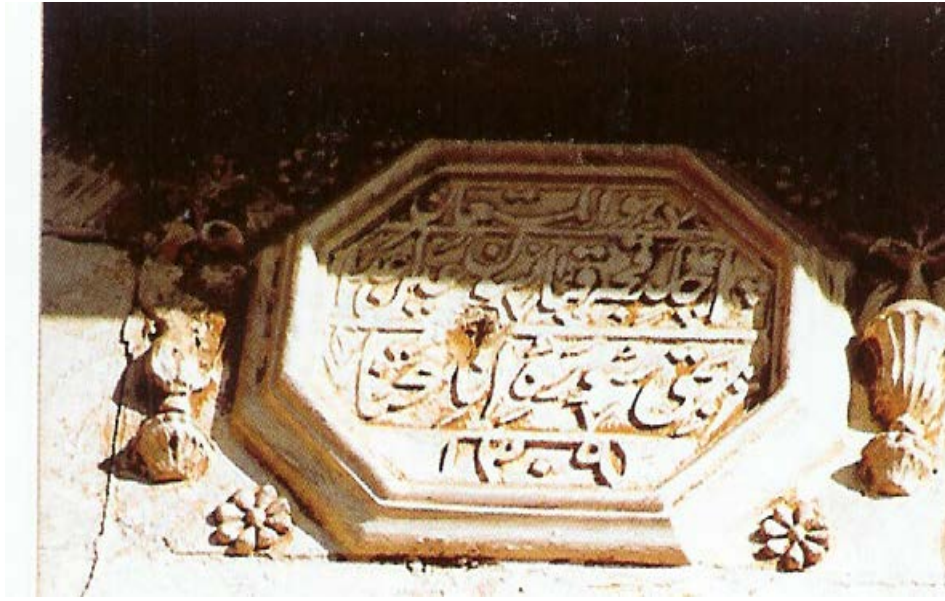
Sokağa bakan kafesli pencerelerde kullanılır (Şekil 3.41). Örgülü bağdadi modeli yapılmış olup, demir kafes ölçüsünde içeriden yapılır. Demir kafes olmadan yalnızca panjur ile kapatılan pencerelerde ise dilimlenmiş ahşap, örgülü bağdadi panjur ve eğimli panjur modellerinin hepsi de kullanılmıştır. Küçük kafesli panjurlu pencereler genellikle sokak kapılarının üst kısmında kullanılmış ve alt tarafından kapıya gelen kişinin görünmesi için açık bir bölüm bırakılmıştır. Bu modellerde yan taraflarında yolu görmek için açılmış küçük delikler olduğu görülmektedir. Bu tip pencerelerde düz ahşap daha çok kullanılmıştır. Büyük oda pencerelerinde yan tarafları ile alt ve üst tarafları düz ahşap kullanılırken ön yüzeyinde örgülü bağdadi panjur kullanılmıştır.

Şekil 3. 41: 41 Numaralı evin kafesli panjurları (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Kitabeler**

Kitabeler Gaziantep evleri cephelerinde öne çıkan ve bu nedenle incelenmesi gereken önemli bezeme örneklerinden birisidir. Bu kitabeler üzerinde yer aldıkları evin yapılış tarihi, sahibinin adı gibi bilgilerin yanı sıra, evin yapıldığı dönemde kullanılan dilin özellikleri ve edebi nitelikleri ile dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı hakkında ipuçları vermektedir (Uğurluer, 2006).

Şekil 3. 42: 42 Numaralı evin girişinde bulunan kitabe (Osmanlıoğlu, 2018)

Gaziantep evlerinde yer alan kitabeler çoğunlukla yerel taş malzeme üzerine alçak kabartma olarak veya oyma harflerle işlenmiştir (Şekil 3.42). Ancak daha az sayıda olmakla birlikte, taş üzerine boya ile yapılmış örnekler de bilinmektedir. Bazı örneklerde çeşitli bitkisel ve geometrik motifler kullanılarak kitabenin daha canlı bir görünüm kazanması sağlanmıştır. Doğrudan evin duvarı üzerine yazılan kitabeler bulunduğu gibi (Şekil 3.43), silmeli bir çerçeve içerisine yerleşmiş kitabelere de sıkça rastlanmaktadır (Şekil 3.44 ve 3.45). Kitabeler çoğunlukla evlerin dış cephelerinde yer almakla birlikte, Gaziantep'te evin içerisinde yer alan birkaç kitabe örneği de bilinmektedir. Giriş kapıları, üst katta bulunan pencereler ve balkon kapılarının üstleri ile saçakların altları kitabelerin en çok yerleştirildiği yerlerdir. Gaziantep evlerinde rastlanan kitabelerin bir bölümünün, yapının genel

görünümüne katkıda bulunabilecek mütevazı bir süsleme unsuru olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. Geometrik ve bitkisel motiflerle bütünleşmiş girift yazı ve aynalı yazı örnekleri, Gaziantep evlerinde yer alan kitabelerde kullanılmıştır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu döneminde Gaziantep'te yaşayan Hristiyan halka ait evlerde arma şeklinde düzenlenmiş isim veya aile adlarını içeren kitabelere de rastlanmaktadır (Ünal, 1995).

Şekil 3. 43: 43 Numaralı evin duvarında bulunan kitabe (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 44: 44 Numaralı evdeki kitabe örneği (Osmanlıoğlu, 2018)

Gaziantep evlerinde kullanılan kitabelerin içeriği, binanın yapım tarihi ve evi yaptıran kişinin adı ile çeşitli dini ibarelerden oluşmaktadır. Ev sahibinin adını, evin yapım yılını veren kitabeler bazen çok sade olabildiği gibi, süslü ifadelerle manzum olarak yazılmış edebi nitelikli örneklerle de karşılaşmak mümkündür. Yalnız tarih bulunan kitabeler de vardır. (Yurt Ansiklopedisi. 1982).

Şekil 3. 45: 45 Numaralı evde görülen kitabe (Osmanlıoğlu, 2018)

3.4 Dış Mekan Bezeme Elemanları

3.4.1. Bahçe (Avlu, Hayat)

Gaziantep evlerine dış kapıdan ilk girilen yer bahçedir. Bazı yörelerde olduğu gibi Gaziantep'te evin bahçesine "hayat" denilir. Hayat yapılar arasında bir iç mekân olup, etrafı yüksek duvarlarla (süyük) çevrilidir. Genellikle bahçenin ön ve arka taraflarında bina vardır. Yan duvarlar ise komşunun duvarlarına veya sokağa bakmaktadır. Komşunun evine veya duvarına denk gelen bahçe duvarları özellikle iki sıra duvar şeklinde yapılır. Her ev sakini kendisine ait duvarı yapar. Kendi duvarını belli etmek için de pencere şeklinde, duvar kalınlığı kadar da derinlik bırakır. Bu sayede komşunun duvar kalınlığının sınırı belirlenmiş olurdu (Yetkin, 1971). Gaziantep evlerinde bahçenin büyük olması evin de büyük ve

gösterişli bir ev olduğu anlamına gelir. Büyük bahçelerde kayadan yapılmış şire için oyma sal (Şekil 3.46), yine kara taştan yapılmış el değirmeni ve dibek bulunur (Şekil 3.47).

Şekil 3. 46: 46 Numaralı evin bahçesi (Avlu, Hayat) (Osmanlıoğlu, 2018)

Bunların küçük bahçelere sığması mümkün olmadığı için, komşuların ihtiyaçları bahçesi büyük olan komşulardan karşılanırdı (Şıvgın, 1997). Gaziantep evlerinde bahçe büyük veya küçük olsun ev halkının önemli bir zamanı burada geçerir, evin hemen hemen tüm işleri bahçede yapılırdı. Bahçede ekmek yapılır, çamaşır yıkanır, yaz günleri yemek yapılır, üzüm zamanı şire kazanları kurulur ve şire yapılır, bulgur kaynatılır, misafirler ağırlanır ve burası çocuklar için oyun alanı olarak kullanılırdı. Mutfığa, kilere, bodruma, ahıra, tuvalete girişler

direkt olarak bahçeden yapılırdı (Şekil 3.48). Alt odalara, üst odalara ulaşan merdivenler hep bahçededir. Alt odalar da, yine birkaç merdivenle çıkılan odalardır. Bahçe ile aynı seviyede oda olmaz. Kiler ve mutfak da bir basım yukarıdadır.

Şekil 3. 47: 47 Numaralı evde bulunan kayadan oyma sal ve dibek (Osmanlıoğlu, 2018)

Tuvalet dış kapı yanında ve bahçe seviyesinden biraz yukarıdadır. Tuvaletin yakınında ve binanın en uzak bir köşesinde fosseptik çukuru vardır. Bu çukurun üzerini kapatmak için kayadan yapılmış büyük bir kapak bulunur. Şehirde kanalizasyon şebekesi tam olarak yapılana kadar bu çukurlar, tuvalet (fosseptik) çukuru olarak kullanılmıştır (Atalar, 2004).

Şekil 3. 48: 48 Numaralı evin bahçesi (Avlu, Hayat) (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Bahçe taban döşemeleri**

Gaziantep evlerinin en önemli mekânı olan bahçelerde her alan itina ile kullanılmış, bahçenin yer döşemesine özel özen gösterilmiştir (Şekil 3.49). Bahçenin büyük bir bölümü döşeme taşları ile kaplanmış, toprak olarak bırakılan alan ekinlik yani çiçekler ve bitkiler için ayrılmıştır. Taş zeminde malzeme olarak, keymıh, kara taş, kırmızı ve beyaz mermer kullanılmıştır.

Şekil 3. 49: 49 Numaralı evin bahçe taban döşemesi (Osmanlıoğlu, 2018)

Göbeklerde özel tasarımlar uygulanırken diğerk bölgeler düz olarak döşenmiştir. Düz döşenen alanlarda genellikle keymıh taşı kullanılmıştır. Beyaz mermer kullanılan örnekler de vardır. Göbek olarak tasarlanan alanlarda iki veya üç çeşit taş kullanılmış olup, çoğunlukla

geometrik desenler işlenmiştir. Geçme desenler ve döneme uygun kuş motifleri göze çarpmaktadır (Şekil 3.50).

Şekil 3. 50: 50 numaralı evin bahçe taban döşemesi (Osmanlıoğlu, 2018)

Büyük bahçelerde orta göbek bazen on metre karenin üzerinde bir alanı kaplarken, dar alanlarda yapılan göbeklerde iç içe girmiş geometrik desenler öne çıkarılmıştır. Dikdörtgen olarak çerçeve içerisine alınmış alanlarda, çerçeve içerisine köşe motifleri ile üçlü motifler de kullanılmıştır. Beyaz mermer, kırmızı mermer ve keymih taşı birlikte uyum içerisinde kullanılmıştır (Şekil 3.51 ve 3.52).

Şekil 3. 51: 51 Numaralı evin bahçe taban döşemesi (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 52: 52 Numaralı evin bahçe taban döşemesi (Osmanlıoğlu, 2018)

3.4.2 Çeşmeler

Avluda müsait bir yerde konuta veya avlunun duvarına konumlandırılmış deposu olan çeşmeler bulunur. Bu çeşmeler bazı evlerin içinde olurken, bazıları da alt sofada yer alır (ÇEKÜL, 2011).

Şekil 3. 53: 53 Numaralı evin bahçesinde bulunan çeşme (Osmanlıoğlu, 2018)

Çeşmenin üstü kapanmaz, çünkü buradan depoya su takviyesi yapılırdı. Bitkisel motifli desenlerden oluşan taş işçiliğini çeşmelerin üzerinde görmek mümkündür. Genel olarak çeşmeler memerden yapılırdı (Şekil 3.53). Ancak, az da olsa kıymih taşından yapılanlar da mevcuttur. Sofada bulunan çeşmelerin depoları da üstte olur. Buna karşın depoya su takviyesi yapılması için planlanan pencereler arka odada ve sofaya bakan haznededir. Çeşmelerin bir kısmının üzerinde tarihler görülmektedir. Çeşmenin küvet kısmı genellikle duvara gömülür ve yan taraflarına sabunluk konur (Kınık, 1997).

3.4.3 Gane

Evlerin hem bazı ihtiyaçlarını görmek, hem de görsel amaçla hayata küçük havuzlar yapılmıştır. Bu küçük havuzlara "gane" denir. Keymih taşından veya kara taştan yapılan ganeler çeşitli ebatlarda olur ve genellikle bahçenin ortasında bir yere yapılırdı (Şekil 3.54).

Şekil 3. 54: 54 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane (Osmanlıoğlu, 2018)

Evden eve kiremit künklerle yer seviyesinden gelen su, ihtiyaç olduğunda ganelere yönlendirilir ve ganeler su ile doldurulurdu.

Şekil 3. 55: 55 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane (Osmanlıoğlu, 2018)

Ganelerdeki su yün yıkamak, halı – kilim yıkama gibi birçok işte kullanılırdı. Ganeler çeşitli ebat ve şekillerde yapılmış ve bahçenin en gösterişli yeri olan orta kısmına konulmuştur. Çoğunlukla oval olarak yapılmış olup kare, dikdörtgen, altıgen gibi modelleri de vardır. Ganenin çevresini oluşturan taşlar, özel bir sıva ile birleştirilmiş ve üstten pirinç geçmeler yapılarak, suyun basıncına karşı dirençli olması sağlanmıştır. Keymih taşından yapılan ganelerin ön ve yan yüzeylerinde kabartma bitkisel motifler olduğu da görülmektedir (Şekil 3.56).

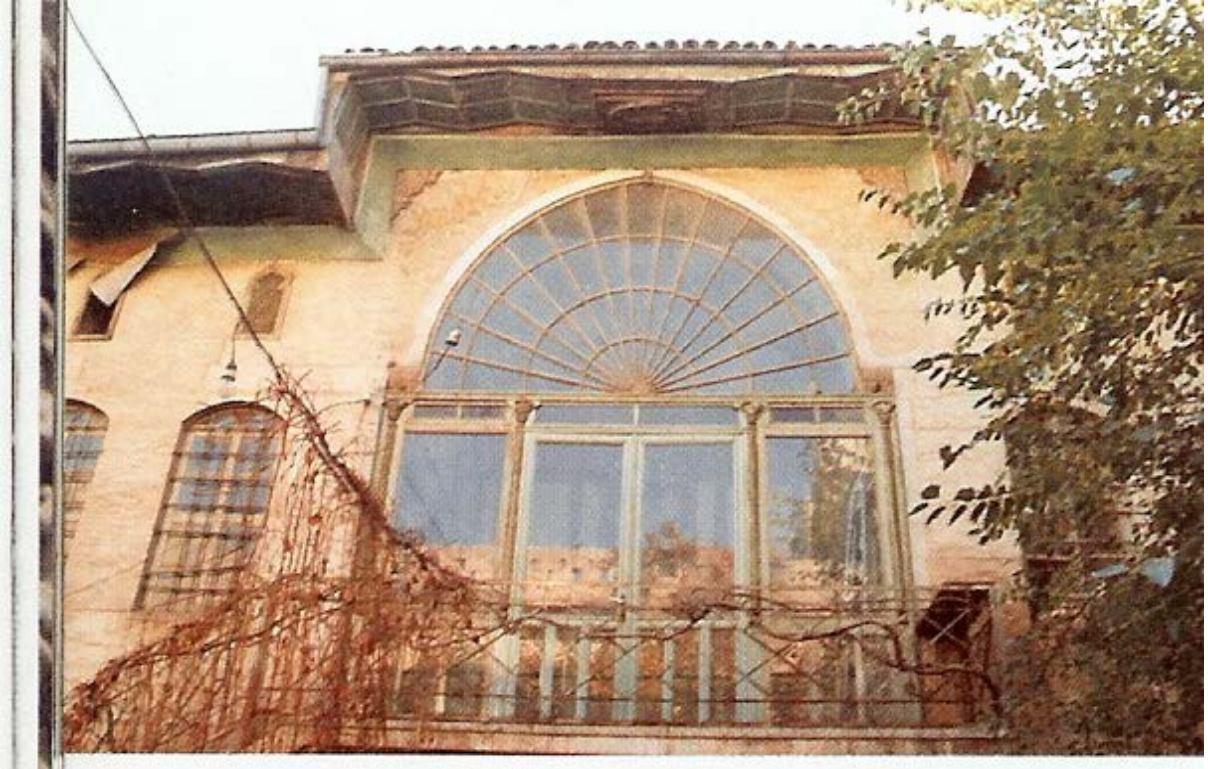
Şekil 3. 56: 56 Numaralı evin bahçesinde bulunan gane (Osmanlıoğlu, 2018)

Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan evlerde beton mozaikten ganeler de göze çarpmaktadır. Ayrıca içerisine su fiskiyeleri konulan ganeler, süs havuzu olarak da kullanılmıştır.

3.5 İç Mekan Bezeme Elemanları

3.5.1 Sofalar

Gaziantep evlerinde sofalar bina girişini bezeyen önemli ilk alandır (Şekil 3.57). Ana binada özenilerek yapılan bölümlerin başında gelir. Konak tipi evlerde sofalar, evin birçok özelliklerinin bir arada bulunduğu yer durumundadır. Duvar resimleri, kemerli girişler, mukarnas bezemeler hepsi sofalarda bulunmaktadır.

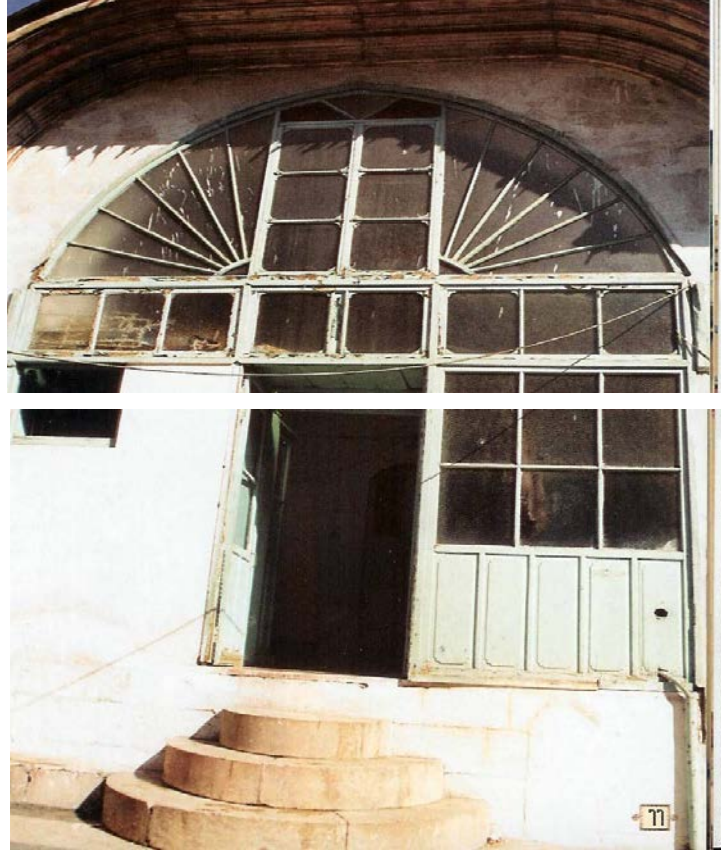

Şekil 3. 57: 57 Numaralı evin sofa girişi (Osmanlıoğlu, 2018)

Geleneksel Türk evlerinde dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olarak birkaç standart modeli olan sofalardan, Gaziantep evlerinde en çok kullanılan dış sofalı " U plan " tipleridir (Atalar, 2009). Konak tipi evlerde bulunan kible ve poyraz evlerden birisinde sofa bulunur. Bu genellikle kışın oturulan kible (güney) evdedir.

Dış sofalı " U plan " tipi evlerdeki sofaların standart planlarında, sofanın üç tarafında kapılardan girilen odalar bulunur. Sofanın diğer tarafı ise bahçeye bakan, sofaya merdiven sahanlığından girilen bölümdür. Bahçeye bakan bölüm genellikle kemerli bir yapıdır. Kemerin iki tarafına bakıldığında mukarnas işçiliği yapılmış sütunlar yer alırdı. Bu sütunlar o evdeki taş işçiliğinin özelliklerini gösterir. Çünkü taş işçiliğinin çok yaygın olmadığı Gaziantep evlerinde ilk göze çarpan yerler bu sütunlardır. Girişteki kemerli ve sütunlu alanın içi boydan boya ahşap camlı bölme ile kapatılmıştır. Çoğunlukla çift kanatlı kapıları bulunan bu bölmede renkli camlar kullanılmıştır veya camlar çeşitli renklerde boyanmıştır. Sofadan dışarıya merdiven sahanlığı denilen yerden çıkılır ve etrafında demir ve ahşap korkuluklar vardır. Sofaya açılan odaların kapıları iki kanatlıdır. Genellikle kapılarda oyma işçiliğinin örnekleri görülür. Sofanın büyüklüğüne göre oda kapılarının iki tarafında oda pencereleri bulunur. Bu pencereler kemerli ve demir parmaklıklıdır (Şekil 3.58). Kapı ile pencere arasındaki alanda bitkisel motiflere, sütun resimlerine rastlanmaktadır. Nadiren görülen iç sofalı tiplerde odalar karşılıklı sıra ile simetrik şekilde dizilmiştir. İç sofalı tipler evin ikinci katında bulunur. Sofanın bir ya da iki yanında çıkmalara bulunur. Çıkmalardan birisi mutlaka bahçeye doğru uzanmıştır. Bu çıkmalara ve iç sofalı tiplere içten merdivenle çıkılır. Dış sofalı evlerde ise sofaya bahçeden dışarıya ulaşılır. İç sofalı tiplerde küçükte olsa alt sofa da vardır. Üst kata bu küçük alt sofadan iç merdivenle çıkılır. Bu alt sofa küçük bir giriş olarak da kullanılmıştır. Alt sofalar çok özenli olmakla birlikte ilk giriş olduğu için çeşme gibi özellikleri içinde bulundurmaktadır. Bu çeşmelerin depoları yan oda ile bağlantılıdır. Bazen alt sofadan banyoya geçildiği de görülmektedir. Sofaların en önemli özelliklerinden birisi duvar resimleri ve taban döşemeleridir. Taban döşemeleri de kesinlikle birkaç farklı mermerin kullanıldığı, geometrik şekillerin bulunduğu alanlardır. Taban döşemelerinde çoğunlukla kırmızı mermer (renk olarak pembe, 'çarpın mermeri' olarak bilinir), beyaz mermer kullanılmıştır. Geometrik desenler yapılırken geçme ve kilit sistemi ile özel modeller yaratılmış, bazı evlerde döneme uygun kuş motifleri dahi yapılmıştır. Tavan yapılarına bakıldığında, çoğunlukla kesik kubbe tavan, kubbe tavan, düz tavan, yarım tekne tavan gibi modeller de kullanılmıştır. Sofaların duvarındaki resimler ise yapıldığı dönemin tüm özelliklerini anlatmaktadır. Sofa resimleri çoğunlukla konak tipi evlerde bulunur. Birçok sofada küçük, basit, bitkisel motiflerden oluşan resimler vardır. Ancak konak tipi evlerde sofanın dört duvarı ayrı ayrı olayları ve zamanları anlatan, mekânları anlatan

resimlerle doludur. Bunların içerisinde deniz manzaraları ve vapurlar, trenler ve tren köprüleri, şato resimleri, bitkisel motifler bulunmaktadır. Resmin yapıldığı dönemde o evde yeni evliler var ise; gelin ve damat tasvirleri veya iki elin birleştiğini ifade eden tasvirler yapılmıştır. Kemer üstlerinde birbirlerini tamamlayan resimler tasvir edilmiştir. Duvarlarında resimler bulunan sofa örnekleri günümüzde çok azdır.

Şekil 3. 58: 58 Numaralı evin sofa girişi (Osmanlıoğlu, 2018)

3.5.2 Odaları bezeyen elemanlar

Gaziantep evlerinde odalar çok kullanılan ve en fazla detayları olan yerlerdir. Odalar günlük yaşamların yanı sıra misafirler için kullanıldığından özenle yapılmıştır (Şekil 3.59). Odalarda ilk göze çarpan özellik pencerelerdir. Odalar pencere sayılarına göre adlandırılır. ‘Üç pencereli oda’, ‘dört pencereli oda’ buna bir örnektir. Merdivenle çıkılan odaların kapı önlerinde ‘basamak taşı’ denilen bir metrekare genişliğinde bir sahanlık bulunur. Bazen bu sahanlık balkon gibi uzar, yanındaki diğer odalara da buradan giriş yapılır.

Merdiven başlarındaki parmaklığın üzerinde dikdörtgen biçiminde bir çıkma bulunur. Buralara çiçek saksıları ‘ölbe’ dizilir. Yine basamak taşının bir tarafından geçilen tahtadan yapılmış ‘musandıra’ denilen alana geçilir. Burası ev halkı tarafından yaz günlerinde kullanılan ahşap balkonlardır (KUDEP, 2011).

Şekil 3. 59: 59 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler (Osmanlıoğlu, 2018)

Odalara girilirken basamak taşından sonra ilk olarak ‘bartış’ a basılarak girilir (Şekil 3.60). Bartış eşiğin dış kenarından boydan boya uzanan bir taştır. Genelde kara taştan yapılır. Bartışın eşik tarafı, derinliğine yaklaşık 3 cm kadar yontulmuş olup eşik seviyesindedir. Böylece eşikle birleşmiş olur. Bartışın diğer bölümü, dışarıya doğru 20 cm. kadar uzar ve odanın duvarı ile aynı seviyeyi bulur. Oda kapısı kapandığı zaman bartışın eşik dışındaki bölüm dışarıda kalır. Kış günleri odanın soğuğa karşı korunması için dört yanındaki duvarın birkaç cm’lik bölümünü de kaplamak üzere “kapıcılık” denilen ikinci bir kapı takılır. Bartış, kapı ile kapıcılık arasında kalırdı. Kapı tamamen ahşap olup, dış tarafta bir çekme kolu bulunur. İç tarafta ise “çark” denilen kapı sürgüsü ile kapının arkasındaki duvara halka ile asılı bir çengel bulunur. Bu demir çengel kapının içeriden kapatılarak emniyet sağlanırdı. Çengel takıldığı zaman kapıyı dışarıda açmak mümkün olmaz. Bartıştan sonra odaya girilince ilk ayak basılan yer eşiklikdir. Yaklaşık bir metrekare genişliğinde olan eşiklik, oda tabanından 10 – 15 cm. kadar alçak yapılmıştır. Eşikliğin içi genelde kırmızı mermerden yapılmıştır. İçerisinde mutlaka bir su deliği bulunur. Daha küçük ve daha basit evlerde

eşikliğin içerisi kara sıva denilen bir çeşit harç ile yapılmıştır. Eşiğin duvarla birleştiği yerde kapaksız küçük bir dolap bulunur. Buraya çoğunlukla su satılı konulur. Biraz üst kısımda duvarın içi oyularak yapılmış bir dolap vardır. Bu dolap ise mumluk olarak yapılmıştır.

Şekil 3. 60: 60 Numaralı evin odasının girişindeki eşiklik (Osmanlıoğlu, 2018)

Bazı evlerde tek dolap bulunur. Su satılı ile mumluk dolabı aynıdır. Kapaksız dolabın üzerinde ise bir yemek dolabı ‘mahmil’ bulunur. Bu dolaba günlük kullanılan mutfak malzemelerinden de konulur. Eşiklik o günün şartlarına göre el yüz yıkamak, abdest almak ve hatta yıkanmak için kullanılırdı. Konak tipi evler dışında evlerin hiç birinde banyo bulunmadığı için eşiklik mecburi banyo görevini de üstlenmiştir. Normal zamanlarda ayakkabıların çıkarılıp istiflendiği yerdir. Odaların tabanları mermerden yapılmıştır diyebiliriz. Ancak bu çok büyük ve iyi yapılarda rastlanan bir olaydır. Diğer evlerin tamamının tabanı kara sıva ile yapılmıştır. Eğer eşiklik mermer ise odanın tabanı da mermer olacak diye bir kaide yoktur.

Şekil 3. 61: 61 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler

Odaların ısınma sorunu ise genellikle “tandır” ile çözülmüştür. Gömme tandır yapılan odaların orta kısmına 40 cm derinliğinde bir çukur açılır ve içi sıvanır. Kış aylarında tandır kullanılacağı zaman, bu çukurun içerisine mangalda kor halindeki kömür konulur ve üzeri yün yorgan ile örtülür. Ev halkı bu yorganın içine girerek ısınırdı. Daha sonraları bu tandır yönteminden vazgeçilerek ayaklı tandır uygulaması başlatıldı. Bunun için odanın tabanına bir çukura gerek yoktur. Yaklaşık 60 cm yüksekliğinde kare şeklinde ahşap bir masa evin ortasına konulur. İçerisine yine mangal ile birlikte kor halindeki kömür konulur ve üzerine yün yorgan örtülür.

Seyyar tandır pratik olduğu için son dönemlerde çok tercih edilmiştir. Çukur tandırlarda ise evin ortasında bir çukur olduğu için yaz aylarında bu çukurun üzeri özel olarak yaptırılmış

tandır tahtası ile kapatılırdı. Odanın duvarına gelince tüm duvar ahşapla kaplanmış ve dolaplarla bir bütünlük oluşturmuştur (Şekil 3.61). Tavandan aşağıya doğru bir metrelik bölüm boş bırakılmıştır. Kalan kısımların tamamı ahşap yapılmıştır. Bu odalara genel olarak ‘nacarlı oda’ denir. Gaziantep’te bu işi yapan marangozlara nacar denildiği için ahşap ile kaplı evlere genel olarak ‘nacarlı ev’ denilmiştir. Bu ustalar yalnızca ahşap kaplama ve dolap, pencere işi yapmazlar. Ayrıca oyma ve süsleme de yaparlar. Oyma ve süsleme işi yapan naçarlara ‘ince nacar’, dolap pencere gibi işleri yapanlara ‘nacar’ denilmektedir. Oda duvarlarının kalın olmasından dolayı, odanın iki veya üç tarafı gömme dolaplarla çevrilidir. Diğer tarafta ise, dışarıya bakan pencereler vardır. Oda içerisindeki dolaplar kullanım alanlarına göre çeşitli isimlerle anılırlar. Yatakların konulduğu yere ‘döşek dolabı’ yorganların konulduğu yere ‘yorgan yeri’ denilir (Şekil 3.62). Dolap duvarların bu bölüme gelen kısımları uzun ve büyük taşlarla örüldüğü için, yatak ve yorganlar bu bölümlere rahatlıkla sığar. Dolaplar genellikle kapaklı olur, kapaksız olanlar da perde ile kapatılırdı. Kapaklı dolapların kapı kolları, yuvarlak veya oval şekillerde seramikten yapılmış düğmelerdir. Kapaklı dolapların üst kısmındaki küçük dolaplara ise ‘kübbiye’ denilmiştir. Bir odada birkaç kübbiye bulunur. Kübbiyelerin içine; ‘çini – çanak’ denilen cam ve porselen çeşitli kaplar, bardaklar, çay ve kahve fincanları konulur. Yorgan – döşek dolabı büyüklüğünde olup cam kapaklı olan dolaplara ise; ‘camekân’ adı verilirdi. Buraya görünmesi istenilen süslü yorganlar veya çini, çanak türü eşyalar konulurdu. Odaların büyüklüğüne göre bir oda da bir veya birkaç camekân bulunabilir. Camekânın içerisinde görünmesi istenmiyorsa cam, bir kâğıt ile kaplanır ve boyanırdı. Camekân ve dolapların alt kısmında ikişerli sıra halinde çekmeceler bulunur ve bunların altı da ambar olarak kullanılırdı. Ayrıca ahşap kapaklı olup, döşek dolapları kadar da derinliğe sahip olmayan kapaklı dolaplara da ‘mahmil’ denilir ve günlük kullanım eşyaları konulur (Şekil 3.63). Bazıları sürekli kilitli tutulurdu. Döşek dolabı ve yorgan yerinin altında birer ambar bulunur ve bu ambarlar üzerindeki dolabın adı ile anılır. Camekan ve mahmillerin altında kapaklı ve kilitli küçük dolaplar bulunur. Bunlara ‘küçük mahmil’ denilir. Bunların içinde kıymetli eşyalar, ziynet eşyaları saklanır. Çocuklar okuma çağına geldiklerinde, küçük mahmillerden birisi onlar için ayrılır.

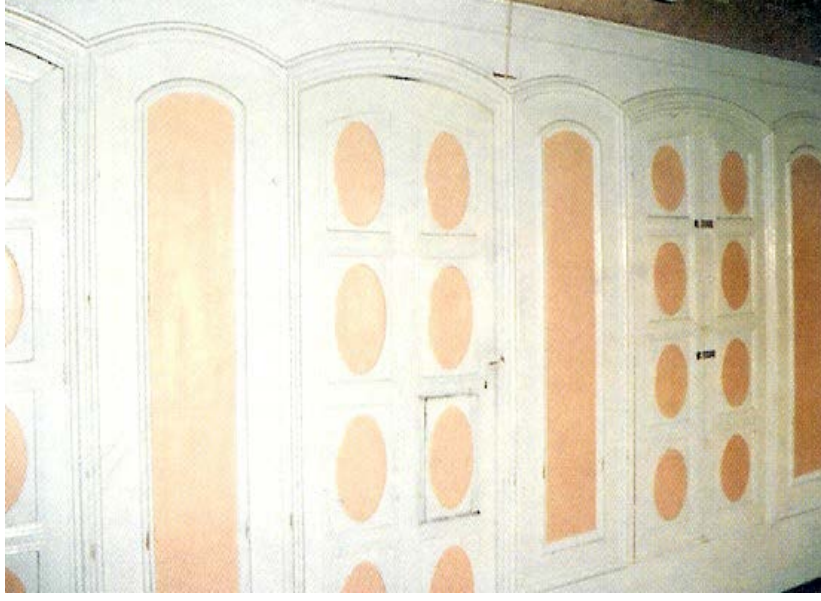

Şekil 3. 62: 62 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 63: 63 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler (Osmanlıoğlu, 2018)

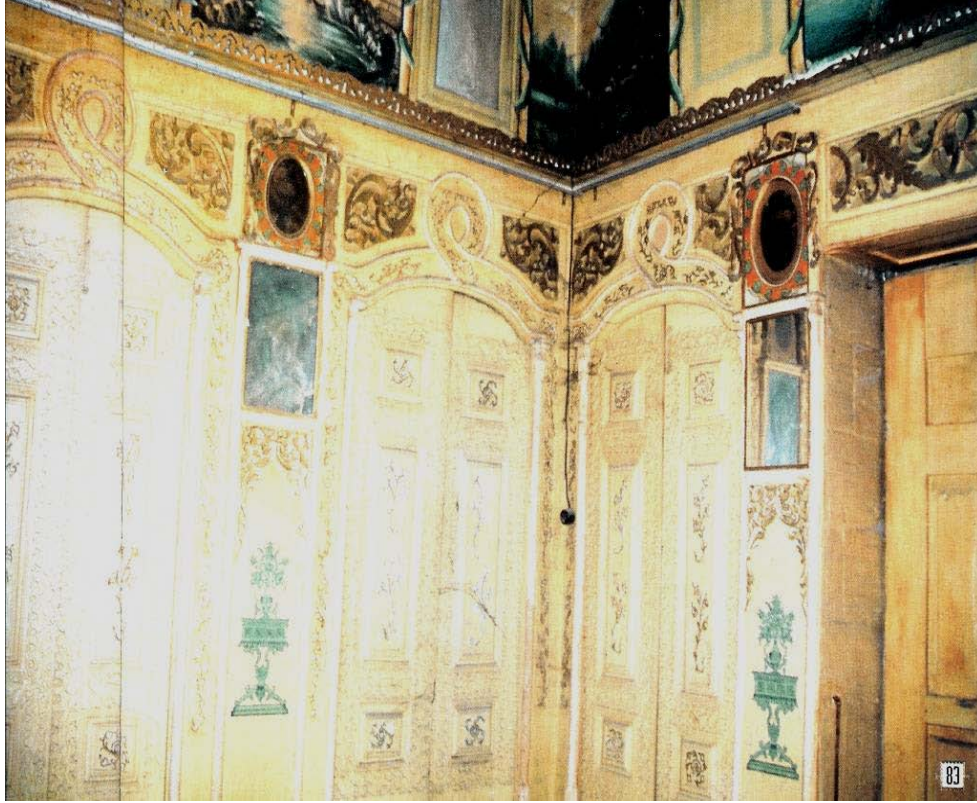
İçerisine defter, kitap, divit, mürekkep kurutacak ‘rüh’ denilen kum kapları, aşık, gülle, gargari ve tahtahı oyun aletleri konulurdu. Bazı dolaplara ise, varsa evin kızının çeyizleri konulurdu (Uğurluer, 1999).

Şekil 3. 64: 64 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler (Osmanlıoğlu, 2018)

Oda içerisindeki ahşap kaplamaların yerden yüksekliği iki metre civarındadır. Nacarlı kısımdan sonraki tavana kadar olan bölüm genellikle beyaz sıva ile kapatılmıştır (Şekil 3.64). Bu sıvaya ‘Halep sıvası’ adı verilir. Harcında yumurta da kullanılan bu sıva dökülmez ve rengi solmaz. Bazı evlerde nacar işinin tavana kadar devam ettiği görülmüştür. Odaların önemli özelliklerinden biri de tavan modelleridir. Tavanlar betonun kullanılmadığı bir dönem olduğu için, doğal olarak ahşap malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Ana taşıyıcı kalın sııklar olup, birçok evlerde sııklar yine ahşap malzemelerle saklanmış veya boyanmıştır. Tavanların taşıyıcı malzemesi dışında görünüm için ahşap oymalar, boyalar ve aynalar kullanılmıştır (Şekil 3.65). Çeşitli tavan modellerinin yanı sıra resimli aynalı tavanlara rastlanmaktadır. Tavanların tam ortasında avize asmak için bir demir halka bulunur. Buna bağlı olarak bazı evlerde ucunda mum yerleri bulunan avizeler bulunmakta ve zincirle tavana asılı durmaktadır. Mumları yakmak için bu zincirler kullanılarak avize aşağı indirilir ve mumlar yakıldıktan sonra yukarıya çıkarılır. Bu avizeler genellikle döküm olarak yapılmıştır. Ahşap oymalı tavanlarda tavanın devamı olarak tavan etekleri de ahşaptan yapılmış ve tavanla aynı motiflerle süslenmiştir. Odalarda en önemli bölümlerden birisi de pencerelerdir. Gaziantep’ te pencerelere yerel isim olarak ‘tağa’ denilmektedir. Odanın bahçeye veya sokağa bakan tarafı boydan boya pencere olur. Pencerelerin derinlikleri duvar kalınlığına yakındır.

Pencerelerin iç tabanları genellikle kırmızı mermer veya keymih taşından olur. Tavanı ise odanın içine ve dışına konulan ‘acceli taş’ ile ortası da ‘hampara taşı’ doldurularak kalın ahşap sırik veya tahta ile kapatılmıştır. Binanın dış tarafına bakan pencere camlı çerçeveden yapılmış, iç kısmı yani odaya bakan tarafı odanın nacarına uygun ahşap camsız tahta kapaklar yapılmıştır (Atalar, 2009).

Şekil 3. 65: 65 Numaralı evin oda içerisindeki bezemeler (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu kapaklar kapatıldığında duvar tamamen bir bütün olarak görülür. Düzgün durması ve açılmaması için çengelleri bulunur. Ayrıca pencerenin dışında mutlaka demir parmaklık yapılmıştır. Demir parmaklıkların uçları duvara gömülüdür. Pencerelerin boyu 150 cm. ile 200 cm. arasında olup, eni 90 - 100 cm. civarındadır. Düz köşeli yapılanlardan çok kemerli pencereler yapılmıştır. Az da olsa evlerde cumbalı pencereler de vardır. Bunların demir parmaklıkları da modeline göre özel olarak yapılmıştır. Odaların en önemli aksesuarı ve havalandırma yeri olan pencere üstlerinde küçük birer pencere daha bulunur. Bu pencereler esas olarak havalandırma amaçlı yapılmıştır. Diğer pencerelerin tersine odaya bakan kısım camlı çerçeve, dışa bakan kısmı ahşap kapak veya demir korkulukla kapatılmıştır.

3.5.3 Tavanları bezeyen elemanlar

Gaziantep evlerinin en önemli özelliklerinden birisi de üst örtü yani tavadır. Tavanlar göze hitap etme anlamından çok, dönemin sanat anlayışını, bölge insanının maharetini ortaya koyması bakımından önemlidir. Yalnızca Gaziantep evlerinde göze çarpan veya 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyıl başlarında yapılan Gaziantep evlerindeki önemli bir özellik olarak karşımıza çıkan tavan biçimleri, ustaların da becerisi ile birleşince çok özel tavanlar ortaya çıkmıştır. Gaziantep evlerinde sanatsal açıdan incelenmesi gereken ilk yer de tavanlardır. Özellikle de cennet odası ‘başoda’ ve sofa tavanları çok özenilerek yapılan yerlerdir. Gaziantep evlerinde başoda yani misafir odası veya cennet odası olarak anılan büyük odaların tavanları resimli, aynalı, ahşap oymalı veya biçim olarak tekne tavan şeklinde yapılmıştır. Bu odaların tavanları diğer odalara göre daha yüksektir. Resimli tavanlarda motifler serbest alanlarda kullanılırken, manzara ve dini yapılar madalyonlar içerisinde göze çarpmaktadır. Tavanın dört ayrı köşesinde ayrı ayrı madalyonlar içerisinde farklı resimler kullanılırken, orta göbekte de çoğunlukla bitkisel motifler yapılmıştır. Tavanların tamamı ahşap ile kaplı olması, ahşap oymalı olması ve sııklı olmasının yanı sıra, nadiren kubbe tavanlarda yapılmıştır. Kubbe tavanlar; bağdadi tekniği ile yapılarak üzeri özel harç ile kapatılmış ve en üst kısmına beyaz sıva yapılmıştır. Düz tavanlar normal tahta veya kalın teneke ile kaplanmış, tavan eteklerine eğimler verilerek estetik görünüm elde edilmiştir. Tavan çeşitlerini yedi ana başlık altında toplayabiliriz.

- Direkli (sııklı) tavan
- Motifli düz tavan
- Tekne ve yarım tekne tavan
- Aynalı tavan
- Kubbe tavan
- Çıtalı tavan (bağdadi tavan)
- Madalyonlu ve resimli tavan

- **Direkli tavan**

Gaziantep evlerinde en fazla kullanılan tavan modeli direkli tavanlardır. Çünkü direkler evlerin tavanlarında taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Kalın kamalak direkler kullanılmıştır. Birçok evde bu direklerin saklanmasına ihtiyaç duyulmamış ve olduğu gibi bırakılmıştır (Şekil 3.66). Bazılarında ise etrafı kapatılarak tekne tavan modeli elde edilmeye çalışılmışsa da direkler ortada bırakılarak ve boyanarak güzel görüntüler elde edilmiştir. Direkli tavanlara oda tavanlarının yanı sıra bodrum tavanlarında, hazna ve kiler tavanlarında da rastlanmaktadır.

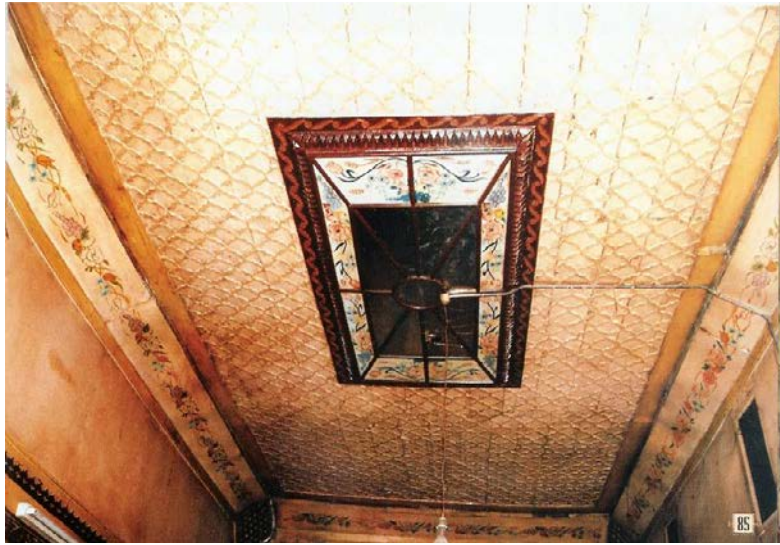
Şekil 3. 66: 66 Numaralı evin direkli tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Direkli tavanlar yapılırken mukavemeti yüksek kamalak direkler kullanılır. Direkler belli aralıklarla yan yana dizilir ve üzerine ‘tab’ denilen tahtalar dizilerek üzerinde düz bir alan oluşturulurdu. Bunlar; ‘muayyer’ denilen ince kavak tahtalarıdır. Direklerin uçları yük taşıyabilmeleri için, yan duvarlar üzerine oturtulmuştur. Çok katlı evlerin alt kat tavanları daha sık direkler döşenerek yapılır ve yük riski çok olduğu için daha kalın direkler kullanılır. Direklerin üzerine konulan tap tahtasının üzerine toprak serilir. Toprağın kalınlığı 25 – 30 cm.’yi bulur. Toprağın üzerine özel bir harç yapılarak sıva işlemi yapılır. Bu işlem üst odalar için geçerlidir. Alt odaların tavanlarında bu işlemler yapıldıktan sonra bir üst odanın tabanı olacağı için ikinci bir işlem yani; sıva, mermer vs. yapılır. Düz tavanlarda, aynalı tavanlarda ve çitallı tavanlarda yine bu direkler kullanılmıştır. Ancak, üzerine başka malzemeler ile örtüldüğü için altta kalmıştır. Tekne tavanlarda ve kubbe tavanlarda sırik kullanılmaz. Tekne

tavan ile kubbe tavan üst kattaki odalarda veya tek katlı odaların tavanlarında uygulanmıştır. Direkli tavanlarda tavanın daha estetik görünmesi için direklerin üzerleri boyanmış, direk üstlerine sarmaşık gibi bitkisel motifler çizilmiş veya köşeleri ahşapla kapatılarak ve direklerin uçları saklanarak değişik görüntüler elde edilmiştir. Direklerin açıkta ve boyasız olduğu evler daha çok tek katlı ve basit evlerdir (Atalar, A. 2009).

- **Motifli düz tavan**

Motifli düz tavanların yapıldığı odaların tavan yükseklikleri diğer günlük kullanılan odalardan daha yüksektir. Bu tavanlar misafir odalarında kullanılmıştır. Tavanların göbeğinde, tavan çevresinde ve tavan eteklerinde çeşitli motifler yapılmıştır (Şekil 3.67). Bu motifler genellikle bitkisel motifler olmakla birlikte geometrik şekiller de göze çarpmaktadır. Düz çizgi ile tavanlara derinlik verilmeye çalışılmış tavanlarda bulunmaktadır. Motifli düz tavanlarda kaplama olarak kalın sac, ahşap veya beyaz sıva kullanılmıştır.

Şekil 3. 67: 67 Numaralı evin motifli düz tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu tavan modelinde genellikle tavan etekleri yapılmıştır. Tavan eteklerinde tavanın motifini bütünleyici desenler ve bitkisel motifler kullanılmıştır (Şekil 3.67). Küçük odalarda veya küçük sofalardaki tavanlarda göbeklere motifler yapılmış ve etek uçları fazla dikkate alınmamıştır. Yine bu tavanlar kalın sac veya ahşap ile kaplanmıştır. Ahşap tavanların bazılarında kat kat yükselen ve yükseldikçe daralan tavan modelleri kullanılmış olup, yine

çeşitli motiflerle tavan süslenmiştir. Beyaz sıva ile yapılan tavanlarda, tavan daralarak yükseltilmiş ve tavan etekleri iki kat olarak yapılmıştır. Bu tavanlarda geometrik desenler ön plana çıkarılırken renkli çizgilerle tavana bir derinlik kazandırılmıştır (Balkan, 1947).

- **Tekne ve yarım tekne tavan**

Tekne tavanlar yalnızca üst katlardaki cennet odası veya başoda denilen misafir odalarında kullanılır. Tekne tavan yapılan odalarda tavanlar yüksek olup, tavan etekleri geniş ve yayvan olarak yapılmıştır (Şekil 3.68).

Resim 3. 68: 68 Numaralı evin tekne tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Tekne tavanlar tamamen ahşap olarak yapılmış ve ahşap oyma işçiliğinin tüm örnekleri burada sergilenmiştir. Tavan uçlarında ve tavan eteklerinde çeşitli motifler kullanılarak yapılan süslemeler bulunmaktadır. Tekne tavanlar oval olarak tasarlanmıştır. Bir teknenin alt kısmının şekline benzetilmiştir. Bu benzerlik dolayısıyla tekne tavan adını almıştır (Şekil 3.68).

Tekne tavanların orta göbeğinde oval tasarlanmış bir yer bulunur. Göbeğin tam ortasında bir taşıyıcı halka bulunur ve buraya avize asılır. Göbeğin iç kısmında ve ahşap oymaların arasında aynalar konularak tavana bir derinlik verilmiştir. Göbek kısmının ortasındaki halkaya döneme göre avize asılmıştır. Avizeler zincirle indirilip çıkartılan, içinde mum veya çıra olan modellerdir. Tekne tavanlarda tavan etekleri iç bükey ve dış bükey olarak yapılmış ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Tekne tavanlar çok emekli ve gösterişli tavanlar olup, sıradan evlerde bu modele rastlanamaz. İncelemeye çalıştığım Gaziantep evlerinin çok azında tekne tavana rastladım. Tekne tavan yapabilen ustaların da az olduğu, bunun özel bir sanat olduğu kaydedilmektedir. Tekne tavanların içinde resimlere fazla rastlanmaz. Ancak ahşap oymalar mutlaka kullanılmıştır. Bazı evlere baktığımızda tekne tavanın yarısı yapılır, bu modele de ‘yarım tekne tavan’ denilir. Bu tavanlarda sanki tavanın yarısı enine kesilmiş gibi görünür. Tekne tavanların daha düz yapılanları ve ahşap yerine kalın sac ile kaplanan örnekleri de mevcuttur. Bunun tavan etekleri kısadır, ancak bitkisel desenlerle süsleme yapılmıştır (Arpacıoğlu, 1961).

- **Aynalı tavan**

Başoda olarak bilinen misafir odalarında ve oturma odalarında tavan süslemelerinde parça aynalar kullanılmıştır (Şekil 3.69). Parça aynalar birçok zaman orta göbekte ahşap oymalar arasında kullanılırken, göbek yanlarında blok aynaların kullanıldığı da görülmektedir. Tavan köşelerinde yer alan madalyonlar içerisinde yuvarlak veya oval aynalar kullanılırken, orta göbeğin büyüklüğünce aynalar kullanılan tavanlar da vardır. Tavanlarda ayna kullanılmasındaki temel anlayış odanın aydınlık görünmesi, odaya derinlik verilmesi ve görsel olarak önemli bir aksesuar olmasıdır. Aynalar tavanlarda özenle ve küçük parçalar halinde kullanılırken, büyük kaba aynalı tavan bulunmamaktadır. Tavanlarda kullanılan tüm aynalar taş ayna olup, çok uzun yıllar bozulmadan kalmıştır. Göbeklerde kullanılan aynalar sayesinde avizelerde yanan mumlar veya çiranın ışıkları odanın aydınlanmasına katkı sağlamış ve çok özel görüntüler elde edilmiştir.

Şekil 3. 69: 69 Numaralı evin aynalı tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Kubbe tavan**

Gaziantep evlerinde az görülen kubbe tavanlar genellikle başoda olarak bilinen misafir odalarında, konak tipi evlerde cennet odasında ve büyük sofalı evlerin sofa tavanlarında uygulanmıştır (Şekil 3.70). Kubbe tavanlar dıştan çatı ile kapatılmıştır ve içeriden bağdadi tekniği ile çitalardan örgü yapılmıştır. Örgü şeklinde yapılan çitaların ara boşlukları ve üzeri içinde kendir, kül ve kireç bulunan harçla doldurulmuştur. Bu harç yapıldıktan sonra birkaç gün bekletilir ve kuruyan özel karışım beton gibi sertleşir. Bu harç yapılmasından sonra üstten herhangi bir etki olmadığı takdirde yüzyıllar boyu dayanacak sağlamlığa ulaşmış olur. Kubbe tavanların çatıları ise kiremit yapılmadan önce dıştan da özel harç ile sıvanır yani bir tür yalıtım yapılır. Daha sonra ya kiremit çatı ya da kalın sac ile kaplanır. Bir bakıma camilerdeki kubbelerin yapım sistemi kullanılır. Kubbe tavanların iç tarafına ikinci sıva yapılır. Bu sıvada kendir yerine keymih taşı tozu kullanılır ve beyaz sıva denilen özel bir karışım ile son katı yapılır. Beyaz sıva alçı görünümündedir. Kubbe tavanların orta göbeklerinde kabartmalar, özel süsle veya ahşap oymalar içerisinde aynalar kullanılmıştır. Ayrıca tam ortasında, avizeler için büyük bir demir halka bulunur. Kubbe tavanlı odalarda mutlaka özel bir avize bulunur. Günümüzde bu tür avizeler kalmamasına rağmen, eski resimlerde göze çarpmaktadır.

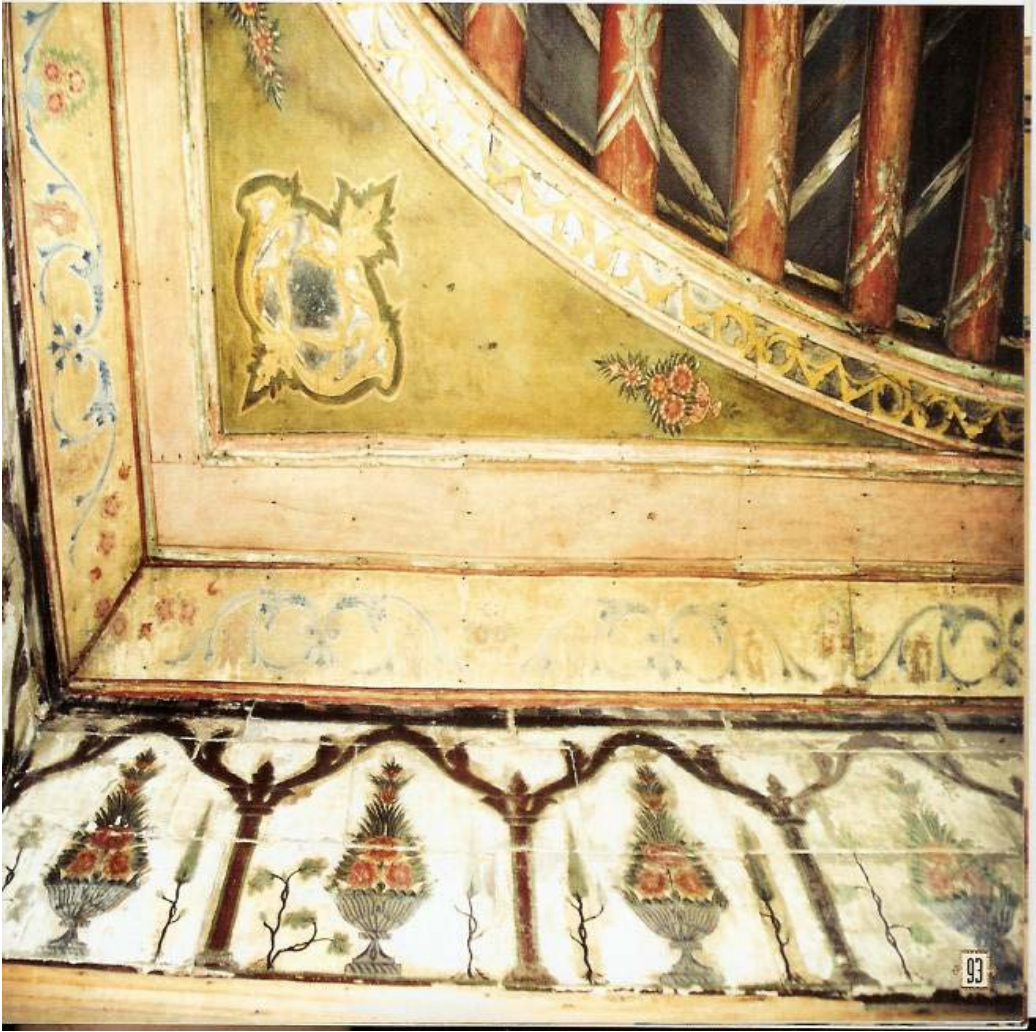
Şekil 3. 70: 70 Numaralı evin kubbe tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Kubbe tavanlar yapım tekniği gereği kare yapılmış odalarda uygulanmıştır. Tavan etekleri kubbe tavanla duvarı birleştirmiş ve ahşap oymalarla estetik bir hava verilmiştir. Kubbe tavanların uygulandığı odalarda tavan yüksekliği diğer odalara göre daha yüksektir. Bu tavanlarda resim olmaz ancak tavan eteklerinde bitkisel motiflere rastlanmaktadır. Bazı ayrıcalıklı evlerin tavanlarında alçıdan kabartma melekler olduğu bilinmektedir. Diğer yandan kubbe sofa tavan örnekleri çok olmakla birlikte dış sofalı ve açık sofalarda kubbe tavanlara rastlanmaktadır. Kubbe, oda tavanlarına göre daha küçüktür ve oda kubbe tavanları ile aynı teknik kullanılarak yapılmıştır. Bunlarda resimlere veya tavan eteklerinde de süslemelere pek rastlanılmaz. Çıtalı örgü bağdadi sistem kubbe tavanların yanında, taştan yapılmış kubbeli tavanların örnekleri de mevcuttur. Kubbe tavanlarda daha basit olarak yapılan ve üst kısmı düz, yukarı doğru daralan tavan modelleri de vardır. Buna ‘kesik kubbe tavan’ denilmektedir. Fazla yaygın değildir (Ülkü, 1961).

- **Çıtalı tavan**

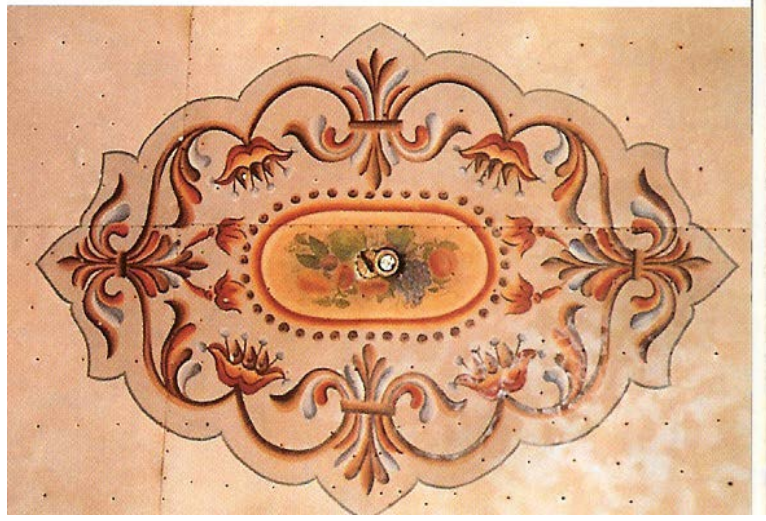
Gaziantep evlerinde tavanlarda ve saçakların içinde çıtalar kullanılarak elde edilen örgü sistemi ‘bağdadi’ isimle anılmaktadır. Gaziantep evi tavanlarında sıkça kullanılan çıtalar, hem iç yapıda hem de tavanların görünen üst tarafında kullanılmıştır. Birçok eski usta çıtalı tavanlara ‘bağdadi tavan’ demektedir.

Çıtalı tavanların uygulandığı oda tavanlarının alt kısmında taşıyıcı olarak kullanılan direklerin üzeri düz bir alan elde etmek için ahşapla kapatılır. Elde edilen düz tavan üzerinde çıtalar kullanılarak çeşitli geometrik şekiller çıkarılır ve tavanlarda bir hareketlilik sağlanmış olur (Şekil 3.71).

Şekil 3. 71: 71 Numaralı evin çıtalı tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Bu şekiller bazen kare ve dikdörtgen olurken, bazen baklava dilimi şeklini alır, bazen de oval bir tavan modeli ortaya çıkar. Çıtalar sıkça kullanılarak kesik kubbe tavan elde etmek için yukarıya doğru daralan çıtalı tavan örnekleri de bulunmaktadır. Bazı çıtalı tavanlarda ise direkleri kapatan ahşap malzemenin birleşme yeri çıtalarla tutturulmuştur ve basit desenler verilmiştir. Çıtalı tavanlar, oda duvarları gibi sürekli boyanmış ve duvarla bir bütünlük sağlamıştır (Şekil 3.72).

Şekil 3. 72: 72 Numaralı evin çıtalı tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

- **Madalyonlu ve resimli tavan**

Gaziantep evleri içerisinde iki katlı veya üç katlı yapılarda, konak tipi büyük evlerde her türlü sanatın icra edildiği özel odalar vardır. Bu odaların hemen hemen hepsinin en önemli özelliği ise tavandaki resimlerdir (Şekil 3.73).

Şekil 3. 73: 73 Numaralı evin resimli tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavandaki resimler orta göbeğe veya köşelerdeki madalyonlar içerisine konulmuştur. Göbekteki resim ile madalyonlar içerisindeki resimler birbirinin devamı ve tamamlayıcısıdır.

Resimli tavanların köşelerindeki madalyonların içerisinde düşsel manzaraların yanı sıra deniz manzaraları, dini abideler, doğa manzaraları, bitkisel motifler, saksı içerisinde çiçekler ve natürmort resimler bulunmaktadır (Şekil 3.74).

Şekil 3. 74: 74 Numaralı evin madalyon ve resimli tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavanların köşelerinde madalyon yapılmadan konulan çiçek saksıları, bitkisel motifler bulunmakta, orta göbeklerde natürmort resimler göze çarpmakta ve Osmanlı armalarının yapıldığı resimler de görülmektedir (Şekil 3.74). Dinsel resimler de ibadet yerlerinin resimleri (Kâbe, camiler, mescit-i nebevi), doğa resimleri, çeşitli manzaralar bulunmaktadır. Ayrıca batı kültürünün etkisiyle yapılmış kız kulesi gibi özel yapıların resimleri de bulunmaktadır (Şekil 3.75).

Şekil 3. 75: 75 Numaralı evin resimli tavan görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Gaziantep evlerindeki tavan resimlerinin bir benzeri başka evde bulunmamakla birlikte, özellikle Kız Kulesi gibi bazı özel yapıların resimleri duvar resmi olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.75). Bazı oda tavanlarında ise tavan kenarına yakın bölgeye boya ile çizgiler çizilerek tavanlara derinlik kazandırmaya çalışılmış ancak resim yapılmamıştır. Bu tavanlarda orta göbeğe çizilen motiflerle kenardaki çizgiler bütünleştirilerek bir hareketlilik elde edilmiştir. Zaman içerisinde doğal şartlardan dökülen boyalar maalesef yeniden restore edilmek yerine düz olarak boyanmıştır.

3.5.4 Duvar resimleri

Duvar resimleri genellikle konak tipi evlerin özelliklerinden birisidir (Şekil 3.76). Resimler başoda denilen büyük odada (misafir odası) ve bu odaya bağlantılı odalarda bulunmaktadır. Yine aynı tarzdaki evlerin sofalarında da mutlaka duvar resimleri vardır. (Uğurluer, 2000).

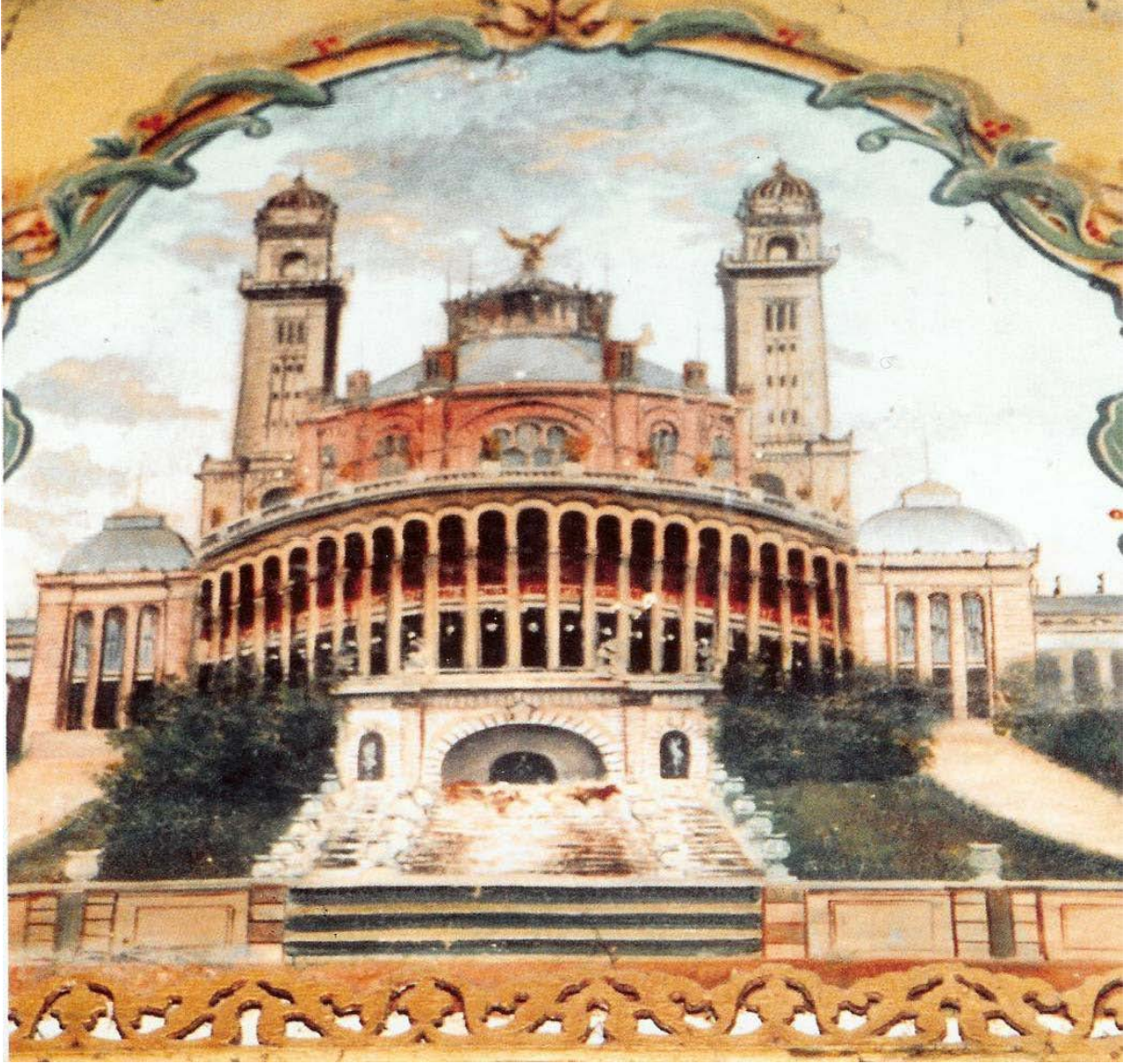
Şekil 3. 76: 76 Numaralı evdeki duvar resmi (Osmanlıoğlu, 2018)

Duvar resimlerinde yalnız başına ya da saksı içerisinde çiçekler ve çiçek salkımlarının yanısıra çoğunlukla düşsel manzaralar bulunur. Hayatın, yaşamın anlatılması, düşsel anlatımlar, çözülmesi zor bir bilmece gibidir. Deniz manzaralarının içinde büyük gemiler, köprüler üzerinde trenler, şatolar, doğa manzaraları, düşsel manzaraların başında gelir.

Şekil 3. 77: 77 Nolu evdeki duvar resmi (Osmanlıoğlu, 2018)

Gaziantep'te bulunan ve çoğunluğunu gayrimüslim ustaların yaptığı birçok evde dinsel resimler de bulunmaktadır. Bunların başında melekler gelmektedir. Resimler bazen sütunların taşıdığı kemerli çerçeveler içerisinde, bazen çiçek ve sarmaşık salkımları arasında, bazen de geometrik şekiller (oval, kare, dikdörtgen) içerisinde yapılmıştır (Şekil 3.77). Sofa duvar resimleri ise duvarın tamamını kapatacak şekilde tasarlanmıştır. Sofa kemerinin iki yanında simetrik olarak yapılan resimler, birbirini tamamlayan karşılıklı duvarlarda da aynı büyüklükte, duvardan duvara devam eder.

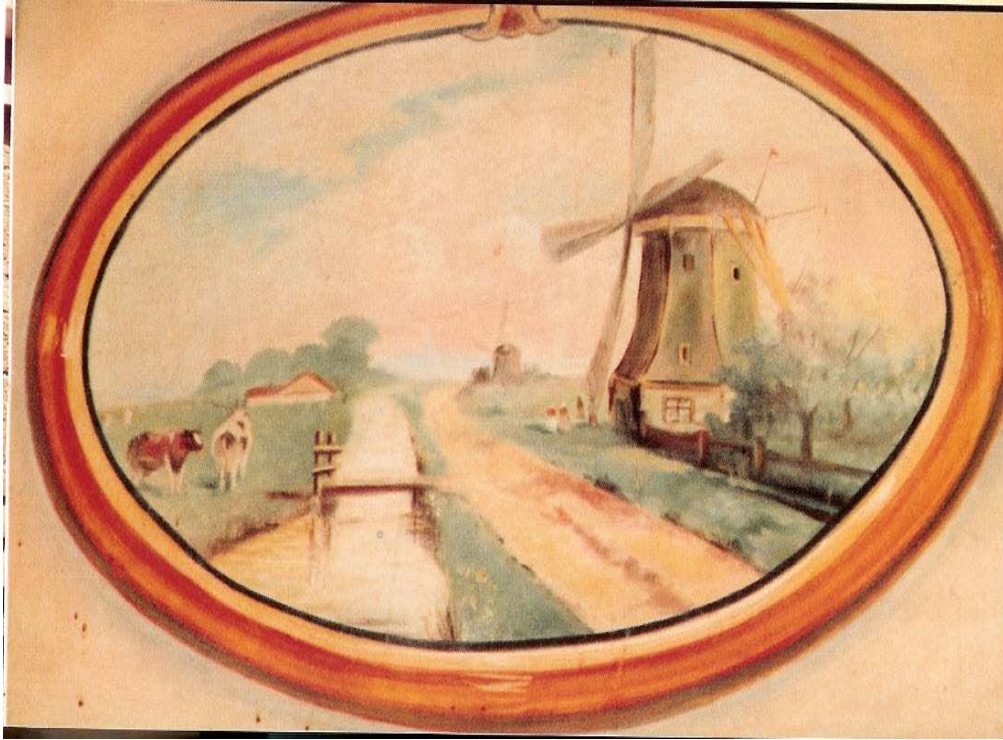

Şekil 3. 78: 78 Numaralı evdeki duvar resmi (Osmanlıoğlu, 2018)

Batı kültürünün etkisi görülen duvar resimleri usta sanatçılar tarafından yapılmıştır. Bazı resimlerde yapan sanatçıya ait işaretler bulunmakta, bazılarında ise, tarih göze çarpmaktadır (Şekil 3.78). Duvar resimleriyle süslü ev sayısı çok fazla değildir. Duvar resimlerinin korunması konusunda evde oturanlar ve sahipleri bilgi sahibi olmadığı için birçok evin duvar resimleri tahrip olmaya başlamıştır. Dış cephede yapılan resimlere örnek olarak bazı çatıların alt kısımlarında geometrik resimleri örnek gösterebiliriz. Ayrıca çatılara yakın bölgelerde çatı eteklerinde çiçek resimleri ve çeşitli bitkisel motifler bulunmaktadır (Şekil 3.79 ve 3.80).

Şekil 3. 79: 79 Numaralı evdeki duvar resmi (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 3. 80: 80 Numaralı evdeki duvar resmi (Osmanlıoğlu, 2018)

BÖLÜM 4

SONUÇ & DEĞERLENDİRME

4.1 Sonuç

Yaşam koşullarının değişiklik göstermesi ve teknolojinin sağladığı imkanların da gelişimi ile insanların istekleri doğrultusunda, beklentileri de farklılık göstermiştir. Değişik ihtiyaçları olup biraraya gelen çok sayıda insanların yaşam çevresi olarak görülen kentler giderek büyümektedir. Bunları göz önünde bulundurarak tarihi kent dokusu içinde yer alan geleneksel konutlar ve zengin bezemlerin en iyi örneklerine rastladığımız kentlerden biri olan Gaziantep, 1800' lü yıllara ait konutların bir kısmı harap durumda olsa da günümüze kadar çoğunluğu yapısal ve bezeme bakımından özelliklerini koruyabilmiştir. Bu yapılara baktığımızda Gaziantep halkının ihtiyaçlarını, maddi durumlarını tespit etmek mümkün olmuştur. Bu konutlar yapılırken yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak, örf ve adetlerine uygun, iklim koşullarına ve doğal çevreyle uyumlu yapılar inşaa etmişlerdir. Kullanılan yöresel yapı malzemelerine ve yöresel yapı tekniğine bakıldığında o dönemdeki sosyo ekonomik durumunu ortaya çıkarmaktadır. İncelemiş olduğum konutlara bakıldığında teknik, tasarım ve yapı özellikleri çoğunlukla birbirine benzemektedir. Özellikle taş işçiliğinin ön plana çıktığı yapılarda plan organizasyonlarında, bezeme ve süslemelerde benzerlikler görülmektedir. Günümüzdeki tarihi dokularda ve konutlarda her ne kadar bozulmalara rastlansa da o dönemin kültürel miras zenginliğini yine o yapılara bakarak anlarız. Bununla beraber bu eski konutlara doğanın verdiği zarar, ilgisizlik, oturanların fakir olmaları, evlerini terketmeleri, restorasyonların doğru ve bilinçli yapılmaması, yasal olmayan değişimlerin kendine has yapısını değiştirmesi, denetim yetersizliği vb. sebeplerden zarar gördüğü aşıkardır. Bu zarar ve kayıpların en aza inmesini sağlayacak koşulların yaratılması, yöre halkının bilinçlendirilmesi ve en ufak bir yapının meydana gelmesinde birçok kişinin emeği ve gayreti olduğu görardı edilmemesi gerekir. Bu konuda da en büyük görev yöre halkına ve yerel yönetimlere düşmektedir. Bu çalışmanın ileride

yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağına ve gelecek nesillere kendi kùltùrlerini tanımları, geliştirmeleri ve korumları adına önemli katkılar sağlayacağı inancındayım.

4.2 Değerlendirme

Yukarıda yapılan araştırmalar neticesinde Ek-11'te yer alan konut örnekleri ve karşılaştırma

tablosunu incelediğimizde;

- Konutların yapım yıllarının bilinmeyenlerin dışında 1860 ile 1962 yılları arasında yapıldığı gör÷lmüştür.

- M÷lk sahibi olarak hepsi şahsa özel yapılardır.
- Özg÷n fonksiyonları incelendiğinde hepsi konut olarak kullanılmıştır.
- Günümüz fonksiyonlarına baktığımızda ise 3 tanesinin kafeterya, 4 tanesinin konut, 3 tanesi de boş olarak kullanılmıştır.
- Yapı sistemlerini incelediğimizde 8 tanesi yığma, 2 tanesi yığma ve betonarme olarak yapılmıştır.
- Döşeme detaylarında ise hepsinde silindir kesitli ahşap sırık kullanılmıştır.
- Kat adetine bakıldığında genel olarak 2 ve 3 katlı yapılardır.
- Yapı durumuna bakıldığında 5 tanesi iyi durumda, 4 tanesi orta hasarlı, 1 tanesinin de onarım gerekli yapılar olduğu gör÷lmektedir.
- Yapım ve tasarım olarak baktığımızda plan tipleri, kullanılan yapım malzemeleri ve kullanım şekilleri olarak birbirleriyle benzerlik göstermektedir.

KAYNAKÇA

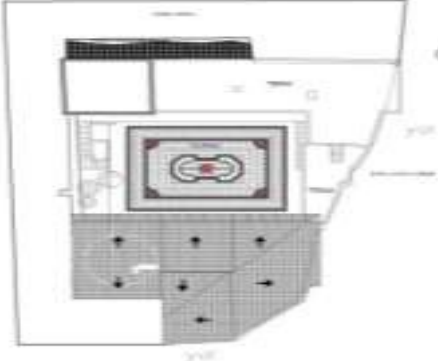
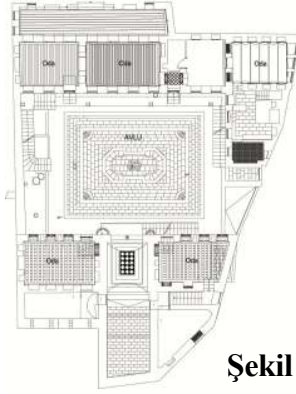
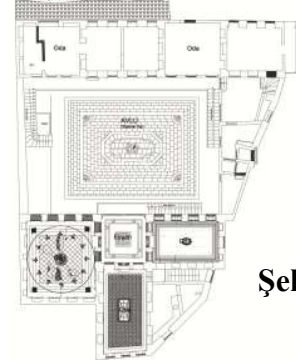
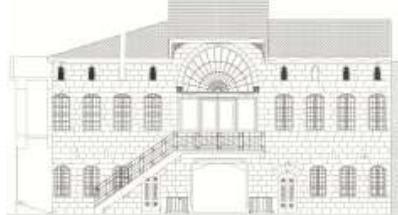
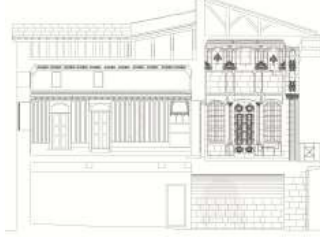
- Arpacıoğlu, A. (1961). 1872 Yılında yapılmış bir Antep evi, *Gaziantep Kültür Dergisi*, 27(6), 4.
- Atalar, A. (1998). Gaziantep evlerinde kuş pencereleri. *Yorum Dergisi*, 16(12), 9-11.
- Atalar, A. (2004). *Osmanlı dönemi Antep evleri*. İstanbul: Kanaat Basımevi.
- Atalar, A. (2009). *Tarihe tanıklık eden evler*. İzmir: Neşa Ofset.
- Aydınlı, S. (1993). *Mimarlıkta estetik değerler*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Balkan, K. (1947). Gaziantep şehri ve ilinin en eski tarihi. *Başpınar Halkevi Kültür Dergisi*, 7(34), 9-10
- Başgelen, N. (1999). *Dünya kültür mirasında Gaziantep*. İstanbul: Ofset Yapımevi.
- Başkan, S. (1985). Türk ahşap sanatı, *İlgi Dergisi*, 42(18), 4-7.
- Bektaş, C. (2007). *Anadolu evleri dizisi: Türk Evi*. İstanbul: Bileşim Yayınevi.
- Bilgin, İ. (1996). *Anadolu'da konut ve yerleşmenin modernleşme süreci: Tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bozgeyik, B. (1996). *Her yönüyle Gaziantep*. Gaziantep: Şehitkamil Belediyesi Yayınları.
- Bozkına, M. A. (2001). *Gaziantep tarihi*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Ceyhan, E. (1999). *Gaziantep tarihi*. Gaziantep: Gaziantep Ticaret Odası Kültür Yayınları.
- Çam, N. (2006). *Türk kültür varlıkları envanteri Gaziantep*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- ÇEKÜL. (2011). *Gaziantep'de sivil mimari zenginliği 'Bey Mahallesi'*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi*. İstanbul: Taç Vakfı Yayınları.
- Gür, Ş.Ö. (2002). Cepheler / yüzler. *Yapı Dergisi*, 6(8), 10-13.
- Güzelbey, C. (1960). *Gaziantep'ten kesitler*. Gaziantep: Ar Yayınları.
- Güzelhan, M. (1959). *Ayıntap tarihinden notlar*. Gaziantep: Gazi yurt Matbaası.
- Hasol, D. (1993). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayınları.

- İzgi, U. (1999). *Mimarlıkta süreç, kavramlar, ilişkiler*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Kınık, D. (1997). *Gaziantep*. İstanbul: Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi.
- Kuban, D. (1992). *Mimarlık kavramları ve tarihsel perspektif içinde mimarlığın kuramsal sözlüğüne giriş*. İstanbul: YEM Yayın.
- KUDEP. (2011). *Osmanlı dönemi Gaziantep mahalleleri ve Bey mahallesi*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Ödekan, A. (1997). Mimarlık ve sanat tarihi 1908-1980, S. Akşin (Edit), *Türkiye tarihi çağdaş Türkiye 1908-1980* (ss. 16-19). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ödekan, A. (2002). Anadolu Selçuklu çağında mukarnas bezeme. D. Kuban (Edit.), *Selçuklu çağında Anadolu sanatı* (ss. 6-10). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ögel, S. (2002). Anadolu Selçuklu mimarisinde taş süsleme. D. Kuban (Edit.), *Selçuklu çağında Anadolu sanatı* (ss.4-7). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öney, G. (1978). *Anadolu Selçuklu mimarisinde süsleme ve el sanatları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdemir, N. (1998). *Osmanlı dönemi Türk sanatında bezeme grupları*. Kültür ve Sanat. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özen, Y. (1969). *Gaziantep için*. İstanbul: D.L. Matbaası.
- Özer, B. (1993). *Yorumlar, kültür, sanat, mimarlık*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Sönmez, N. (1997). *Osmanlı dönemi yapı ve malzeme terim sözlüğü*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Şentürer, A. (1995). İnşa edilmiş çevre kalitesinin yükseltilmesine etik ve estetik açıdan bakış. *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı* (ss. 330). İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Şıvgın, H. (1997). *On dokuzuncu yüzyılda Gaziantep*. Ankara: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- T.C. Gaziantep Valiliği (2005). Gaziantep kültür envanteri, *Gaziantep Kültür Dergisi*, 24(7), 57-61.
- Uğurluer, M. (1999). Gaziantep'te süslemeleri ile dikkat çeken bir Antep evi. Sofa ve diğer oda resimleri. *Gaziantep Yorum Dergisi*, 21(3), 18-22.
- Uğurluer, M. (2000). Tavan resimleri ile süslenmiş bir Antep evi. *Gaziantep Yorum Dergisi*, 19(2), 3-6.

- Uğurluer, M. (2006). *Antep evlerinde kitabeler*. Gaziantep: M.A. P. Yayıncılık.
- Ülker, M. (1994). Geleneksel Türk sanatında oyma eserler, *Türkiyemiz Kültür Sanat Dergisi*, 6(8), 32-37.
- Ülkü, A. (1961). Gaziantep'te Antep harbinden önce yapılmış bir Türk evi. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 12(4) 5,10.
- Ünal, Z.G. (1995). Geleneksel Antep mimarisi. *İstanbul Art Dekor Dergisi*, 11(3), 5-7.
- Venturi, R. (1984). Modern mimarlığın ötesi dosyası: Çağdaş kuşağın Palladiosu, Ş. Kocagöz (Çev.), *Mimarlık Dergisi*, 9(4), 24-32.
- Venturi, R., Scott B.D., ve Izenour, S. (1984). Modern mimarlığın ötesi dosyası: Çirkin ve sıradan kuramı ve ilişkili karşıt kuramlar. K. Şahin (Çev.), *Mimarlık Dergisi*, 7(2), 8-11.
- Venturi, R., Scott B.D., ve Izenour, S. (1991). *Las Vegas''ın öğrettikleri: Mimari biçimin unutulmuş simgeselliği*. Uğur Tanyeli (Edit.), S. M. Özaloğlu (Çev.), Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Venturi, R. (2005). *Mimarlıkta karmaşıklık ve çelişki*. A. Cengizkan (Edit), S. M. Özaloğlu (Çev.), Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Vitruvius. (1998). *Mimarlık üzerine on kitap*. D. S. Güven (Çev.), Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Yetkin, H. (1971). Türk Anadolu'nun Güneydoğu Kalesi, *Gaziantep Kültür Dergisi*, 13(5), 3.
- Yurt Ansiklopedisi. (1982). *Gaziantep*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Tescil no: 3-4 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 1
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 1: Vaziyet planı	 Şekil 2: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 3: Üst Kat Planı	
Tescil No: 3-4	 Şekil 4: Görünüş	
Ada/ Parsel: 1073/10		
Yapım Yılı: Bilinmiyor		
Adres: Bey Mahallesi Ali Özalğan Sok. No:2-6		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Kafeterya		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 kat taş yapı		
Yapı Durumu: İyi durumda	 Şekil 5: Kesit	
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen I bina, ocaklık, 3 nacarlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, eyvan
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı
KULLANIM	Konut, sonrasındaysa boş kalan bina kafe olarak kullanılmıştır.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 6: Sokak Görünümü (Osmanlıoğlu, 2018)

Sokağa bakan pencerelere baktığımızda mahremiyet için küçük ve yüksek pencereler görülmektedir. Pencerelerin demir parmaklıklarının da yeşil olduğu görülmektedir.

Şekil 7: Sofa Girişi (Osmanlıoğlu, 2018)

Dış cephede dikkati ilk çeken görkemli bir kapıdan eve giriş olması. Yarım elips şeklinde olan kapıda kullanılan yeşil renkli söveler, aynı zamanda aynı cephedeki pencerelerde de kullanılmaktadır. Çatı altında ise girişi daha da vurgulamak için aynı renkte şerit geçmektedir.

Şekil 8: Sofa detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Sofa girişlerinin dış cephesinin iki tarafında dallar üzerinde çiçekler ve yapraklar yapılmıştır. İki resim simetriktir. Resimlerin üst kısmında ahşap oymalarda da benzer dallar ve çiçekler göze çarpmaktadır.

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Yer döşemesine bakıldığında kare çerçeve içine alınmış sekizgen şeklin içinde dış çerçeveden itibaren kullanılan siyah, kırmızı ve beyaz renklerin devamı farklı şekillerle sağlanmış.

Şekil 9: Yer döşeme detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Kapılardaki ahşap işçiliği göze çarparken, pencereleri vurgulamak için her iki yanında yapılmış olan iki adet mermer sütun görülmektedir. Pencerelerin etrafı yeşil hatlarla çevrilmiş ve çizgilerin devamı sağlanmıştır. Demir pencere korkulukları kullanılmıştır.

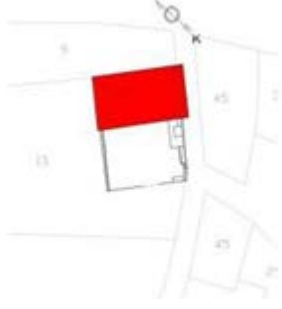
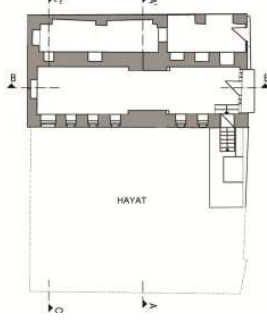
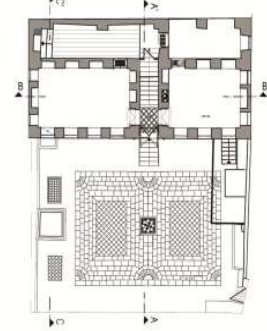
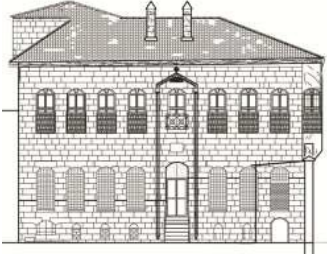
Şekil 10: Kapı ve pencere detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Genellikle doğa resimleri yapılan duvarlarda köşeye denk gelen resimler açısız olarak çizilerek resmin devamı sağlanmış, ayrıca pencerelerin üstüne dal ve çiçek resimleriyle yapılan resimlerle bir bütün halinde algılanması sağlanmıştır.

Şekil 11: Duvar resim detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

EK 2: Tescil no: 1 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 2
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 12: Vaziyet planı	 Şekil 13: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 14: Üst kat planı	
Tescil No: 1	 Şekil 15: Görünüş	
Ada/ Parsel: 1073/14		
Yapım Yılı: 1882		
Adres: Bey Mahallesi Noter Sok. No:4		
Mülk Sahibi: Özel	 Şekil 16: Kesit	
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Kafeterya		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 kat taş yapı		
Yapı Durumu: Orta hasarlı		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Hayatlı I plan, 4 nacarlı oda, mahzen, gane, ocaklık, mahmil, kuş tahası, cumba
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı
KULLANIM	Konut, sonrasında boş kalan bina kafe olarak kullanılmıştır.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 17: Kapı detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Dış kapıda kullanılan siyah ve beyaz taş işçiliği dikkat çekerken, aynı zamanda dış kapıdan avluya girilecek kapı vurgulanmıştır. Yine mahremiyet için yapılan yüksek duvarlar da kendini belli etmektedir.

Şekil 18: Pencere detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avludan pencerelere bakıldığında yarım elips ahşap çerçeve olarak tasarlanmıştır. Giriş katta bulunan pencereler de ise demir işçiliğinin örneklerine rastlanmaktadır. Bodrum katta kullanılan pencerelerin genellikle havalandırmak için kullanıldığından küçük yapıldığı dikkat çekmektedir.

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 19: Duvar ve tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 20: Duvar detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 21: Zemin detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 22: Tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

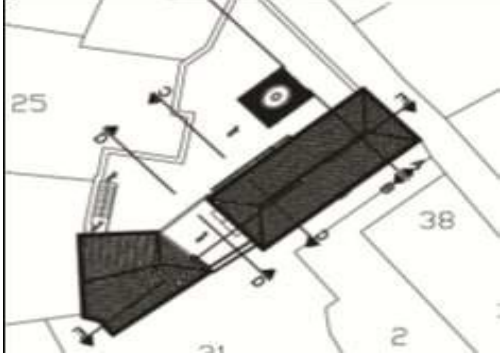
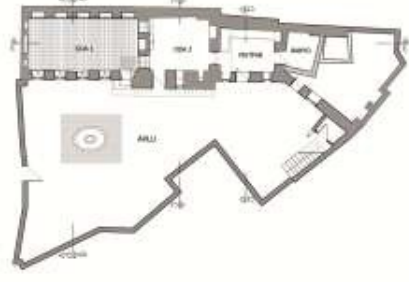
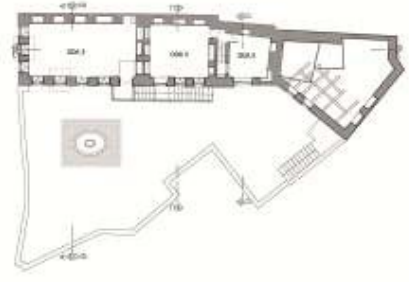
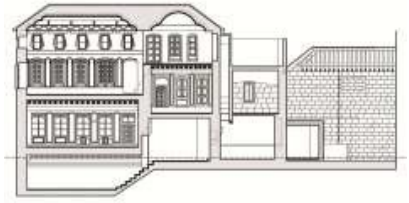
Tavanda silindir kesitli ahşap sırık kullanılırken, duvarlar tavana kadar ahşap işçiliği denilen nacar işleriyle yapılmıştır.

Taş duvarlarda ahşap çerçeve kullanılarak yapılan nişler dikkat çekmektedir.

Zeminde ise siyah ve kırmızı kesme taşlardan baklava diliminde desenler kullanılmıştır.

Tavanda ise dikdörtgen formlarda bir tasarım mevcuttur.

EK 3: Tescil no: 18 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 3
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 23: Vaziyet planı	 Şekil 24: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ Tescil No: 18 Ada/ Parsel: 1072/44 Yapım Yılı: 1887 Adres: Bey Mahallesi Necip Barlas Sok. No:22 Mülk Sahibi: Özel Özgün Fonksiyonu: Konut Günümüzdeki Fonksiyonu: Kafeterya Yapı Sistemi: Yığma Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk Kat Adedi: 2-3 kat taş yapı Yapı Durumu: Orta hasarlı Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018	 Şekil 25: Üst kat planı	
	 Şekil 26: Görünüş	
	 Şekil 27: Kesit	

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen I bina, ocaklık, 5 nacarlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası,
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı
KULLANIM	Konut, sonrasında boş kalan bina kafe olarak kullanılmıştır.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 28: Cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Pencerelerde yeşil renkte yarım elips ahşap çerçeve kullanılmıştır. Zemin katta ve üst kattaki pencerelerde demir parmaklık mevcuttur. Zemin kat ve üst kat pencerelerinin üzerinde kuş pencereleri dikkat çekmektedir. Bodrum katı içinde yine havalandırma sağlayan küçük pencereler görülmektedir.

Şekil 29: Avlu detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avludan binaya baktığımızda bir süs havuzu (gane) görülmektedir. Binaya giriş, merdivenlerle ve merdivenlerin korkulukların da demir işçiliğinin kullanılmıştır. Ayrıca giriş kapısının üzerinde de işlemler görülmektedir.

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 30: Mağara detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Evin en alt kısmında oyularak yapılan bölümde kışın sıcak, yazın serin olması için tasarlanan bölümüdür.

Şekil 31: Tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavanda yuvarlak yarım küre biçimdeki tavan görülmektedir.

Şekil 32: Duvar detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Duvarlar tavana kadar nacar işleri görülmekte olup, tavanda ise bazı bezemeler görülmektedir.

Şekil 33: Tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavanda yeşil renkli, silindir kesitli ahşap kullanılmıştır.

EK 4: Tescil no: 23 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE		ÖRNEK: 4
İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
		
Şekil 34 Vaziyet planı	Şekil 35: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ Tescil No: 23 Ada/Parsel: 1075/58 Yapım Yılı: Bilinmiyor, Tadilat: Yaklaşık 1960 Adres: Bey Mahallesi Acar Sok. No:34 Mülk Sahibi: Özel Özgün Fonksiyonu: Konut Günümüzdeki Fonksiyonu: Konut Yapı Sistemi: Yığma + betonarme Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırık Kat Adedi: 3 + Eklenti Yapı Durumu: İyi durumda Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		
	Şekil 36: 1. kat planı	
		
	Şekil 37: Ara kat planı	
		
	Şekil 38: Üst kat planı	
		
	Şekil 39: Görünüş	
		
	Şekil 40: Kesit	

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen I bina, ocaklık, 3 nacarlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, mahzen
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı
KULLANIM	Konut, sonradan yapılmış betonarme ek yıkılmış.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 41: Sokak detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Yüksek duvarlarla,dar bir sokaktan eve giriş sağlanmıştır. Giriş kapısının üzerinde saçakla bir çıkma yapılmış ve tek penceresi görünen bir oda görülmektedir.

Şekil 42: Avlu detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avludan eve baktığımızda ahşap bir çardak yapılmıştır. Pencerele ahşap çerçevesi ve demir parmaklıdır. Kapılarda ahşaptan yapıldığı görülmektedir

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 43: Avlu detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 44: Gane detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

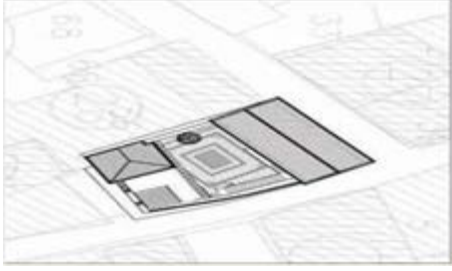
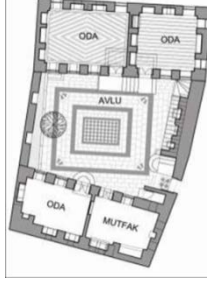
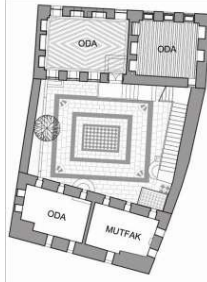
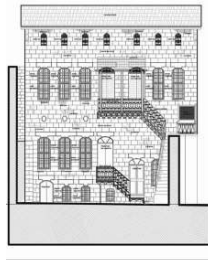
Şekil 45: Duvar ve tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Yine aşağıda iki kapı görülmektedir. Solda iki basamakla çıkılan bir giriş mevcutken, sağda mor renkli kapıdan kiler olarak kullanılan bölüme girilmektedir. Merdiven korkuluklarında demir işçiliği kullanılmıştır.

Avluda ayrıca bir süs havuzu (gane) bulunmaktadır.

Tavan ve duvarlarda tamamiyle nacar ismi verilen ahşap işçiliği kullanılmıştır.

EK 5: Tescil no: 24-25 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 5
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 46: Vaziyet planı	 Şekil 47: Zemin kat planı	
	 Şekil 48: Üst kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 49: Görünüş	
Tescil No: 24–25	 Şekil 50: Kesit	
Yapım Yılı: 1870		
Adres: Bey Mahallesi Mustafa Halıcı Sok. No: 9		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Konut		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 3		
Yapı Durumu: İyi durumda		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Hayatlı karşılıklı 2 ev, ocaklık, 6 nacarlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, bardakaltı
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı
KULLANIM	Konut

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Dış pencereler ahşap çerçeveli olup, demir parmaklıdır. Aynı zamanda bir pencerenin üzerinde taş işçiliğiyle yapılmış bir bezeme mevcuttur.

Şekil 51: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Yan cephede gördüğümüz pencerenin türü ise kafes pencere olup, demir parmaklık ve üzerinde küçük bir gölgeleme elemanı mevcuttur.

Şekil 52: Yan cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 53: Avlu detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avludan baktığımızda karşı duvarda yeşilliklerle gölgelenmiş alanda bir çeşme mevcuttur. Tuvalet dışarıdadır.

Şekil 54: Avlu detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Yine avlu içinde ahşaptan bir çardak görülmektedir.

Şekil 55: Korkuluk detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Dış merdivenlerin korkuluğunda yeşil rengi ve demir işçiliği kullanılmıştır.

Şekil 56: Oda detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

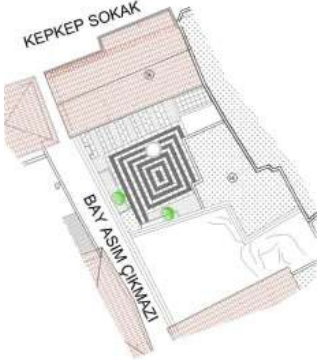
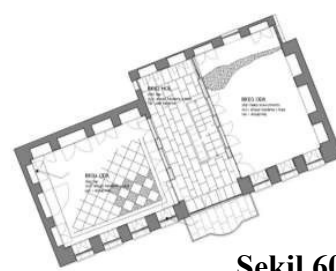
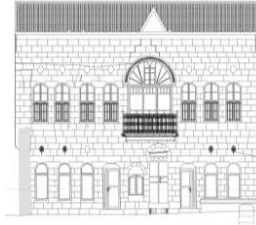
Oda içinde kullanılan pencerelerin etrafı ahşap olup aynı ahşap işçiliği kapı ve gömme dolaplarda kullanılmıştır.

Şekil 57: Merdiven detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İç merdivenlerde ise kapı ve pencerelerde kullanıldığı gibi taban döşemesinde de ahşap kullanılmıştır.

EK 6: Tescil no: 229 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 6
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 58: Vaziyet planı	 Şekil 59: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 60: Üst kat planı	
Tescil No: 229	 Şekil 61: Görünüş	
Ada/ Parsel: 464/127	 Şekil 62: Kesit	
Yapım Yılı: Bilinmiyor		
Adres: Yaprak Mahallesi Kepkep Sok. No:10		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Boş		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2		
Yapı Durumu: Onarım gerekli		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen I bina, ocaklık, 4 nacarlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş taası, eyvan, bardakaltı
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, cumba.
KULLANIM	Konut sonrasında boş, kullanılmıyor.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Dış cephede ahşaptan yapılmış kafesli pencere görülmektedir. Pencerenin üstüne bir gölgeleme elamanı yapılmıştır.

Şekil 63: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Daha önce pencere bulunan cephede daha sonraları mahremiyetten dolayı sac ile kapatılmıştır.

Şekil 64: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 65: Cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 66: Kapı ve pencere detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 67: Korkuluk detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 68: Süs havuzu (gane) (Osmanlıoğlu, 2018)

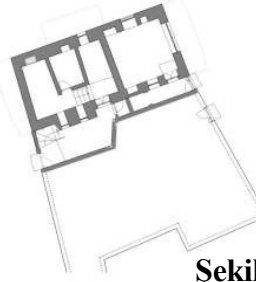
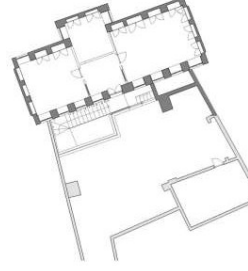
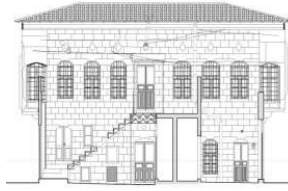
Yüksek duvarlarla çevrili avluda, kapı ve pencereler beyaz renkli yarım elips şeklindedir. Kuş pencereleri ise yuvarlak şekildedir.

Üst pencereler ve görkemli kapı, ahşap çerçeveli yarım elips biçimindedir.

Demir işçiliğinin en net şekilde görüldüğü korkuluk da düz çizgilerin yanı sıra oval çizgilerde görülmektedir.

Avluda ayrıca yuvarlak formda bir süs havuzu bulunmaktadır.

EK 7: Tescil no: 230 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 7
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 69: Vaziyet planı	 Şekil 70: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 71: Üst kat planı	
Tescil No: 230	 Şekil 72: Görünüş	
Ada/ Parsel: 464/85	 Şekil 73: Kesit	
Yapım Yılı: 1882+ 1962 ek yapılmış		
Adres: Yaprak Mahallesi Güneş Sok. No:29		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Boş		
Yapı Sistemi: Yığma+ betonarme ek		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 kat taş yapı ve 1 kat betonarme ek		
Yapı Durumu: İyi durumda		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen bina, ocaklık, nacarlı oda, hayatda ek bina, mahmil, kuş taası, bardakaltı.
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, çıkma.
KULLANIM	Konut olarak kullanılmıştır.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Ahşaptan bir saçak oluşturulmuş olup, saçığın ön cephesinde pencere yokken, yan tarafında yarım elips şeklinde ahşap bir pencere mevcuttur.

Şekil 74: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Saçığın yan cephesinde ise zeminde dikdörtgen formda ahşap çerçeveli bir pencere ve üst tarafta bir kuş penceresi görülürken, sokak cephesine bakan üst katta pencere bulunmamaktadır.

Şekil 75: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 76: Cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 77: Oda detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 78: Kapı detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Şekil 79: Duvar ve tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

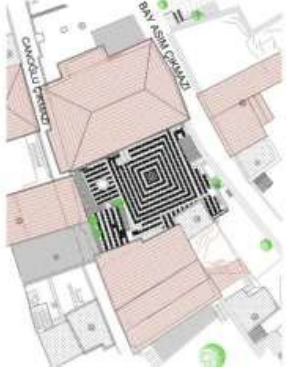
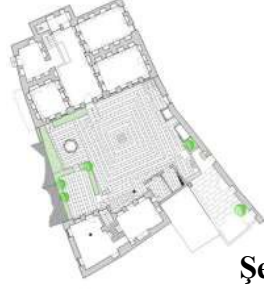
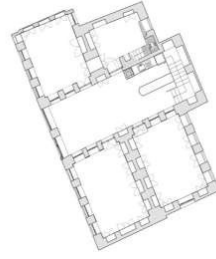
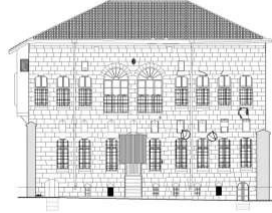
Kapı ve pencereler beyaz renkli ahşaptan yapılmıştır. Giriş kapısının üzerine ise gölgeleme elmanı vardır. Kuş pencereleri yuvarlak formda tasarlanmıştır.

Tavanda silindir kesitli ahşap sırık kullanılmış. Duvarlar ise nacarla kaplanmıştır. Yukarıda ise dikdörtgen formda pencereler kullanılmıştır.

Kapı ahşap ve beyaz renkte olurken, dış çerçevesi ve duvar yeşil renkte boyanmıştır.

Tavanda silindir kesitli ahşap sırık kullanılırken duvarlarda ve gömme dolaplarda nacar kullanılmıştır.

EK 8: Tescil no: 231 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 8
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 80: Vaziyet planı	 Şekil 81: Zemin kat planı Şekil 82: Üst kat planı Şekil 83: Görünüş Şekil 84: Kesit	
YAPI BİLGİSİ		
Tescil No: 231		
Ada/ Parsel: 464/86		
Yapım Yılı: 1860		
Adres: Yaprak Mahallesi Bay Asım Sok. No:3		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Konut		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 katlı 2 bina		
Yapı Durumu: Orta hasarlı		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen karşılıklı 2 bina, ocaklık, nacarlı oda, hayat, mahmil, kuş taası, bardakaltı
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, eyvan
KULLANIM	Konut olarak kullanılmıştır

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 85: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avludan cepheye baktığımızda merkezde iki büyük beyaz ahşap çerçeveli yarım elips formunda pencereler varken, yan sırasında bulunana pencereler kahverengi çerveli ahşap pencerelerdir. Kuş pencereleri dikdörtgen ve kubbeli bir tasarıma sahiptir. Zemin kat pencerelerine baktığımızda ise beyaz ahşap çerçeveli ve yarım elips formunda olup demir parmaklılı olarak tasarlanmıştır.

Şekil 86: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Avlunun diğer cephesine baktığımızda ise dikdörtgen formun kapılarda ve pencerelerde hakim olduğunu görmekteyiz.

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Şekil 87: Duvar ve gömme dolap detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Kapı ve gömme dolaplarda nacar işi kullanılmıştır.

Şekil 88: Tavan detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavanda silindirik kesitli ahşap sırkalar kullanılmıştır.

Şekil 89: Giriş detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

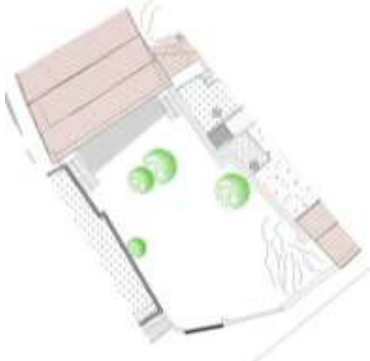
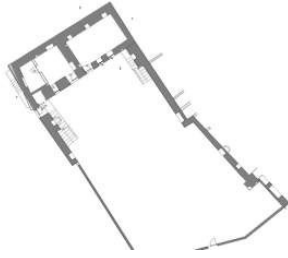
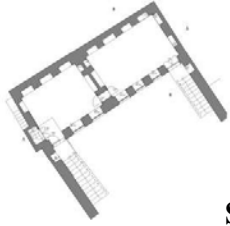
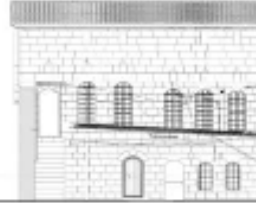
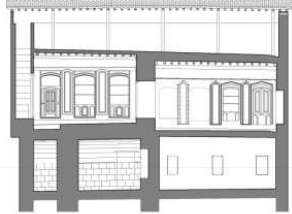
Giriş kapısı siyah ve beyaz kesme taşlarla yapılmış. Zeminde ise aynı renkte çizgiler halinde yer döşemesinde kullanılmıştır. Merdiven korkuluğu düz ve demirdendir.

Şekil 90: Duvar detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Dolaplar ve duvar nacar işleriyle tasarlanmıştır. Pencere kare formunda tasarlanmış, üstünde de ufak bir kare pencere vardır.

EK 9: Tescil no: 232 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 9
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 91: Vaziyet planı	 Şekil 92: Zemin kat planı Şekil 93: Üst kat planı Şekil 94: Görünüş Şekil 95: Kesit	
YAPI BİLGİSİ		
Tescil No: 232		
Ada/ Parsel: 464/84		
Yapım Yılı: 1885		
Adres: Yaprak Mahallesi Mehmet Toprak Sok. No: 41		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Oto tamirci sonra boş		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 kat taş yapı		
Yapı Durumu: İyi durumda		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen bina, ocaklık, nacarlı oda, hayat, mahmil, kuş taçası 2 kat, taş merdiven çıkma, bardakaltı
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı.
KULLANIM	Konut, oto tamircilik yapılmıştır. Şimdi boş.

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Pencereler ahşap çerçeveli yarım elips şeklinde olup demir parmaklıklıdır. Pencerelerin üstünde de kuş pencereleri vardır.

Şekil 96: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Pencerelerde yatay ve dikey demir parmaklıklar kullanılmıştır.

Şekil 97: Pencere detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Binanın dışındaki taş merdivenle çıkıldıktan sonra bir üst kata giriş sağlanmaktadır.

Şekil 98: Duvar ve kapı detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Çatı ahşap olup, çatı katında ufak kare formunda pencereler bulunmaktadır.

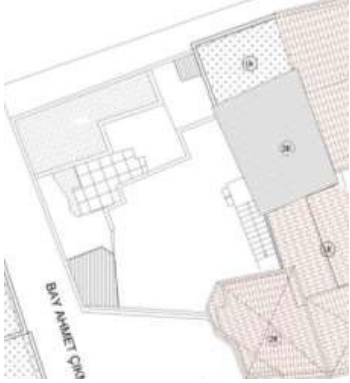
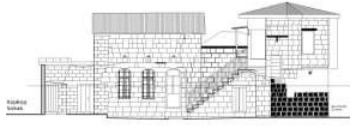
Şekil 99: Çatı katı detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Tavanda silindir kesitli ahşap sırık kullanılmıştır. Duvarlarda ve gömme dolaplarda nacar işleri görülmektedir.

Şekil 100: Duvar detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

EK 10: Tescil no: 237 olan konut örneği

GAZİANTEP GELENEKSEL EVLERİNDE İÇ MEKAN BEZEMESİ ÖRNEK KONUTLARI		ÖRNEK: 10
VAZİYET PLANI	RÖLÖVE ÇİZİMLERİ	
 Şekil 101: Vaziyet planı	 Şekil 102: Zemin kat planı	
YAPI BİLGİSİ	 Şekil 103: Üst kat planı	
Tescil No: 237	 Şekil 104: Görünüş	
Ada/ Parsel: 464/78	 Şekil 105: Kesit	
Yapım Yılı: Bilinmiyor		
Adres: Yaprak Mahallesi Mısırlı Sok.No:17		
Mülk Sahibi: Özel		
Özgün Fonksiyonu: Konut		
Günümüzdeki Fonksiyonu: Konut		
Yapı Sistemi: Yığma		
Döşeme: Silindir kesitli ahşap sırk		
Kat Adedi: 2 kat taş yapı		
Yapı Durumu: Orta hasarlı		
Proje Kaynak: Şehitkamil Bel. Fen İşl. Arşivi, 2018		

KONUT BİLGİSİ	
MALZEME	Taş: Duvar, eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma
TASARIM	Avludan girilen bina, ocaklık, nacarlı oda, hayat, mahmil, kuş taası 2 kat, taş merdiven, L plan tipi.
YAPIM	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı.
KULLANIM	Konut olarak kullanılmaktadır

DIŞ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Sokağa bakan iki katta da pencereler bulunmaktadır.

Şekil 106: Dış cephe detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Pencereler ahşap çerçeveli yarım elips şeklinde olup demir parmaklıklıdır.

Şekil 107: Pencere detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

İÇ MEKAN FOTOĞRAFLARI

Gömme dolaplar nacar işleriyle yapılmış olup lake beyaz boyayla boyanmıştır.

Şekil 108: Gömme dolap detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Kapalıyken duvarla bir olan, açıldığında üç basamaklı bir taş merdivenle çıkılın gizli bir kiler bölümü bulunmaktadır

Şekil 109: Kiler detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

Evin bodrum katına bir taş merdiven ile inilmektedir.

Şekil 110: Merdiven detayı (Osmanlıoğlu, 2018)

EK 11 Karşılaştırma tablosu

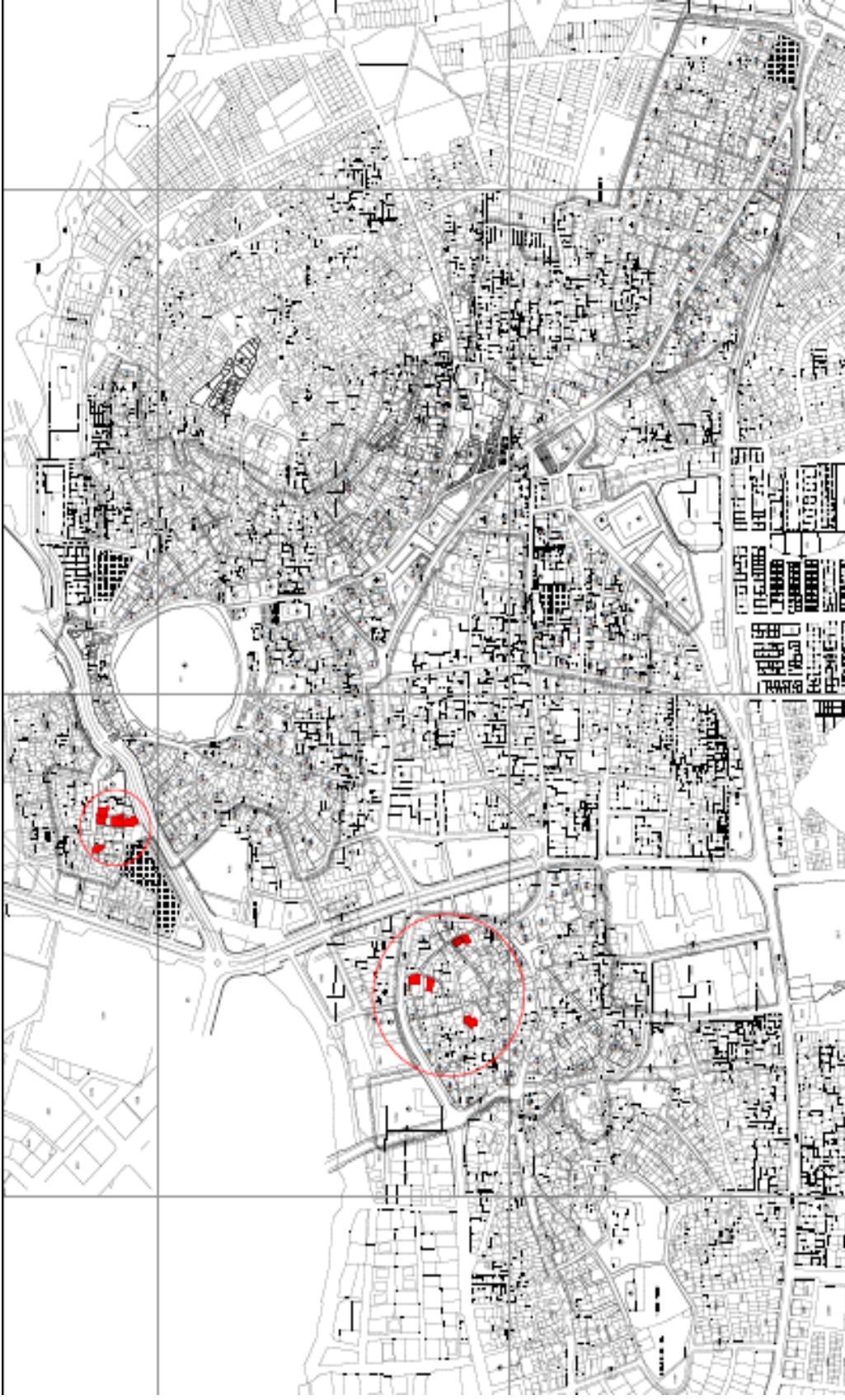
Ornekler	Yapım Yılı	Mülk Sahibi	Ozgün Fonksiyonu	Günümüzdeki Fonksiyonu	Yapı Sistemi	Döşeme	Kat Adedi	Yapı Durumu	Malzeme	Tasarım	Yapım	Kullanım
1	1882	Ozel	Konut	Kafeterya	Yığma	Silindirik Kesitli Ahşap Sırık	2 kat taş yapı	Orta Hasarlı	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Hayatlı I plan, 4 nacrli oda, mahzen, gane, ocaklık, mahmil, kuş tahası, cumba	Yığma taş bina, taş taşmerdiven, demir korkuluk, beşik çatı	Konut, sonrasında boş kalan bina, kafe olarak kullanılmıştır.
2	Bilinmiyor	Ozel	Konut	Kafeterya	Yığma	Silindirik Kesitli Ahşap Sırık	2 kat taş yapı	İyi Durumda	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen 1 bina, ocaklık, 3 nacrli oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, Eyvan	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı	Konut, sonrasında boş kalan bina, kafe olarak kullanılmıştır.
3	1887	Ozel	Konut	Kafeterya	Yığma	Silindirik Kesitli Ahşap Sırık	2-3 kat taş yapı	Orta Hasarlı	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen 1 bina, ocaklık, 5 nacrli oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası,	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı	Konut, sonrasında boş kalan bina, kafe olarak kullanılmıştır.
4	Bilinmiyor, Tadılat Yakaşık 1960	Ozel	Konut	Konut	Yığma + Betonarme	Silindirik Kesitli Ahşap Sırık	3 + Eklenli	İyi durumda	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen 1 bina, ocaklık, 3 nacrli oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, mahzen	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı	Konut, sonradan yapılmış betonarme ek yıklmış
5	1870	Ozel	Konut	Konut	Yığma	Silindirik Kesitli Ahşap Sırık	3	İyi durumda	Taş: Duvar, Eşiklik Ahşap: Nacarlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Hayatlı karşılıklı 2 ev,, ocaklık, 6 nacrli oda, hayat, gane, mahmil, kuş tahası, bardakalı	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı	Konut

Tablo 1: Geleneksel Gaziantep evlerinin karşılaştırılması

6	Bilinmiyor	Ozel	Konut	Boş	Yığma	Slindir Kesidi Aışap Sırık	2	Onarım Gerekli	Taş: Duvar, Eşiklik Aışap: Nacatlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen I bina, ocaklık, 4 nacırlı oda, hayat, gane, mahmil, kuş taası, eyvan, bardakaltı	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, cumba	Konut sonrasında boş, kullanılmıyor.
7	1882+ 1962 ek yapılmış	Ozel	Konut	Boş	Yığma+ betonarme ek	Slindir Kesidi Aışap Sırık	2 kat taş yapı ve 1 kat betonarme ek	İyi durumda	Taş: Duvar, Eşiklik Aışap: Nacatlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen bina, ocaklık, nacırlı oda, hayatda ek bina, mahmil, kuş taası, bardakaltı	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, çıkma	Konut olarak kullanılmıştır
8	1860	Ozel	Konut	Konut	Yığma	Slindir Kesidi Aışap Sırık	2 katlı 2 bina	Orta Hasarlı	Taş: Duvar, Eşiklik Aışap: Nacatlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık, Sac: Çıkma	Avludan girilen karşıklı 2 bina, ocaklık, nacırlı oda, hayat, mahmil, kuş taası, bardakaltı	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı, eyvan	Konut olarak kullanılmıştır
9	1885	Ozel	Konut	Oto tımarıcı sonra boş	Yığma	Slindir Kesidi Aışap Sırık	2 kat taş yapı	İyi durumda	Taş: Duvar, Eşiklik, çıkma Aışap: Nacatlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık,	Avludan girilen bina, ocaklık, nacırlı oda, hayat, mahmil, kuş taası 2 kat, taş merdiven çıkma, bardakaltı	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı,	Konut, oto tımarıcılık yapılmıştır. Şimdi boş
10	Bilinmiyor	Ozel	Konut	Konut	Yığma	Slindir Kesidi Aışap Sırık	2 kat taş yapı	Orta Hasarlı	Taş: Duvar, Eşiklik, çıkma Aışap: Nacatlar, kapılar, çatı Demir: Korkuluk, parmaklık,	Avludan girilen bina, ocaklık, nacırlı oda, hayat, mahmil, kuş taası 2 kat, taş merdiven, I plan tipi	Yığma taş bina, taş merdiven, demir korkuluk, beşik çatı,	Konut olarak kullanılmaktadır

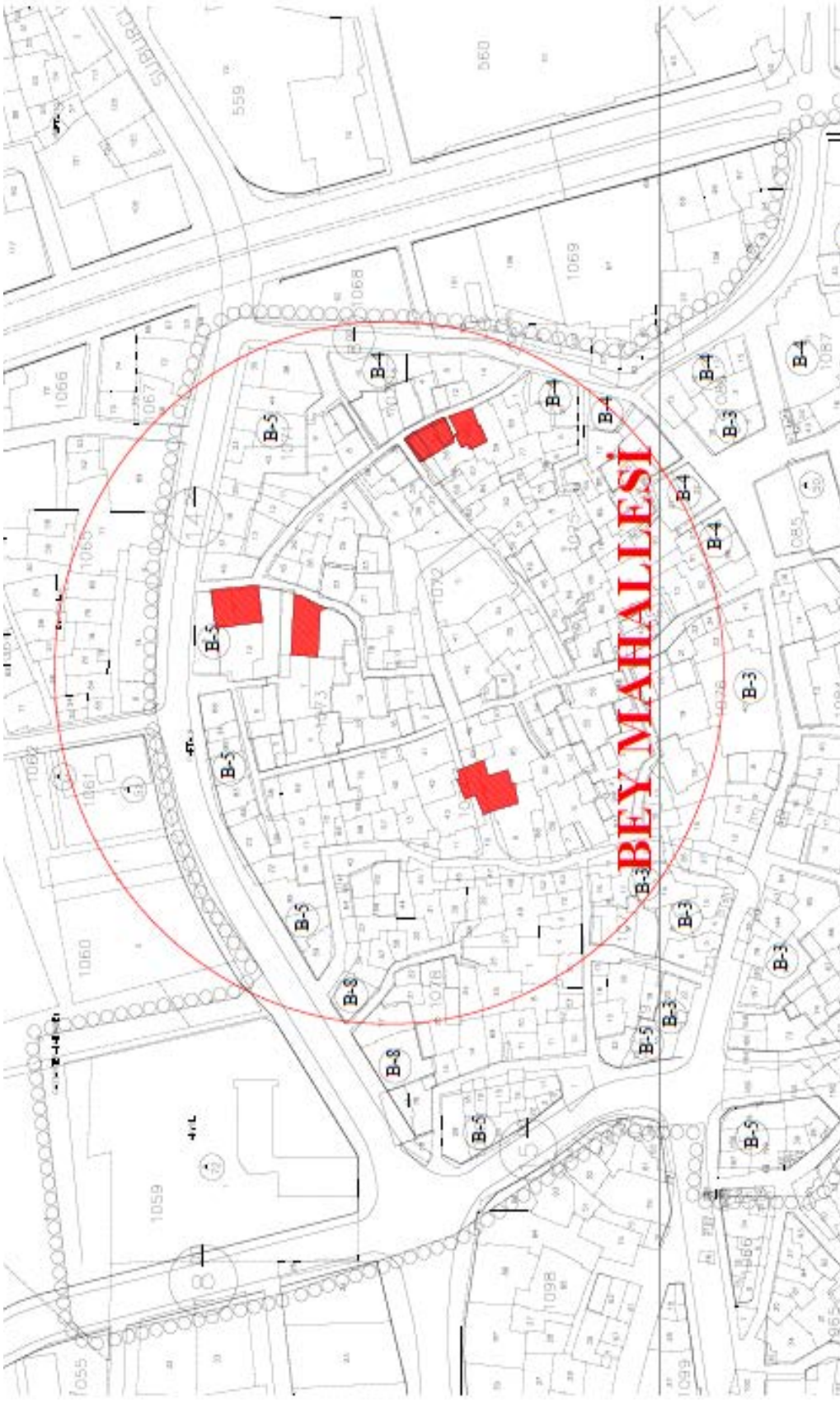
Tablo 2: Geleneksel Gaziantep evlerinin karşılaştırılması

EK 12: Seçilen mahalle ve konutların kent ölçeğinde gösterilmesi

Harita 1: Seçilen mahalle ve konutların kent ölçeğinde gösterilmesi

EK 13: Bey mahallesinde seçilen konutların mahalle ölçeğinde gösterilmesi

Harita 2: Bey mahallesinde seçilen konutların mahalle ölçeğinde gösterilmesi

EK 14: Yaprak mahallesinde seçilen konutların mahalle ölçeğinde gösterilmesi

Harita 3: Yaprak mahallesinde seçilen konutların mahalle ölçeğinde gösterilmesi